

TARTALOM

Szépíráás

Vörös István: <i>A sör világmagyarázata, Vak párbaj, Véleményformáló elme, Óda az erénycsöszhöz, Siron túli intő, Mi is az a szeretet?</i> (versek)	3
Szárász Pál: <i>Különös esküvő</i> (novella)	8
Z. Németh István: <i>: és a szív –, pára, Hajnali kép</i> (versek)	11
Százdi Sztakó Zsolt: <i>Csallóköz-sívatag</i> (novella)	13
Zirig Árpád: <i>Ez az óra..., Idegen madarak</i> (versek)	16
Mészáros László: <i>A sebész</i> (elbeszélés)	18
Debreczeny György: <i>Három kollázs a Tandori-kollázsokból</i> (versek)	28
Nagy Zopán: <i>Fragmentumok, szövegroncok, No. IV., Tépeldések</i> (versek)	30
Gál Sándor: <i>Az omega kísérlet /2014–2015/ – részletek</i> (esszé)	36
Láthatár	
Végh Zsoltos Péter: <i>Mai arab költők</i>	47
Ímán Mersál: <i>Szerelem</i> (vers)	47
Jahjá Labábídi: <i>Hajnalhasadás</i> (vers), <i>Aforizmák</i>	49
Ásúr Étwíbi: <i>Készség, Szélház, Uralkodók, Idegen</i> (versek)	50
<i>Tüske László és Végh Zsoltos Péter fordításai</i>	
Gonçalo M. Tavares: <i>Short Movies</i> (novellák)	53
<i>Pál Ferenc fordításai</i>	

Tanulmány

Fekete J. József: <i>Fellinger Károly újabb versei</i>	57
Merva Attila: <i>Az ezüst („tót”) királyság „ördöge”</i>	70
Könyvek között	
Petőcz András: <i>Expresszív monumentalitás</i> (jegyzet Cselényi László költészetéről)	79
Gyürky Katalin: <i>Hármasságok hálójában</i> (Bereményi Géza: Magyar Copperfield)	82
Tamási Orosz János: <i>„az irónia taposóaknáit közt”</i> (Keresztesi József: Inverz Ophelia)	86

Küszöb

Reczai Lilla: <i>Otthon</i> (novella)	89
Morva Mátyás: <i>A kalmár meséi</i> (novella)	93
Száz Emese: <i>Petikém</i> (novella)	96

A SZMÍT és a szerkesztőség

<i>hírei</i>	98
Pályázati kiírás	99
E számunk szerzői	100

ELŐZŐ SZÁMUNKBAN (2020/3)

Fellinger Károly, Gál Sándor, Markó Béla, Ryszard Krynicki, Ravasz József és Varga Imre versei – Belinszki Zoltán, Bódi Péter, Fehér Enikő, João Carbal de Melo Neto, Szávai Géza, Z. Németh István prózái – Nagy Borbála Réka beszélgetése Ágh Istvánnal – Duba Gyula vallomása – Bordás Sándor tanulmánya – Csanda Gábor, Gyürky Katalin, Smid Róbert, Tamási Orosz János, Végh Zsoldos Péter, Vilček Béla kritikái – Baráth Ferenc grafikái

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBAN

A Pegazus alkotópályázat díjazottjai: Katona Nikolas, Kovács Balázs, Morva Mátyás, N. Tóth Katalin – Gál Sándor, Hertelendy Ágnes, Juhász Kornélia, Petőcz András, Tamási Orosz János verse – Csillag Balázs, Fehér Enikő, Gál Sándor, Háy János, Kukorelly Endre prózája – Balázs Sándor, HOGYA György, Tóth László tanulmánya – Bese Bernadett, Csanda Gábor recenziója

A lap megvásárolható a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.

Dunaszerdahely: SZMÍT, Duna Palota, Galántai út 658/2F, 1. e. 5.

Pozsony: Artforum könyvesbolt, Kecsekapu utca (Kozia) 20.

12. évfolyam, 4. szám (augusztus)

Felelős kiadó: Hodossy Gyula

Főszerkesztő: Jancsó Péter

Szerkesztő: Végh Zsoldos Péter

Főmunkatárs: Tóth László

Tanácsadó testület: Balázs F. Attila, HOGYA György, Zalán Tibor

Korrektúra: Tóth Oszwald Zsuzsanna

Tördelés és nyomdai előkészítés: Ráczi Éva

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk, E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: TAMA Solutions Kft., Budapest

Megjelent 2020 augusztusában 700 példányban.

Megrendelhető a kiadó címén.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

12. ročník, 4. číslo (august)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Galantská c. 658/2F, 92901 Dunajská Streda,

Vydavateľ: Gyula Hodossy

Šéfredaktor: Péter Jancsó

Redaktor: Péter Végh Zsoldos

Hlavný spolupracovník: László Tóth

Poradní zbor: Attila F. Balázs, György HOGYA, Tibor Zalán

Korektúra: Zsuzsanna Tóth Oszwald

Sadzba a predtlačová príprava: Éva Ráczi

Redakcia: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 1. posch. 5, 92901

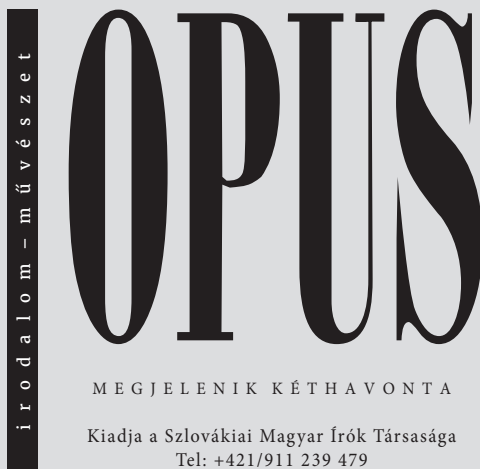
Dunajská Streda, www.szmit.sk, E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Tlac: TAMA Solutions Kft., Budapest

Výšlo v auguste 2020. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a Nemzeti Kulturális Alap

A sör világmagyarázata

Dumált egy este a sör lelke az üvegben:
„Neked lököm a szöveget, ember, kutyák
ura, te vagy a legfontosabb életemben,
amilyennek formálod, olyan a világ.

Te termelsz árpát, komlót a síkon és a dombon,
te főzöl ki, teszed alám az anyagot,
cserébe én elgémberült nyelved megoldom,
mert hálás és erős teremtményed vagyok.

Nem olyan vadromantikus, mint bor nagybátyám,
ki filozófusnak hiszi saját magát,
én bőven elvagyok szőlő helyett malátán,
és kedvelem az ócska lebujok szagát.

Nem kritizállak, amikor megiszol engem,
tévénézés közben is veled vagyok.
Az mindegy, hogy valami rézűstben teremtem,
egyáltalán nem fontosak az angyalok.

A legkisebb szentnek se vagyok én a vére,
az ördög nyirokrendszerében más folyik,
a rondább csínyeket nem én teszem, kivéve,
ha elsörözgettek egészen hajnalig.

Nincs jelenlétemben semmiféle költészet,
nem Istenhez, földi dolgok felé megyek,
de mégis látomássá teszem az egészet –
pont veletek persze nem túl nagy élvezet.”

Vak párbaj

A legtöbb ellenségemről nem is tudom, ki.
Előlem rejtett arccal ármánykodnak ők,
sose sajnálják az értektelen időt,
melyet rossz szándékuk rossz szoborrá farag ki:

irigység, manipuláció akarása
és öntisztelő téves ízlés irama
gyúl ki fejük fölött: a téli éjszaka.
És átteszik, mint babért, mások homlokára.

Kölcsönvesznek szűkös, de kongó elveket,
és számonkérlik bárkin, hogy betartja-e
őket, a kényszereszme oda elvezet,

nem hallják ki a jel nélküli nyelveket
a bonyolult simaság mögül ma se.
Így már az olvasás sem élvezet.

Véleményformáló elme

Viseltes ruhában jár, s nem zavarja ez,
úgy gondol magára, mint híres, nagy tudósra.
Ha őt látod, mindig dühös kísértetet
látasz, ki önmaga jól rejtőzködő lakója,

benne együtt élnek mérsékelt végletek,
s mellékes lényegiség, amit nem kilóra
kapott és ad el. Hogyha baj van, sem beteg,
a bölcsessége mindenképp megóvja,

szeme sárgás a fölösleges kutatástól,
amit még az önelégültség sem palástol,
hiszen neki amúgy is szűk ez a köpeny.

Ha fölpróbálná, a világ is szűkös volna,
ezért gondol kis lenézéssel a valóra.
Szerinte ő dönt, kinek nyílik meg a menny.

Óda az erénycsöszhöz

Ez az erénycsöszök kora,
nem hittem volna, hogy így járunk.
És a bűneltitkolók hona,
mindenki romlott, lusta nálunk,
mert valamire biztos ráunt,
valamire, amit soha
nem volna szabad megkérdőjelezni.
Mást kioktatni mindig van joga,
hogymi a jó, azt elfelejti.

Hogymi a rossz, eszébe jut,
és másban mindig megtalálja,
kivág egy elvet, mint adut,
de nem vonatkoztatja önmagára.
A csúsztatásnak az az ára,
hogymi szegény korunk visszafut
oda, ahol jobb félretenni
a rendes életet, e nagy kamut.
Hogymi a jó, azt elfelejti,

a közepeset létrehozza
a kisszerű, és büszke rá,
csak az rossz, aki nem gondol a rosszra,
legjobb a rendbe tartott pusztaság.
A kiszámíthatatlan mindig visszavág –
bizonytalanul és akadozva,
a nyilvánvalót persze rejti,
hogymi megtréfáljon, az a dolga,
hogymi a jó, azt elfelejti.

Kóda

Hogy mi a közepes, titok.
Hogy mi a szép, a testi, lelki,
arról mért egy rondaság nyafog?
Hogy mi a jó, az elfelejti.

Síron túli intő

Mikor már lent pihensz a zűrös sírveremben,
ha persze megadatik ilyesmi nekünk,
s a túlvilághoz kicsit hozzáérhetünk,
mikor már múlt leszel régóta a jelenben,

megbánod, hogy kis dolgokért sokszor leszidtál,
ahogy megbánom én is apró bűneim,
kár megütközni egymás szétszórt vétkeink.
Az ítélőerő a jegyzetébe irkál,

és mi alighanem sosem találkozunk
már, ez a földi élet eldobott, megunt,
talán más bolygóra vet a lélekvándorlás,

ha pedig ennyi sincs, akkor neked megint
igazad volt: a nemlét, mint tanár megint –
ellenőrződ hogy lapozd föl szem nélkül, hogy lásd?

Mi is az a szeretet?

A szív csak hasonlat, a láthatatlan lélek
gyakran valóban megül a helyén.
Az élet volt az érzés kezdetén,
s ha ver a szíved, érezni is van esélyed.
A szív csak hasonlat. Szeretni jó,
a gyomorban, májban laknak a szenvedélyek,
s az agyban is, amikor megérted,
ami nem érteni való.

Hagyjad, hogy a vonzalom oda rántsion
a másikhöz, ha a teste miatt,
az se baj, szakadjon a pillanat,
s te ugorjál át az egész világon.

Kényszerítsen valami, hogy folyton
csak egy valakire gondolj! De az
a valaki neked teljes világot ad-
jon, ő legyen, aki számít ezen a bolygón.

És hagyd, hogy elrabolja a magányodat,
sírásra szoktasson rá és nevetésre,
legyen a neve egy fába belevésve –
és csinálj mást is, amit nem szabad,

nem bűn, hanem csak a bolondság,
a reszketés, a furcsa vonzalom,
ami felzaklat és boldoggá tesz nagyon.
Hogy szerelmes vagy, mások is kimondják –

hogy szerelmes vagyok, kimondhatom.
Ez mindenhez a legnagyobb segítség,
nincs unalmas és nincs idegen ég,
ha szeretsz, nincs fölötted hatalom.

Különös esküvő

Mikor Victor atya megérkezett a Mania birtokra, ebbe a pompás edinburghi kastélyba, már minden készen állt a különös esküvő lebonyolítására. Maniela Hanás, a többszörös milliomos skót farmer egyetlen lánya, ott állt a vigyorgó koponyájú, sárgult bordás csontváz mellett, melyet mint vőlegényt erre az alkalomra vastag üvegű szekrénybe állítottak. A szekrény elülső oldalán aranyablán ez a szöveg volt olvasható:

ROBERT PREISS
élt 29 évet
meghalt Brazíliában

A vendégek némán álltak a hűvös, hatalmas teremben, melynek vastag falait a nyári forróság hiába ostromolta. Az ablakok előtt nagy koronájú fák ringatóztak, s a terasz előtt indiai segédmunkások vonultak lassan a távolban. A park fái közül ide csillogott a tenger tajtékzó, szürkéskék vize, melyen a sodrást követve kisebb-nagyobb hajócskák szállították kelet felől a kávé, a teát és a banánt. Alaposan, becsületesen meggondoltam: örök hűséget akarok esküdni. Robert Preissnek, akit szerettem és szeretek halálomban is – jelentette ki Victor atya kérdésére a ragyogó szépségű fiatal lány –, s fogadom, eskümhöz hűtlen nem leszek. Büntessen meg az Úr a legszörnyűbb büntetéssel, átkozzon meg a világ, haló poraimat ne fogadja be a föld, ha életemben más férfira emelném szemem szerelemmel. A vőlegényemet én találtam meg Isten különös rendelése folytán, csodával határos módon, és most már meg is akarom tartani magamnak halálomig. Tiszteletes úr, adja erre az eskümre áldását!

Ezt a pap nem tagadhatta meg. Megtörtént tehát az ünnepélyes aktus. Skócia egyik legszebb virága férjhez ment egy tépett, kígyómart, tört csontvázhhoz. A vőlegényt ezek után elhelyezték a kastély kriptájában. A menyasszony pedig még aznap hajóra szállt, és elutazott Brazíliába, föl a Rio Negrón, egy isten háta mögötti missziós állomásra.

Mikor néhány év múlva megint arrafelé vetett a sors, ahol ezt a borzalmas esküvőt átéltem, megtudtam, hogy Maniela Hanás már egy venezuelai AIDS-telep ápolófőnöknője, tehát hű maradt a halottjához, akit oly kimondhatatlanul szeretett...

Egy ember eltemetkezik a magányban. Lemondunk róla, s ha szerettük, megkönnyezzük. Ritkán tart a fájdalom egy esztendőnél tovább, aztán már csak a kegyelet és emlékezés szép, de nem kínzó szokása köt össze bennünket vékony szállakkal. Az emlékezés jogánál fogva tehát ismerjük meg a különös esemény előzményeit. mert itt olyan eset történt, amit semmiféle lélekbúvár megmagyarázni nem tud, s aminek titkát talán csak évezredek múlva fogja megoldani a tudomány.

Akkor is tűrhetetlen, meleg, párás éjszaka volt, mikor a Hanás-ház könyvtárszobájában a szép Manielával a hatalmas térképek fölé hajoltunk. Maniela illatos haja megérintette az arcomat, finom ujjai néha közelebb kerültek az enyéimhez. A hajóm ott ringatózott a birtok magánkikötőjében. Csupa kis termetű, cserzett bőrű indiai segédmunkás énekelve rakta a hajó öblös raktáraiba a teazsákokat. A leány nem nézett ki a holdvilágos éjszakába. Nem érdekelte sem a Hold, sem a tenger. Pedig valahol a lugasok egyikében talán éppen neki szólt a gitár és egy szerelmes férfi lány éneke. Neki dúdoltak a tenger hullámai, s őt ünnepelte a Hold, amint a fák közül rákacsintott. Maniela Brazília, e titokzatos, ismeretlen világ térképe fölé hajolt. Vonalak, körök, színek és árnyak váltakoztak a vastag papíron, és árnyak szaladgáltak a könyvespolcokon, a félelmetesen árnyékolt háttérben. Csend volt idebent, míg kint az élet viháncolt. Árva szúnyog zümmögött a fejünk körül, s az egyik sarokban halkán koppant valami.

Abban a pillanatban, amikor odanézttem, Maniela felsikoltott:

– A két pont! Nézd! A két pont! Itt kell lennie: Istenem!

Esküszöm mindenre, ami szent nekem, magam is láttam a két pontot.

Mint parányi, gyufafej nagyságú köd, a térkép egyik fehéren hagyott részén! Lehetetlen volt összetéveszteni más, odarajzolt kék foltokkal. Nem is akadt a közelében ilyen, hiszen az a terület, amelyen megjelent, talán még nem látott fehér embert. S a két pont egy perccel azelőtt még nem volt ott!

Nem is maradt sokáig, talán két lélegzethosszat, aztán szétfoszlott a semmibe. S én, nem is tudom, hogy miért, piros ceruzával megjelöltem a jelenés helyét.

Másnap már szervezték azt a hatalmas expedíciót, amely Manaus felett egész hosszában Venezueláig majd átkutatja a terepet, amelynek helyét a térképen megjelent két pont jelezte. Maniela ugyanis határozottan állította, ott kell megtalálni Preisst, a vőlegényét, a híres utazót és vadászt, aki Manaus környékét és az Amazonas menti őserdőket kutatja. Aki annyi tájat feltárt már, de arról az utazásról, amelyet tizennyolc hónappal ezelőtt kezdett... A tervezett hét hónap helyett immár másfél év telt el. Az Amazon elnyelte őt is, mint annyi mást, de Maniela nem akarta csak úgy odaadni azt a férfit, akit életénél is jobban szeretett.

Lázasan készült mindenki. Brazília Belém kikötőjében emberek, tudósok hada és helikopterek nyüzsögtek. S két nap múlva elindult a nagy menet, terepjárókkal és három felderítő helikopterrel. Az egyik felderítőgép meglepő eredményről adott jelentést. Pontosan ott, ahol a térképünkön mindkettőnk szeme láttára a két a pont megjelent, megtalálták Robert Preisst, a híres felfedezőt. Hat másik holttest társaságában ott sárgállott a csontváza egy erdei tisztáson, ahol kétségtelenül az őserdő kegyetlen indiánjai támadták meg. Húsát réges-régen eltüntették csontjairól a vadon állatai, kígyók, hiénák, férgek, hangyák. Csak egy kis papírdarabot hagytak épen Robert szorosan zárt tenyerében, hogy az orvosok is alig tudták kifejtetni csontujjai közül. Nem írt a papírlapra többet a szerencsétlen férfi, csak Maniela nevét. Bizonyára ezzel a névvel az ajkán halt meg.

Hát így volt.

Az ember néha érthetetlen dolgok tanúja. Vannak szívek, amelyek a távolból is hallják egymás dobogását, de azt is, amikor életük kis motorja örökre megáll. Csak így lehet, hogy a két pontnak meg kellett jelennie a térképen, mert így akarta ezt egy halott, aki ott hevert egy erdei tisztáson, s akinek szelleme erősebb volt, szerelme pedig állhatatosabb, mint az életet a haláltól elválasztó mérhetetlen időrengeteg.

Kópocs Tibor: *A Ló (Bulcsú horka emlékére)*, akril, 2012–14

Z. NÉMETH ISTVÁN

és a szív –

valaki elvesztette a fejét a Mácsodi úton
s most az magatehetetlenül ott gurul
majd a járdaszélnek ütközve megáll
felnéz a közönyös járókelőkre
de nincs ideje hosszasan meditálni
kisfiú jön s akárha labda lenne
nekifut és jó nagyot belerúg
az anyja éppen telefonál
a húga pórázon vezet egy korcs kutyát
egy teherautó kerekének pattan a fej
onnét repül a rózsák közé
most mintha mosolyogna a fejleményen
elszédíti a magatehetetlenség
lenyűgözi a tótágast álló világ
de tüdő nélkül a szó belészakad
eső kéne mert az ajka cserepes
kéz nélkül a viszkető fülében
örökre ott marad a sárdarab
és a szív – ó hogy fogja így
sajnálni oly nagyszerű önmagát
várja hát hogy a test végre érte jöjjön
de van is annak eszében

pára

tegnap porig égett ma mégis él a város
sárga gyászjelentés minden szemafor
csikorgó porkristályok pedig szél se fúj
ábrákká rendeződnek eldobált papírok

letérsz az útról s nincs helyette másik
a parkot összetépték sír a fák hiánya
mindenki késdobáló lett most merre indulj
senki földjéről sietsz egy hazug nirvánába

a tér kövén ülve pár koszos pohárban
koldus keres érmét alig mozdul ujja
zuhanjon-e már töpreng a balkon

gépek húznak el nincs szemtanúja
hát az égi orrlyuk felszív még egy csikot
hideg pára nyúl a kismamák hajába

Hajnali kép

Egy kiszáradt bokor csendesen szopja öklét,
szél pofoz egy megrettent virágot,
hangyák hátramenetben.

Sárba vetett megrágcsált névjegy:
tárgyakról hulló ujjlenyomat,
egy lábnyom még mindig körbe jár.

Ütemre virrad. A kések szégyellik élüket.
A kertben megfojtott labdarózsák,
sírnak halkán a szép szobalányok.

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

Csallóköz-sivatag

a. d. 2043

Júlia megtörölte izzadságtól gyöngyöző homlokát. A Nap, amelynek gyilkos sugarai akadálytalanul érték el a földet, már most negyven fok fölé tornázta a hőmérő higanyát, habár még csak tíz óra volt. A déli szél se jelentett felüdülést, mert még forróbb levegőt hozott a sivatagból. Ráadásul még az apró, éles homokszemek is fokozták a kínokat, melyek eltömik a bőr pórusait. Kezdte megérteni a beduinokat, akik tetőtől talpig bebugyolálták magukat, hogy védekezzenek a sivatag ellen.

Önmagától persze eszébe nem jutott volna, hogy kimozduljon a város kellemes buborékából, ahol a technika szabályozta a mindig kellemes hőmérsékletet, de a nagyapja ragaszkodott hozzá, hogy a halála előtt még utójára láthassa azt a helyet, ahol életének a legboldogabb éveit töltötte.

Sokszor mesélt kiskorában Júliának arról a helyről, ami a kislány képzeletében akkor maga volt a paradicsom, hús ligetekkel, árnyékot adó fákkal és szökőkutakkal, melyek vizet lövelltek. Bezzeg ma kilométereket kell gyalogolni, hogy elérjünk a legközelebbi árnyékot adó fáig.

Csalódás volt neki ez az utazás, mert semmit se talált abból a világból, amiről a nagyapja mesélt. Már arra is gondolt, hogy mindaz, amiről az öreg akkor mesélt, csupán egy elképzelt világ volt, a múlt megszépítő árnya, amiről pszichológiaórán tanultak. Akkor viszont elhitte az öreg meséit. Olyannyira, hogy álmában azokon a helyeken járt, amikről a mesék szóltak.

Most viszont egyszerűen nem hitte, hogy ez az infernó valaha a földi paradicsom volt bővizű folyókkal, burjánzó természettel. Nem csoda, hogy az emberek csak a legritkább esetben vállalkoztak utazásra, hogy kimozduljanak a buborék védettségéből. Mert még az autó komfortja se jelentett biztonságot. Már a pusztá látvány lehangoló volt, hogy órákig kopár, kihalt tájon ment az autó, az élet bármi jele nélkül. Volt, aki már ettől pánikrohamot kapott.

Éppen ezért a városlakók inkább választották a virtuális utazást ahelyett, hogy fizikailag útra keljenek.

Mióta Júlia értelemmel nézett a világba, így volt ez, habár a tudósok szerint a Nagy-Kárpát-medencei-sivatag az utóbbi húsz évben alakult ki, és előtte a Csallóköz is inkább az a tündérvölgy volt, ami a nagyapja meséiből felrémlt. A szüleit hiába faggatta, pedig nekik ismerniük kellett a Csallóköznek ezt az arcát is, hiszen

akkor voltak fiatalok, de ők mindig elhajtották, amikor ez a téma került szóba, úgyhogy maradtak a nagyapja történetei.

Amikor megtudták szülei a tervezett utat, akkor is kézzel-lábbal tiltakoztak, és magukat vádolták, hogy hagyták, hogy egy szenilis vénember telebeszélje Júlia fejét. Ő azonban még a legszenvedélyesebb kirohanásaikkor is látta a szemükben a rettegést, hogy mi lesz, ha elmegy és nem tér vissza.

* * *

Idáig azon a töltésen jöttek, ami a valamikori Duna partján vezetett. A csatorná-
nak most csak a legalján csordogált a szennyes lé. Gyakran lehetett látni a me-
derben hasaló embereket, akik mohón oltották a szomszédokat ezzel a förtellemmel.

Mindezek ellenére mégis éltek itt emberek. Igaz, ők félig-meddig törvényen
kívüliek voltak. Újabban ugyanis a büntetés egyik formája volt, hogy aki a bubo-
rékban nem tartotta be az együttélés szabályait, azt ide száműzték. A buborékból
könnyű volt kikerülni, de nehéz volt oda visszajutni. Júliának is hetekig kellett a
papírokat intéznie, hogy az utazás végén visszaengedjék őket a buborékba. Ter-
mészetesen szigorúan titokban, mert ha a szülei bármit is megsejtettek volna,
minden kapcsolatukat bevetik, hogy megakadályozzák az utazást. Mivel a szülei
befolyásos emberek, nem is lett volna nehéz dolguk.

Ezért kellett hajnalban megszökni, hogy mire felébrednek, ők már kizsi-
lipeljenek a városból.

* * *

Mindazonáltal nemcsak büntetésből éltek itt emberek, hanem voltak olyanok is,
akik önszántukból választották az itteni életet. Senki se értette őket, hogy valaki
miért mond le a város klimatizált biztonságáról, hogy itt éljen, mindenén kívül.
Még a törvényen is. Habár hivatalosan itt is ugyanazok a törvények voltak érvé-
nyesek, mint a városban, de rendőröket csak minden szökőévben látni errefelé,
így nincs, aki betartassa a törvényeket.

Akik a pokolnak ebben a bugyrában éltek, páriáknak hívták, az indiai érinthe-
tetlenek kasztjához hasonlóan. A városban legendák keringtek róluk, és Júlia azért
is vállalkozott erre az útra, hogy utánajárjon ezeknek a legendáknak. Az egyete-
men ugyanis felvette a kultúrantropológia szakot.

* * *

„Tudod, hogy mi történik, ha a békát fazékba rakják, és elkezdik melegíteni alatta
a vizet?” – szólalt meg váratlanul a nagyapja. „A béka először a testhőmérsékle-
tének szabályozásával próbál meg alkalmazkodni a környezetéhez. Aztán amikor

elviselhetetlenné válik a hőség, már nem lesz ereje hozzá, hogy kimásson a fazékból. Pontosan ez történt ezzel a tündérkerttel is. A végső csapás mégis az volt, amikor megmérgezték a vizeket, mert utána már nem termett itt meg semmi.”

* * *

Megpróbálta elképzelni, hogy ezen a kopár helyen, ahol semmi se élt meg, valamikor burjánzott a vegetáció és az élet. Hiába erőltette azonban a fantáziáját, túlságosan nagy volt a kontraszt.

Ahogy az élet kezdett lehetetlenné válni, az emberek kezdtek beköltözni a buborékba.

Beértek az egykori városba, ahol a nagyapja élete több mint háromnegyedét leélte, és a végsőkig kitartott, csupán az unokája születése előtt költözött be a buborékba, amikor kint már végképp nem volt mit enni, nem volt víz, és minden ismerőse meghalt.

Befordultak az utcába, ahol első hatvanvalahány évében a nagyapja élt. Júlia szíve, maga se tudta miért, összeszorult, amikor megpillantotta a házat, ami meglepően jó állapotban maradt meg.

Beléptek a házba. Mintha egy láthatatlan kéz a fényerőt is lecsavarta volna. Csak akkor tűnt fel Júliának, hogy egészen idáig egy lélekkel sem találkoztak a városban, amikor az öregember hátát megpillantotta. Mellette a nagyapja felkiáltott, amire az idegen megfordult.

Júliának az volt az érzése, hogy egy szürreális filmbe csöppent bele, mert mindkét öreg elkezdett könnyezni. Nem értette, hogy miért ölelkeznek össze, és lapogatják egymás hátát, mintha meg akarnának győződni róla, hogy a másik csakugyan ott van, nem csupán egy szellem.

Végül a nagyapja érezte szükségét a magyarázatnak: „Ő itt Beni. Szomszédok voltunk, amíg be nem költöztem a városba.”

„Nem sokkal később én is beköltöztem a buborék kényelmébe – vette át a szót Beni –, de honvágyam volt, hát visszajöttem. Az esős évszak végére, amikor a sivatag kizöldül, minden olyan, mint régen.”

Beesteledett és már indulni készültek, mert éjfélig vissza kellett érnü a buborékba. A nagyapa komoly hangon szólt az unokájához: „Nem megyek vissza veled a városba, kislányom. Nincs sok időm hátra, de azt itt akarom leélni.”

Júliát váratlanul érték az öreg szavai. Most értette meg, hogy a szülei mitől rettegtek. Nem volt azonban idő sokáig gondolkodni, indulni kellett, ha éjfél előtt vissza akart érnü.

Ez az óra...

Ez az az óra,
amikor az álom
mély gödre beszippan,
varázsa magával ragad,
magányod rád nehezül.
Megfejtethetlen jelek
cibálják az elhaló percek.

Körülötted vibrál a csend,
beborít, eltakar mindent.
Mintha tavasz volna,
ismert illatok ölelnek meg,
később olvadozó tüzek
füstjétől visongva,
fölsír benned a gyermek.
Fölizzik, tisztul a múlt.

Jövönket a homály beborítja,
nincs friss tehéntej,
nincs ropogós cipó,
ízletes reggeli.
Káosszá lényegül
át a földolgozatlan
emlék, jövönket
a mély homály elnyeli.

Idegen madarak

Lopakodó alkonyat
kopogtat ablakomon,
idegen madarak
a cseresznyefámra szállnak.
Csivitelésük elhalkul,
visszafogott, talán fáznak.
Nincs csapongó tánc,
nincs kedves ének.
Bámulója vagyok csak
ennek az egésznek.
A megdermedt hangokat
fölfalja a jéggyöngyöket
csörgető február.
A madarak elrepülnek,
velük a remény is tovaszáll.

Kópocs Tibor: *Antonio Vivaldi: Tavasz*, akril, 2019

A sebész

A gének önkényes kombinációja gyakran fura embereket produkál, amelyek nem testileg, vagy mentálisan fogyatékosak, csak éppen egy kicsit furcsák. Lehet például nagy a fülük, az orruk, vagy az egész fejük, és mentálisan egy kicsit az autistákra emlékeztethetnek, de egyébként normális embereknek tartjuk őket. Vannak aztán egészen elképesztő kombinációk is, de még mindig a normális kategóriába sorolhatók, valamelyik határérték közelébe. Buda Gabi legénykorára is csak százhatvan centi magas lett, de az intelligenciahányadosa is majdnem ennyi volt. Ilyen tulajdonságokkal akár még miniszter is lehetett volna belőle, hisz állítólag Napóleon is alacsony termetű volt, de Gabinak emellett kialakult egy olyan mániája is, amely nem a miniszteri poszt felé terelgette őt. Egy kicsit kockás volt a feje is, de ezt a hosszú hajával mindig úgy elkendőzte, hogy sose csúfolták őt kockafejűnek. Gabi már az első játékait is szétszedte vagy kibelezte. Nem egyszerűen összetörte, hanem szétszedte. Ha nem tudta, ha nem ment neki, akkor félretette, majd idővel visszatért hozzá.

Később már valóban kibelezte a húga babáit, amit a szülei ugyan nem tudtak mire vélni, de nem gondoltak semmi rosszra, hisz egyénként a gyerek értelmes volt és jól növekedett. Amikor aztán megtanult járni, kimerészkedett a kertbe is. Mondatokban beszélni még nem tudott, csak szavakat használt meg mutogatott. A kertben aztán megfogott mindent, ami csak mozgott és amit el tudott kapni. Először csak széttépte a gilisztákat meg kitepte a pókok lábait, de aztán már elkapott egy békát is. Elrejtette egy dunsztos üvegbe, hogy később majd jobban szemügyre vehesse. Ekkoriban volt egy meghatározó élménye. A kertjükben nemcsak verebek meg egyéb apró madárkák röpködtek, de keringtek galambok is a ház körül. Egy bokor alján üldögélt és a hangyákat figyelte, amikor egy vörös vércse lecsapott egy galambra. Először csak a földre rántotta, majd gyors mozdulatokkal széttépte a galamb nyakát. Aztán pihent egyet, majd elkezdte tépni a galambot. Gabi megbűvölten nézte, hogy a kisebb vércse hogyan bánt el a nagyobb galambbal. Amikor Gabi felállt, a vércse nem repült el, hanem csak rápislogott a gyerekekre. Gabi bólogatott, hogy megértette, békén hagyja. Amikor később visszament a kertbe, már csak egy tollcsomót látott a vércse lakomája helyén. Aztán Gabi elcsente az apja egy zsilettjét, és felboncolta vele a békát. Először gombostűkkel egy deszkára szegezte a béka lábait, majd nekilátott a műtétnek. Még nem tudta, hogy melyik szerv micsoda és mi a neve, de azt látta, hogy sok minden van már

egy kis békában is. Mi lehet akkor egy galambban vagy egy macskában? Sokáig foglalkoztatta ez a kérdés, de aztán belátta, hogy még várnia és nőnie kell, hisz egy macskának nem eshet neki egy zsilettel. Az anyja többször is vett csirkét, de mindig csak bontottat vagy daraboltat. Egyszer aztán amikor Gabi már jól beszélt, megkérdezte az anyjától, hogy miért nem vesz már egyszer egy egész csirkét. Mert nem szeretem darabolni az egész csirkét. Akkor te egy élő csirkét vagy tyúkot nem is tudnál felboncolni? Nem én, édes fiam. Hogy neked milyen kérdéseid vannak? Látod, nekünk nincs baromfiudvarunk se, mi olyan urasabb család vagyunk, mindketten hivatalban dolgozunk.

Uras család ide, uras család oda, úgy öt éves korában Gabi kezdett bejárni a szomszédokhoz, akiket az anyja csak parasztoknak nevezett. Az asszonyoktól el-
leste, hogyan vágják el a csirke nyakát, hogyan kopasztják és hogyan szedik szét. Teri néni, a macskát is így kell nagyjából felboncolni? Dehogy, a macskának négy lába van, azt úgy lehetne felboncolni, mint egy nyulat. Ezt csak meg kellett jegyezni, hogy a macska olyan, mint a nyúl. Ezt először képeken nézte meg, majd elkezdett érdeklődni, hogy melyik házban van nyúl. Otthon kijelentette, hogy ő és a húga sokat veszítenek azzal, hogy nincs baromfijuk és még egy nyuluk sincsen, ha már egyszer disznót nem mernek tartani. Valódi nyulat akarok látni, nem egy képet, magyarázta az apjának. Addig makacskodott, míg az apja elintézte, hogy elmentek egy házhoz, ahol nyulat is tartottak. Az apja nem akart csak úgy beállítani, ezért meg is vette az egyik nyulat, de ragaszkodott hozzá, hogy a gazda agyoncsapja és kibelezze. Csak az apa rökönödött meg, amikor Gabi kijelentette, hogy márpedig ő végignézi a nyúl felboncolását. A gazda ebben nem látott semmi különöset, az ő unokái is láttak már ilyet. A fiú szemrebbenés nélkül nézte végig a nyúl fültövön csapását, megnyúzását és kizsigelését. A gazda még azt is sorra elmondta neki, hogy mi micsoda a nyúl belsőjében. Most már csak egy gondja volt, hogy honnan szerez egy jó, éles konyhakést. A konyhából nem emelhetett el egyet sem, mert ha az anyjának éppen szüksége lenne rá és nem találja a helyén, akkor abból baj lesz. Többször is hallott olyan kifejezéseket, hogy éles, mint a borotva, éles, mint az oltókés, éles, mint a szike, de hiába keresett képeket ezekről a szerszámokról, a házban ilyen nem volt. Egyszer aztán felfigyelt rá, hogy az anyja azt mondta az apjának, vegyél már egy új dobozvágó szikét, mert az öregben már a vége felé járnak a lapok. Rögtön megérdeklődte az anyjától, hogy miről is van szó, és mihelyst megjött az új szike, a régit kivette a szemétkosárból és kisajátította.

A szomszédék macskáját nem volt nehéz elkapni, mert lusta, elhízott állat volt, és gyakran ott hentergett az ő kertjükben is. Fültövön vágta, és a biztonság kedvéért elnyisszantotta a nyakát is a kartonvágó szikével. Aztán egy szilontáskába tette, és kiment vele a közeli patak partjára, ahol kinézett egy megfelelő helyet és ott felboncolta a macskát. Most már mindent látott, mindent értett. A szomszéd-

asszony érdeklődött ugyan náluk, hogy nem látták-e véletlenül a macskájukat, de Gabi csak a fejét rázta, hogy őt aztán nem érdeklik a macskák.

Már elsős kisiskolás volt, amikor aztán egy igazán nagy élményben volt része. A tél beálltával a padtársa, Izsák Bence, arról kezdett el beszélni, hogy lassan itt a disznóölés ideje, már előre örül neki, hogy majd ő gondolhatja a kis tüzet. Ó, olyat én még életemben nem láttam! Gabi nem a tűzre gondolt, hanem a disznóra. Tényleg szíven szúrják egy nagy késsel? Úgy bizony! A vérét pedig felfogják, mert abból az asszonyok hagymás sült vért készítenek. Én jobban szeretem a hagymás kacsavért, de a disznóvér is jó. Ó, olyat én még életemben nem ettem! Gabinak az iskola nem okozott gondot, ezért megígérte Bencének, hogy elmegy hozzájuk, és segít neki, hogy szebben írjon végre. Aztán amikor eljött a disznóölés ideje, Gabi már bejáratos volt Izsákékhoz. Azon meg sem lepődtek Bence szülei, hogy Gabi is ott akar lenni a disznóölésen, annál inkább a saját szülei. De hiába elleneztek, Gabi azzal fenyegetőzött, hogy ha nem engedik végignézni a disznóölést, akkor nem fog iskolába járni. Szegény szülők mi mást tehettek volna, engedtek a makacs kölyöknek.

Reggel ötkor az anyja jól felöltöztette, az apja pedig elkísérte a szomszéd utcába. Ugyan beinvitálta őt a gazda egy stampedli pálinkára, de Buda úr gyorsan eliszkolt. Na, Gabi, úgy látom, te bátrabb legény vagy, mint az apád. Azt meghiszem, vágta rá Gabi. Aztán tágra nyitotta a szemét, és csak nézte, hogyan folyik a munka. Csak azt kérdezte meg a gazdától, hogy miért mondják böllérnek a disznóölőt. Hol így mondják, hol úgy. A böllér olyan disznóölő, akinek nincs hentes szakképzettsége, vagyis iskolája, csak nagy tapasztalata. Gabi igyekezett nem lábatlankodni, de egyszer a böllér mégis rászólt, hogy lépjen már félre a fiatalúr. Én is böllér leszek, jelentette ki erre Gabi. Nocsak! Kijárom az iskolát, és hentes leszek. Hát, fiam, az egy szép mesterség. Gabi igyekezett megjegyezni a szervek és az egyes részek neveit is, de azok nem mindig hangzottak el. Nem akart kérdezősködni, de keményen elhatározta, hogy ezentúl minden disznóölésen ott lesz Izsákéknál. Úgy is lett. Azzal fizetett, hogy tanította Bencét, aki így elég jó tanuló lett mellette. Még irigyelték is, hogy könnyű neked, amikor egy eminens vagy egy zseni a haverod. A baj csak az volt, hogy míg Bence és a többiek már egy fejjel nagyobbak voltak Gabinál, neki mintha leállt volna a növekedése. Alacsony volt és vékony, de erős izmai voltak, amit nem egy disznóölésen bebizonyított.

Nyolcadikos korában történt, hogy Izsákék új böllérje, aki a szomszéd faluban lakott, karambolozott a falu előtt, és nem tudott időben odaérni az ölésre. Nem baj, majd én megszűrom a disznót, jelentette ki Gabi. Hozzák ki azt a bajonettet! Izsák és a többi férfi tudták, hogy Gabi milyen ügyesen forgolódik már a disznóöléskor, úgyhogy csak megvonták a vállukat, hogy akkor lássuk a szúrást. Gabi pontosan szíven szúrta a kétmázsás disznót. Aztán olyan ügyesen végezte a trancsírozást is, hogy a férfiak nem győztek csodálkozni. Amikor végre megjött a

böllér, csak hümmögött, és aztán hazament a sérült kocsiján. Este a disznótoron Gabi ült a böllért megillető asztalfőn.

Aztán jött a kudarc: nem vették fel a vágyott szakközépiskolába, mivel ilyen gyenge testalkattal nem lehet belőle mézsáros. Mondtam én, hogy nem lehet belőled hentes, bizonygatta az apja. Ha mindenképpen trancsírozni akarsz, akkor menj gimnáziumba, aztán medikusnak, és legyen belőled sebész! Gabi gondolkodott néhány percig, hiszen a sebészet nem közönséges trancsírozás, de aztán rábólintott. Legfeljebb majd maszek alapon leszek böllér. Mivel jó eszű gyerek volt, fel is vették őt a gimnáziumba.

A faluban lassan elismert disznóölőnek számított, télen az iskolában kihagyott napokat fél kézzel bepótolta. Felszedett néhány kilót, és megerősödött, megemberesedett, de megmaradt százhatvan centinél. Kitüntetéssel érettségizett, és maximális pontszámot ért el az orvosi fakultás felvételijén is.

Aztán megint beütött a balszerencse, mert az első vizsgáján összeveszett egy professzorral, aki azzal dobta őt ki az irodájából, hogy szedheti a sátorfáját az egyetemről is. Gabi megválaszolta kérdést, pontosan leírta egy emberi sejt felépítését, mire a tanár a növényi sejt leírását kérte tőle. Én nem agronómus akarok lenni, hanem sebész, vágta rá Gabi. Ezt nem kellett volna mondania. Aztán meg a vita hevében Gabi valahogy elárulta, hogy nem egy sertést felboncolt már, tudja, miről beszél. Ez végképp kiborította a professzor urat. Egy böllérből sose lesz sebész, ezt garantálom! Felheccelte a kollégáit is, és Gabit minden vizsgáról kipenderítették. A másik vizsgaterminusokra már nem is jelentkezett, belátta, hogy itt végeztek vele. Fiam, tanulj tovább, mondta az apja, aki ekkor már sokat betegeskedett. Ha rámegy is minden megtakarított pénzünk, neked diplomát kell szerezned. A diplomával nagyobb ember leszel, tette hozzá tréfásan. Gabi jelentkezett hát a közgazdasági egyetemre. Ott majd megtanulom, hogyan kell pénz csinálni, gondolta. Hogy ne tétlenkedjen, beállt brigádmunkára egy kis vágóhidra, valójában egy csontozó üzembe, ahol csak trancsírozták a marhákat és a disznókat, amelyeket a vágóhídról hoztak oda. Amikor elmondta, hogy tapasztalt böllér volt a faluban, rögtön rábíztak minden munkát.

Az első vizsgáit az új egyetemen jelesre és időben letette, a vizsgaidőszakban pedig otthon böllérkedett, habár már egyre kevesebben tartottak hízót. A második szemeszterben, egy szép tavaszi napon ismerkedett meg Schuller Gabriellával, aki szintén elsős egyetemista volt, de nyelveket tanult. A egyik évfolyamtársnőjével a korzón futott épp össze, aki egy alacsony, fekete lánnyal sétálgatott. A fekete lány is alacsony volt, talán még százhatvan se, pedig magas sarkú cipőt viselt. Jé, mondta az évfolyamtársnője, hogy ti milyen jól egymás mellé passzoltok! Ezen egyikük se mosolygott, mert ez bizony igaz volt. Az apai öregapám még Schüller volt, de az anyakönyvvezető lebaltázta a nevéről a pontokat, magyarázta később a lány, amikor kettesben maradtak. Nem lehetünk mind a ketten Gabik, mondta Gabi, neked Ellának kell lenned. Számodra szívesen leszek Ella, vágta rá

a lány. Szerelem volt ez az első pillantásra, de azért csak lassan melegedtek össze. Ellának ugyanis először be kellett vallania a milliomos szüleit, Gabinak meg a trancsírozó mániáját.

A fiú albérletben lakott, és élő csirkéket, tyúkokat, kacsákat meg nyulakat vásárolt a piacon, hogy a nyakmetszéstől a darabolásig mindent elvégezhesen. Egyszer egy kacsán be is mutatta a tudományát Ellának, aki egyáltalán nem viszolygott a munkától. Még a hagymás sült kacsavért is megkóstolta, és igazán ízlett neki. Később aztán szerzett Gabi egy malacot, és azt is feldolgozta, majd megsütötte, de nem egészben, hanem darabokban, mert szerinte az egészben sült malac csak díszes valami, és általában ehetetlen. Az én malacpecsenyém után mindenki megnyalja a tíz ujját. Ez szent igaz volt, és olyan jót ettek meg ittak, hogy éjfél után az ágyban kötöttek ki. Az első nyarat együtt töltötték Angliában, hogy Gabi is javítson az angoltudásán. Ella már tökéletesen beszélt németül és angolul, valamint elég jól franciául és spanyolul.

Ősszel aztán Gabi Ella szüleinél is sütött egy malacot. Schuller papa szerezte az állatot, és végignézte a legény mesterkedését. Te egy született sebész vagy, mondta, amikor látta a fiú magabiztos mozdulatait. Ekkor Gabi elmesélte neki, hogy valóban sebész akart lenni, de kidobták az egyetemről. Nem akarsz bosszút állni? Vannak kapcsolataim. Egy nyamvadt professzoron álljak bosszút? Jó lesz nekem a közgazdasági is. Majd a bankárokat fogom kopasztani és nyúzni. Schuller papa ezen jót nevetett, de nem felejtette el.

Karácsony előtt Gabi elvitte Ellát egy falusi disznóölésre a keresztszüleihez. Természetesen ő volt a böllér és Ella megértette, hogy Gabi sok elbeszélése nem kitaláció. Itt hallottak arról, hogy a közeli városban három gyilkosság is történt ősszel, egy középkorú tanítónőt találtak megfojtva, két fiatalembert meg agyonlöttek. Ekkor már együtt laktak egy új, tágas albérletében, és este Gabi felvetette, hogy ha azt a két gyilkossági ügyet összekapcsolnák, remek krimi jönne ki belőle. Mire gondolsz? Tegyük fel, hogy négy egykori gimnazista, sikeres fiatalemberek és családapák, elkapják az egyikük vikendháza előtt a volt tanítónőjüket, akit mindig is gyűöltek, majd sorra megerőszakolják őt. Aztán ketten eliszkolnak, ám a másik kettő végez az asszonnal, hisz ő nemcsak áldozat, de tanú is. Ez nem rossz, jegyezte meg Ella. Tovább lehet még bonyolítani az ügyet. A két gyilkos rájön, hogy a másik kettő nehezen viseli a történeteket. Felmerül a veszély, hogy elárulják, mi történt. Nincs más megoldás, végezniük kell velük is. Nem engedhetik meg, hogy kifecsegyék a dolgot. Megegyeznek, hogy mindketten megölnék egyet-egyet. Még azon a héten meg is gyilkolták korábbi osztálytársaikat, hisz sietniük kellett, nem kockáztathattak. A kérdés most már csak az, hogy a kettő közül melyik lesz háromszoros gyilkos, mert teli a gatyája mindkettőjüknek. Az első számú gyanúsított természetesen az asszony férje lesz, jegyezte meg Ella. Gyilkosság esetén mindig a legközelebbi rokonok a gyanúsítottak, ez nyomozói elvnek számít. Most már csak egy nyomozót kell kitalálnod. Ez nem lesz könnyű, túl sok már a

mesterdetektív. Legyen tehát egyszerű zsarú, de legyen valamilyen ismertetőjele és tehetsége. Néhány nap múlva Gabi hozta is a sánta zsarú vázlatát. A sánta zsarú? Ez akár cím is lehetne. Ezt még majd meggondolom. Szóval, a főhős egy idősebb nyomozó, aki belelát az emberek veséjébe. Eltörött a lába, lesántult, nem járhatott ki a terepre, de mivel már korábban is remek meglátásai voltak a begyűjtött jelentések és vallomások alapján, nem kellett korai nyugdíjba vonulnia. A másik rendkívüli tulajdonsága az lett, hogy a majd harmincéves nyomozói munka után szinte belelátott az emberek veséjébe. Sose ő végezte az első kihallgatásokat. Amikor aztán megjelent a kihallgatóteremben, nem a bűnüggyel kezdte, hanem mindenféle aprósokról fecsegett a gyanúsítottal. Aki ezekben hazudott, mindig gyanús volt. Gyakran egyszerűen csak kijelentette, hogy ez az alak a gyilkos, még akkor is, amikor csak tanúként idézték be. Ez jó lesz, nem? Ez remek lesz! Máris nekivághatsz az írásnak. Gabinak nem volt gondja az iskolával, még Ellának is besegített, és közben megírta az első krimijét. Az első kiadó természetesen visszaküldte a kéziratot. El se olvasták, mondta Ella, különben nem utasították volna el, mert sokkal jobb, mint az átlagos krimik. Ezután Ella remek ötlettel állt elő. Lefordította németre a regényt, és Bécsben ki is adták „Der Krumme Bulle”, vagyis „A sánta zsarú” címen, Bud Gabriel szerzői névvel. A kiadó újabb regényt rendelt, és Ella, mint a szerző menedzsere meg is ígérte az újabb regényt. A szerződésben egyetlen kikötés volt a szerző részéről, hogy a magyar és az angol fordítás jogát fenntartja a szerző menedzsere. Amikor Ella eldicsekedett az apjának, hogy megélnék ők a regényírásból és a fordításokból is, az apja kinevette őt. Egyetlen lányunk vagy, kire hagynánk a millióinkat? Gabi is jobban tenné, ha közgazdász létére végre elkezdené foglalkozni a tőzsdével. Gabi ezt jó ötletnek tartotta, és a következő véres krimije a bécsi tőzsdén játszódot. Gabinak remek húzásai voltak az európai értékpapírpiacra is, és mikorra a kezükbe kapták a diplomájukat, már ők is milliomosok voltak. Már korábban egybekeltek, és most házat építettek maguknak. Ella akkora már megértette, hogy Gabi sohasem lesz képes lemondani a boncolás iránti mániájáról. Még szerencse, hogy nem embereket akarsz leszúrni és feltrancsírozni. Ez bizony nagy szerencse. De gondolnunk kell a gyerekekre is, nem rendezhetsz be magadnak az alagsorban egy kis vágóhidat. Azt természetesen nem, de majd a fagyasztókamra előtt lesz egy kis húsfeldolgozó helyiség is. Ne félj, minden szerszám rejtve lesz a látogatók és a gyerekek előtt.

Úgy is lett. A házszentelőre Gabi két malacot és egy másfél mázsás süldőt is feldolgozott. A friss hús sose hiányzott a háznál. Hétvégeken baromfi vagy nyúl került az asztalra, jeles ünnepeken pedig az ünnepnek megfelelően bárány, sertés vagy vad. Gabi a vadhús miatt felcsapott vadászni, és a vadásztársaságban töltött idő adta az ihletet a következő krimihez. A régi írói vagy inkább humoristai közhelyet, hogy a téma az utcán hever, Gabi úgy módosította, hogy a hulla az utcán hever. Amikor Velencében nyaraltak, olyan kimit írt, amelyben a velencei csatornában úszkáltak a hullák. Az Alpokban egy egész csapat síelő fagyott

bele a hóba, Berlinben STASI alagutakat fedeztek fel, és Londonban egy tömeggyilkos évekig taxisofőrként dolgozott. A kiadó hiába ostromolta Bud Gabrielt, az író nem volt hajlandó megjelenni a nyilvánosság előtt. Egyszer aztán Gabi kitalált egy jó portrét magáról. Tudta jól, hogy kockás a feje, kopaszra borotválta a fejét, szakállat és bajuszt ragasztott magának, és így hagyta magát lefotózni Ellának, aki elküldött a kiadóknak néhány fotót, hogy azok közül tegyenek egyet a legközelebbi könyv hátlapjára. Akkor már a német és magyar mellett angolul és spanyolul is megjelentek Gabi könyvei. Kemény krimik voltak, sok volt bennük a gyilkosság meg a vér, de azok mindig valahogyan szervesen illeszkedtek a történetbe, sohasem hatottak öncélúnak. Az egyik kritikus már az első néhány regény után el is nevezte Bud Gabrielt Sebésznek. Ez jól jött, mivel sok újságíró orvosi körökben kereste a szerzőt. Gabi és Ella jót mulattak rajta, hogy egy hentes vagy böllér senkinek sem jutott az eszébe. Amikor tíz év után se lett gyerekük, beletörődtek a sorsukba.

Újabb tíz év után, amikor már tizenhét regényük megjelent, Ella rákos lett. Az egyik legveszélyesebb, a hasnyálmirigyirák kapta őt el. Utánajártak, nehéz felismerni és gyógyítani, mert rendkívül agresszív, és a felfedezéskor már gyakran igen kiterjedt, többnyire áttéteket is beindít. Pontosan tudták, hogy mi vár rá, de Ella kijelentette, hogy azt a sok rettentő procedúrát ő nem lesz hajlandó elviselni. Nem fogok egy évig haldokolni, jelentette ki. Gabi mindent megtett, a legjobb klinikákat kereste meg, de Ella hajthatatlan volt. Ennyit adott a sors, így is szép életünk volt, bár hiányzott a gyerek. Talán pont azt akarja a sors, hogy másik asszony szüljön neked utódot.

Egyszer aztán Gabinak el kellett ugrania az ugyancsak nagybeteg, megözvegyült anyjához, és ezt használta ki Ella. Megírt két búcsúlevelet, egy hivatalosat a családnak és a rendőröknek, egyet meg Gabinak, majd mérget vett be. Az első levélben azt írta, hogy a rákja miatt a Dunába öli magát, Gabinak pedig azt, hogy boncolja fel, és aztán tüntesse el valahol a tetemét. Inkább engem nyiss fel, mint valaki mást. Gabi levitte felesége holttestét a fagyasztókamrába, a hivatalos búcsúlevelet pedig a rendőrségre. A rendőrök nem tehettek mást, leadták a hírt a folyami rendőrségnek, a hajósoknak és a kikötőknek. Gabi még aznap éjjel felboncolta az asszonyt. Egyszer már majdnem megoperálta, amikor heveny vakbélgyulladásra gyanakodott, és fent voltak egy alpesi viskóban. Ekkor Gabi már rendszeresen hordott magával egy orvosi táskát, amelyben főleg sebészi eszközök voltak: szikék, ollók, peánok, csipeszek, egyszóval minden. De aztán a jelzés segített, a gyulladás elmúlt, és időben beértek a kórházba.

Amikor végzett, feldarabolta a testet, hogy könnyebben szállítható legyen, így két nagy táskába belefért. Ella többször is emlegette, hogy azt szeretné, ha elhamvasztaná, de ez most már nem jöhetett számításba. Nem Tibetben vagyunk, ahol népszokás a halottak hamvasztása. Természetesen a Duna se jöhetett szóba. Egyszer egy regényében megírta ugyan, hogy becsempészték egy halottat a kre-

matóriumba egy hamvasztásra váró helyett, de ehhez tettestársak kellettek. Azt is megírta már nem egyszer, hogyan tüntet el egy hullát egy intelligens gyilkos. A legegyszerűbb lett volna elásni a táskákat egy erdő mélyén, de ha egyszer Ella hamvasztást akart, akkor eleget kellett tenni ennek a kérésnek. Ismert egy helyet a hegyekben, ahol volt néhány elhagyatott, romos, mészégető kemence. Ott el lehet égetni, és aztán valahol az erdőben elásni a hamvakat. A többi már csak szervezés kérdése volt. Kell tehát benzin, ásó és egy bicikli. De legelőször el kellett kötni egy öregebb autót, aztán elkészíteni hozzá a hamis iratokat – a jogosítványt, a forgalmi engedélyt és a biztosítási lapot. Kell természetesen egy hamis személyazonossági is. Ezt is megírta már egy regényében.

Egyszer felfigyelt rá, hogy öt perc alatt kiállítottak egy hetvenen felüli nyugdíjas számára egy fényképpel ellátott kártyát, amellyel ingyen utazhatott a fővárosban. Egy parókát tett a fejére, készített egy igazolványfotót, és aztán már csak nyomtatni kellett a megfelelő kártyák replikáit. A hamisítványok olyan tökéletesek voltak, hogy azokat csak egy rendőrségi laboratóriumban tudták volna leleplezni. Úgy gondolta, hogy még egy hivatalban se fogtak volna gyanút, nem még egy közúti ellenőrzésen. Éjfél után elindult, és nem találkozott rendőrrel. Senki se zavarta meg a hamvasztást és az ásást sem. Aztán egy megfelelő helyen felgyűjtotta a lopott kocsit, és a biciklin karikázott haza. Mire megvirradt, már otthon volt. Aztán alig két hónap alatt megírt egy borzasztó krimi, melyben olyan pontosan írta le a gyilkosságokat és boncolásokat, hogy nemcsak a kritikusok csodálkoztak rajta, de még a kórboncnokok is. A regény főszereplője egy olyan fiatal patológus volt, aki megunt a halottak boncolását, és élő embereket akart felnyitni, vagy ahogy ő mondta, operálni. Látni akarta, hogyan dobog a szív, hogyan mozog a gyomor, hogyan lüktet az agy. Gabi ekkor már olyan jól tudott németül, hogy maga készítette el a könyv német fordítását.

Amikor beküldte új kötetét a kiadónak, kijelentette, hogy egy ideig ne várjanak tőle újabb regényeket. Anélkül, hogy kilétét felfedte volna, megbízott egy fiatal ügyvédet, hogy menedzselje Bud Gabriel könyveinek további kiadásait. Ezután sokat töprengett, hogy mihez kezdjen az életével. Még csak a negyvenes éveiben járt, valamibe bele kellett vágnia. Az anyja és az apósa is meghalt közben, az anyósának megvoltak a maga milliói, így senkivel se kellett törődnie. Először arra gondolt, hogy bejárja a világot, de rájött, hogy őt nem a világ érdekli, csak az emberek. Meg az emberi testek. Nekem nem kell járnom a világot, jöjjenek csak hozzám az emberek. A házat eladta, a bécsi bankjában bejelentette, hogy több évig távol lesz, ne küldözgessenek semmilyen számlakivonatot. Szerzett egy hamis útlevelet, amellyel kiment Londonba, az ottani alvilágba, ahol mindig jól jön egy zugsebész. Ott aztán vett magának hamis papírokat Allan Briel névre, ami egyszerre emlékeztette őt Ellára és Gabrielre is. Hamar elterjedt a hír az alvilágban, hogy van egy pasas, akit kizártak az orvosi kamarából, de viszonylag olcsón, ám kiválóan operál. Hamarosan csak úgy emlegették őt: a „Sebész”. Nem volt ár-

jegyzéke, mindenki annyit adott, amennyit akart. Egy olcsó albérletben lakott, de a címét senkinek se árulta el. Több helyen dolgozott, hogy a zsaruk ne csaphassanak le a titkos mütőre, könnyebb esetekhez pedig házhoz ment. Egyszer maga is megsebesült, mert éppen egy magas rangú alvilági alak vakbelét operálta, amikor rajtuk ütöttek a rendőrök. A testőrök védték ugyan a főnököket, de a túlerővel szemben esélyük se volt. A főnök alvezére végzett magával, nem akart rendőrkezre kerülni. Gabinak a bal combja sérült meg, de nem ért ütőeret, hamar kiheverte. Még sántított egy kicsit, amikor újból munkába állt, hisz a kezének semmi baja nem volt. Olyan sok figurával és emberi sorssal ismerkedett meg néhány év alatt, hogy kénytelen volt venni egy laptopot, és feljegyezni a történeteit. Nem kezdett neki egy új regénynek, de biztos volt benne, hogy lesz annyi története, ami az élete végéig elég lesz, ha majd egyszer újra írni kezd.

Egyszer aztán megint személyesen is belekeveredett egy ügybe. Behoztak egy harmincon felüli, alacsony, telt idomú asszonyt, akit a férje egy veszekedés során megkéselt. Az volt az asszony szerencséje, hogy a szúrás nem volt mély, nem ért fontos szervet. Az asszonyt az öccse hozta be, aki egyszerűen azért nem vitte kórházba a nőt, mert nem volt betegbiztosítása. Az asszonnak néhány napig ott kellett volna maradnia a lazarettben, mert se haza, se magához nem vihette őt a testvére. Másnap reggel azonban beállított a férj, és pisztollyal hadonászva arra akarta kényszeríteni az asszonyt, hogy keljen fel és menjen vele haza. Inkább lőj fejbe, de nem megyek veled. Gabi nem hagyott neki gondolkodási időt, mert ő puffantotta le a férfit. Olyan világban élt, ahol szüksége volt egy pisztolyra, ami mindig a keze ügyében volt a műszeres táskájában. Most mi lesz, rémüldözött az asszony. Mi lenne, lőtt sebbel hozták be, megmütöttem, de nem élte túl a lövést. Átcipelte a férfit a másik szobába, ahol a mütőasztala volt, és munkához látott. Egy kis szerencsájuk volt, amikor először az asszony fivére állított be, hogy a húga hogyléte felől érdeklődjön. Gabinak megvoltak a fuvarosai, akik elszállították és likvidálták az olyan halottakat, akiknek nem volt hozzátartozójuk, vagy akiket senki se akart tisztességesen eltemetni. Csak fel kellett darabolni a holttestet, hogy beleférjen két nagyobb sporttáskába. Gabi tudta, hogy a nő öccsének nincs lakása, ezért a sógora zsebeiből kivette a lakáskulcsot és az autója kulcsait, majd a fiú kezébe nyomta. Jake, mostantól van kocsid, meg lakásod, mert a sógorod eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Akkor viszem Lidseyt is. Neki még maradnia kell, ápolásra van szüksége. Ne félj, majd én a gondját viselem. Gabi még aznap este magával vitte az asszonyt az eddig jól eltitkolt egyszobás lakásába. Majd én alszom a konyhában egy turistaágyon, jelentette ki, és az asszony nem tiltakozott. Gabinak nem tetszett a Lindsey név, hisz azt sok helyen csak férfiak használják. Mi lenne, ha egyszerűen Linnek szólítanálak? Én nem bánom. De nekem a Linda még jobban tetszene. Számodra lehetek Linda is. Tetszett Gabinak, vagyis Allannek nemcsak a Linda név, de az asszony is. Kiderült, hogy harmincnyolc éves, és van egy húszéves lánya, aki kiment Ausztráliába. Eleinte jól megvoltunk Martin-

nal, de amikor úgy öt éve tönkrement a kis költöztető cége, teljesen megváltozott. Elkezdett keményen inni, és bedurvult. Nyugodjon békében, mondta erre Gabi. Ámen, bólintott rá az asszony. Amikor Linda felépült, Gabi megkérdezte tőle, hogy kinek a nevében van a lakásuk. Martin nevében van minden. Akkor legyen minden az öcsédé. És velem mi lesz, nézett nagyot az asszony. Te itt maradsz velem. Már ha nem kívánczol el innen. Egyelőre nem. Akkor megegyeztünk. Tudsz autót vezetni? Hogyne tudnék. Akkor majd veszünk egy lefutott kocsit neked is.

Amikor aztán úgy másfél hónap múlva Linda bejelentette, hogy állapotos, Gabinak tágra nyílt a szeme. Ellával sose jártak utána, hogy tulajdonképpen miért is nem lehetett gyerekük, beletörődtek abba, hogy ez a sorsuk. Akkor ez is a sors döntése, hogy tőlem lesz gyereked. Linda még csak harmincnyolc, én meg már negyvennyolc vagyok. Nagyon elkomorodtál, ijedt meg Linda. Nem, csak végigfutottam az életemen, és arra gondoltam, hogy akkor három gyerekig meg se állunk. Itt akarsz felnevelni három gyereket, az alvilág sebészeként? Dehogy, csak mondd meg, hogy hol szeretnél élni. Londonból és Angliából mindenképpen el kell tűnnünk. Te hol éltél korábban? Bécsben, mondta Gabi, amiben nem sok lódítás volt. Ó, Bécsben szívesen élnék. Veszünk házat Bécsben is, meg valahol vidéken, hisz a gyerekeknek kell a falu is, nemcsak a város. Olyan sok pénzed van? Nem tudom pontosan, hogy mennyim van, nem számolom a millióimat, nevetett nagyot Gabi. Már nem is emlékezett rá, hogy mikor nevetett ekkorát utoljára.

Kopócs Tibor: *A Dunakanyar legendája*, golyóstollrajz, 2017

Három kollázs a Tandori-kollázsokból

útvonalait már beragyogta

a költő nem horgol
és nem köt össze semmit semmivel
az első havas reggel csúszva seggen
a nagy szatyor kavicsal hazaröppen
a tök belsejébe
állítja a gyertyát
és írja a dolgozatot
a szatyorról a kavicsokról és a repülésről
valami szöveget ütött a fejébe
ma este mit fog olvasni a vécén?

épp nem kötött össze semmit semmivel
megállt és nem indult tovább
nem érezett megindulást
a tételes megállóban minden félbemarad
a fing a kalap és a szappanbuborék
többet kívánni nem is szabad
ilyen könnyű se volt még soha
a költő nem jön sehonnan
és nem megy sehova

útvonalait már beragyogta
vagyis legyalogolta
és most ébrenlétet álmodik

meséljeteK a szóról

a szó oly fergeteges
lehetne várni vagy gombot varrni rá
terjed minden irányba
meséljeteK a szóról

itt élt és alkotott a szél
a szavak felhőtlennek látszanak
a felhők szótlannak
meséljeteK a szóról

leszaladok újságért
szótlannul nézem a felhőt
aztán végül tűt cérnát
és gombokat veszek

elviselhetnének többet is

a sárga virágos kalap önmagában lebeg
vajon van-e mit beszélniük
egymással a sárga virágos kalapoknak?
az ellőtt szárnyú madár
a karmeliták temploma előtt
konstruktív és konfliktuskerülő
vajon van-e mit beszélniük
egymással az ellőtt szárnyú madaraknak?
egy bírálójuk találóan mondja
nem is viselnek ellőtt sárga virágos kalapot
vagy nyári záport
pedig viselhetnének
igazán elviselhetnének többet is

NAGY ZOPÁN

Fragmentumok, szövegroncok, No. IV.

Mottó:

„Nézze, én elsősorban katalogizálok, a többi nem érdekel, hogy úgy mondjam: démonaim nevét keresem... Menaszéria, semmi dráma. Drámának nevezem különböző létszínvonalak összeütközését a nyelvszínvonalon... A definíció (szinte) káprázatos. A definíció definíciója: precíz nonszensz...” – H. B. *Karnevál*.

El(v)indulás – a – semmiből (Tandorisan): sehová. =
„Értelme” még csak van, de nincs igazsága = az „értelemnek”? – IS = SE...

Esik (ahova), pl. *azalmanemesít*, illetve: a munka nem(esít) messze a fájától. = Fajtájától, a fejfától, a fáklyától, a kiégett (kihűlt) kályhától, *akutyafájától*, a májától, a Mayától, a Mától, a Mamájától...

A munka (nem esik): messze nemesít... Tova...
És, amikor nincs „semmi” („semmi” van?), naa, abból lehet-e „valami”? – Lesz!?

Er(r)e dendő búú(n)! – *Ti szakadékokban folytatódók: folyton a megmenekülés mélyébe kell zuhannotok...*

„Az Isten sízesse meg” – ontotta tétlen (télén is): a nyári Mikulás. (Ő, rest-apó, a Lelkimk U(ta)lás...) – Az *efféle* gondtalan-árnyékos, gondatlan-bábjátékos el-nemgondolás tehet (ily) lehetetlenné, avagy: lehet (ily) tehetlenné =

Minden (valósnak vélt / képzelt) egzisztenciát...

*

Túlvilági sztenográfia.

Most csak a kerub-sirályok és a denevér-szeráfok veszik az „adást”...

Ő, a bokharai Abenhakán, aki saját labirintusában tévedt (fulladt) el...

Ő, belső utazásaimban, és rejtett utalásokban gyakran megjelenik...

*

Ez nem vers(eny), neem! S nem verseny(v) futtatás...
Csak tegnapelőtti-holnaputáni (*ma-más*) burok-ragacsos látomás...
Huzat a huzatban. Örvénylő záradék. Üreg a lét-töredékben.
Lék a lékben...

És csak közlelől lát(ni): Ő, Te, Én = milyen távoli (Ön)...

®észlet(ke): Alhó & Alkiáltó-jel!
Közelítsünk: akár a jelen (és az) ések...
A semmi egén (z)ül(sz) = (sz)ívem...
(J.A.T.D.N.Z.)

*Megritkulsz.
Távolságaid elszédülnek,
s nem nyernek vissza többé.
Létezésed szélcsendje voltál.
Belenged tűntödet.
Tűnődéseidet...*

(Koan – nem koan: Nat Rodi – Idor Tan.)

*

„A szomszéd banánhal” és gin-szakértő Bunuel találkozása a menazsériával: a tudat-tágító fellépéseknél használt (belső-cirkuszi) állatsereggel. Ó, korbácsolt provokáció!

Papundekli, mitománia, ipso facto / fiskális, ergo bibamus! – E kifejezéseket ütötte be a fiatal múzsa a keresőbe, miközben a hajnali költő forgolódva tépelődött:

Montázs-nyomás, félálom-társ egy talált könyv nyomán.
Fagyéjev: *Tizenkilencen* című művéből, spontán aláhúzás-kiemelésekkel (1950–2019):

Marozka (a) küldönc,
Levinszon (a) nem „zshivány”,
de fakóarcú fókaarcú –
mondta Miska: a Kis Sátán...

Bolond, bolond – szitkozódott
pálinkázva Vászka (a)
partizán. Bolond gyereket
szül (nekem) bolond Mása...

Sötét barakkban jött
világra Marozka.
Meghasonlott, istentelen
nagyapját, a földet:
az apja lecserélte.

Feketét feketére:
a mélyvilági szénre...

Szép szajha, megtört szajha! –
A bányát s az anyját is
így nevezte Marozka...

*

Szamaram bálája, bálámnak szamara:
teljesen összenőttek. A néma költő megénekelte őket...

Egy elhagyott házban pedig ez hangzott el,
kissé visszafojtva, de a falakat ércesen megkarcolva:
Szennyes vagy? – Kiteregetlek...
Ágyam lettél? – Naponta megvetlek...

*

Kéklő köd-párában, a kert hajnali homályában
növényi jelenések remegtek... A fagyos földből megébredtek,
s meredve, lassítva, emelkedve: a sötét ház felé integettek...

(Kalászkapelyvák perjéje, perjefélék csalfája, őrlődések zápsága...)

Ó, cynosurus cristatus! – Taréjos cincor, te kacér!
Ó, agropyron pectinatiforme! – Taréjos búzafű, te ledér!
Ó, melampyrum cristatum! – Taréjos csormolya, te facér!

*

S eközben, a beépített szekrényben
föléledtek – és az alvó költő felé közeledtek –
a képlékeny formák:
egy futurista alkimista agyában született bábok...

Íme, közeledett a hét megnevezett,
és a nyolcadik (névtelen) alakzat:

Wil, Ry, Obenooze, Co, Humlum, Nebel, „?” és Baobab...

...

(A lírikus ébredés: ma talán elmarad!)

...

Tépelődések

(Hommage-montázs a *Karnevál* jegyében)

Ó, Pósfai Burján Jeszenő!
Tiltakozat és fürmedelem...
Ó, Hoppy Lőrinc! Elkenődő elme-velő...
Ő, aki leginkább és minduntalan:
Mászolyog és hóbölyög...
Ó, hó-bagoly és hó-bögöly!
Ó, huhhanat és köppenet!
Ő, kozmásodó felkenet...

Ó, itt az óda: dagonya!
Mert ő csupa lép, csöböly, csörömp és kaloda...
Ó, szamotor, csernec és béc!
Jaj, a zshivaj: most muzsaj és törött léc...
Jaj, a rota: most beteges hahota!

Chimendex! Next-induktor! Hypno-text!
A feltalálót ismét feltálalják...
Eromán gourmet-módon installálják...
Lingam, dorong, botox, na és latex!

Ó, Hyper(ex)fesziónális provizórium!
Ó, Nagy Furius Troglodex!
Jaj, bensőséges orto-flex!
Ó, az univer-maximális anti-minimum!

--

A *Kozmikus* (és lét-köznapi) bizonytalanságban:
Néhány *esszenciális* tényező és bizonyosság is van:

Prematurált quritus. Ez az angyal. Jól jegyezd meg!
Tentalité trinitive. Az ipszilon két szára elválnak...
Paraspiritoid partialobjektíváció. Ez az angyal. Jól jegyezd meg!
Supertentatív. Troffán meta(in)provizáció: lólk...

Olvasd el Troglodex könyvét: *Centuriák*, ó, katadox!
Defenzív mennybemenetel. Authentikus autoglorifikáció...
Maszk. Lárva. Metamorfózis. Metafluoreszcens provízió...
Burmorg. Vijjna. Doxafóbia. Mullifkált rapafox!

Az *angyallal* minden ember...
Életében legalább egyszer...

Supertentatív! Germopneutikus pontokon:
Tillanatnyi legatív gresszió hindenkivel rokon...
Mert, mizony bondom: hindenkinek heg jelenik!
(F)eltéve, ha meditatív, supertentatív beengedik...

--

Ó, Kesző Bertalan, Kesző Domonkos!
Ó, Kesző Benjámin, Kesző Vitamin, ó!

Jaj, Kandida Nova, Vitalifilosz!
Ó, Püripaisz Müriodermatikus! =
Ó, Tízezer-bőrű Tűz Gyermeke!
Jaj, a hehehe: textus-infernó nyenyere...

Ó, Bormester Virgil!
Jaj, Zorge Salamon és Pergelin Tódor!
Ó, Barnabás Maximus!

Ó, Schnoen Alajos!
Ó, Mirjám és Rezeda!
Jaj, Böllér Leó, Kankalin és Formalin!
Ó, Abihail! Jaj, Pataj!

Ó, Marcella Grófnő és Kankalinné!
Ó, Szép Fülöp és Fillér Joachimné!
(Ó, Hárombéka tér 32.)
Ó, Oszbornyikov és Csáfodoroszló!
Ó, Förgepatony és Turgonybabosztó!

Ó, Vermerán és Tóbiás!
Jaj, hasonló *Senkimás!*

Ó, Te: Bajnád Edelény!
Jaj, Turcsika Szelenár!

Nincs-reményben e regény:
Mindörökké: *Sohamár...*

Kopócs Tibor: *Csáky Anna Szívbeli szeretet*
c. *verséhez*, toll, kollázs, 2010

Az omega kísérlet /2014–2015/ – részletek

A létezés műfaja

Az öregség nem betegség! Ezt a mondatot egyszer régen már leírtam, nem számolva azzal, hogy valóban megélhetek egy olyan kort, amely már a hetvenötől távolodva elvisz egy korábban elképzelhetetlen „idő-távolságba”. Ugyanis ennek realitása – akkori ítéletem szerint – azért tűnt abszurdnak, mert közben három komoly műtéten estem át. Ami pedig ezután bekövetkezett – a gyomorrák –, létezésem valós távolságát hónapokra szűkítette... Tehát az ezredforduló után úgy próbáltam ezt az esetleges lehetőséget ki- és felhasználni, hogy a legfontosabbnak tűnő tennivalóimat – s minden vonatkozásban – elfogadható rendben hagyjam az itt maradók számára. Az pedig, hogy mindezt ma igyekszem számba venni – immár hetvenhét évesen – feltehetően annak köszönhető, hogy „genetikai tartalékaim” jobbak a nagy átlagnál. Apám egy hónappal nyolcvanadik születésnapja előtt távozott közülünk, anyám pedig az idén lesz – ha elér odáig – kilencvenöt éves. Ezek a tények a bizonyítékok arra – legalábbis biológiai szempontból –, hogy ma és itt erről gondolkodhatok...

A hatvannyolcadik születésnapomon újra megkezdett naplót – amelynek a *Feljegyzések elmenőben* címet adtam – 2013 végén lezártam, azzal, hogy a külső és belső események-történekek leírását már nem sok mindennel gyarapíthatom.

Ugyanakkor azt is leírtam, hogy a „folytatás valamilyen módját kitalálom”. Nos, az öregség – bizonyos tekintetben – lehet akár új irodalmi műfaj is. Nem napló, nem vers, nem széppróza, de nem is filozófia.

Hanem ez az egész – *együtt!*

Ma már azt hiszem, hogy a „létezés műfaját” kellene megteremtenem, mert – s ezt már többször leírtam – az írás maga a létezés. A létezés értelmét pedig a halál teljesíti be. (Vagy – ki?) Ez igazából nem definiálható. Azt azonban a tapasztalatok sokéves – vagy sok száz éves – sora bizonyítja, hogy az egy-ember – az „egyén” – egy egész életen át azért dolgozik – úgy bizony! –, hogy valamit itt hagyjon utódainak, használhatóan, maga után. Ami akkor is érték, ha már maga az alkotó – félelmetesen »fennkölt« jelölése a napi munkának – túljutott a természet egyik legnagyobb átváltozásán – az anyag tökéletes metamorfózisán.

Mindebből a mai estén az látszik a legvilágosabban, hogy *minden halandó*.

Így maga a HALÁL is meghal!

Általunk és bennünk. S amikor a Halál is önmagába hal, akkor elérkezik a *mindenség örökkévalósága*.

Bennem, bennünk!

Hát odáig kellene kitartanom ebben az elképzelt „új műfajban”.

Január ege tele van reménységgel.

* * *

Sándorunkat tegnap délután vittük ki a repülőtérre, s mert beszéltem neki róla, hogy a naplóírást lezártam, mielőtt elbúcsúztunk, azt mondta – sőt szigorúan rám parancsolt –, hogy folytassam tovább a naplót, ami – szerinte – arra kell és arra jó, hogy mindaz, ami velünk megtörténik, megmarad... Hát most folytatom, de az előző napok elképzeléseit és elszánásait sem teszem félre. Nem nagyon tesszik, hogy ilyen gyorsan feladtam, vagy megváltoztattam szándékomat, de lehet, hogy Satyának van igaza! Majd kiderül.

Különbömben ma délelőtt Kassán voltunk Évával, mindketten orvosnál – injekció, orvosságok stb.

Elképesztő, hogy „rendes tavasz” van, sarjad a fű, akárha március lenne.

Egy mondat a „létezés műfajához”: Az ember a Szervetlen Mindenség Szerves Része: A „gondolkodó anyag.” (H. Spencer).

A tudomány pedig ma már ott tart, hogy a gondolkodó anyagban lévő létező, hihetetlen mennyiségű energiát, tudást és tapasztalatot a halál pillanatában megpróbálja rögzíteni egy lehetséges jövő számára – egyféle tartaléknak(?!). Ha valaki meghalt, régen – a „régiek” – azt mondták: „kiszállt belőle a lélek”. Lehetséges, hogy amit *akkor* eleink „kiszálló léleknek” mondtak, az nem egyéb az előbb leírt energiáknál?!

Egészen különös még elképzelni is, hogy egy egyszerű fehérje, a protein – persze sok más egyébvel „szövetkezve” – lenne a megoldás erre az abszurdnak látszó, ám a tudomány szerinti megismert realitásra?

* * *

Nagyon rossz álmom volt az elmúlt éjszaka. Kicsit – vagy nem is kicsit! – hasonlatos azokhoz, amikről Kafka írt. S nem csupán a naplójában, de ott volt az az életérzés, amely a regényeiben is megkísértett: *a tehetetlenség*. Hátborzongató volt annak idején még olvasva is – fizikai rosszullétem támadt tőle... Az éjszakai – vagy pontosabban már a hajnali – álmomban „valahol voltam”. A táj ismerősnek tűnt, egyedül – mintha vadásznék – igyekeztem *valami* felé, de azt a „valamit” képtelen voltam meghatározni. Aztán elérkeztem egy patak mellé, ahol a töltés oldalán a hóban hevert a hátizsákom, a fegyverem, s „valakik” voltak ott még rajtam kívül. Ismeretlenek, de később úgy tűnt, hogy mégis ismerősök... Közben azt

éreztem, hogy nagyon fázom. Majd egy filmszerű vágás következett: ott állt az autóm, holmimat beraktam a kocsi hátsó ülésére és hazaindultam. Csakhamar megérkeztem, s azt láttam, hogy a házunk előtt egy rendezetlen, vad törmelék-hegy emelkedik, a hátsó bejárati ajtóra a tetőről gyökér-indák csüngnek alá, s odalent félhomály fogadott, meghatározhatatlan alkonyi vagy hajnali derengés...

És ebben a derengésben ébredtem fel. Ám az ébredést követően is mintha folytatódott volna az álom, és akkor tudatosult bennem, hogy a kinti és a benti derengés már nem álom, hanem a reggel valósága.

A kellemetlen és egyben abszurd álom emlékét s nyomasztó élményét a reggeli torna sem oldotta fel teljesen. Csak sokkal később szabadultam meg tőle, miután Évának elmeséltem, hogy milyen „vadászaton” jártam álmomban.

Különben gyönyörű január köszöntött ránk: napfény és holdtölte váltogatja egymást. Mintha találkozni szeretnének.

Nincs feloldozás

Úgy-ahogy lezártam a *Mitoszi küszöb* első részét. Ahogy most utánagondolok, egy-két emlékem kimaradt, s azokat, ha majd a gépbe másolom, pótolnom kell („A lúd gigáján trombitálok” stb.). Az első számú feladat most ennek az emléksornak a folytatása. És már nagyon az sem érdekel, hogy egyes részei esetleg gyengébbre sikerülnek. Az a fontos, hogy a leglényegesebb tények és események a papírra kerüljenek.

Meg még „apám regényével” is foglalkoztam délelőtt, egy eposzi adaptáció lehetőségét felmérve. Ami vagy az *Értelem csődjébe*, vagy a *Száz év csendbe* kötőanyagként nagyon jól elférne.

Aztán rátaláltam egy dossziéra, amelynek fedelén ez áll: *Fábry dokumentumok*. Ezeket még akkor raktam össze, amikor a Fábry-galaxis egyes darabjait írtam. Ott van például a Balogh Edgár által leírt javaslattervezet, amelyet annak idején közösen készítettünk Nagyidai Ernő bácsival és Balogh Edgárral Stószon.

Ugyanakkor rábukkantam a Keleti Naplóból készített breviáriumra is, amelyet – egy előszót is írva hozzá – megszerkesztettem, s Dobos Lacival a kiadását is elterveztük. Emlékszem, Laci lelkesen támogatta a kézirat kiadását, ám a kiadó gazdasági leépülése később ezt a szándékot lehetetlenné tette. Sajnálom, hogy így esett, mert annak idején egyféle jóvátételnek éreztem a Keleti Napló szerepvállalása tekintetében. Kiadását ma is aktuálisnak tartom. Különben a Keleti Napló majdnem teljes dokumentációját – kb. 25-30 dossziéban – itt őrzöm a dolgozószobámban.

Mert korábban – *Az Egy és az Egész* részeként – szándékomban állt összefoglalni a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságában (Anyanyelvi Konferencia)

betöltött tizenöt éves társelnöki emlékeimet is, ennek a dokumentációja is eléggé súlyos pakk.

Ha már így belefogtam: az Együttélés megalapításának körülményeiről is maradtak fenn használható dokumentumok, amelyeket érdemes volna előkeresni és – megfelelő kommentárokkal ellátva – publikálni, hiszen az alapító tagok közül alig akad már, aki érdemben elvégezhetné ezt a munkát...

Ha a fentieket összefogom, s azokból csak a saját rész-szerepemet próbálnám megörökíteni – az egyéb elvégezni valóim mellett –, évekre való munkám lenne. Azonban nem tudható, hogy ebből az egészből mire jut időm. Azt azonban meg kéne kísérelnem, hogy főbb részeit – együtt a dokumentumokkal – beírjam a számítógépbe.

Ha így esténként erre gondolok, a feladat és a felelősség iszonyúan nyomasztóvá válik. Mert ha nem írom le, az egész örökre elvész, s nem csak a tudatunkból hull ki, de a történelmünkéből is!

Odakint zuhog a januári eső – és nincs feloldozás!

* * *

Hiányérzetem van, amióta esténként nem készítem el a nap összefoglalását. Hiányérzetem van esténként, mert az évtizedek beidegződéseit nem lehet úgy kapcsolni, mint például az asztalon lévő állólámpát...

Mintha elfelejteném megőrizni magamat – mindazt, amit ez idáig fontosnak véltem, s amiről – elvben – az év fordulóján lemondtam.

És egyebet se igen írok, ám annak egyértelmű az oka: az öregséggel együtt járó napi gondok elviszik az időmet s az erőmet. Akár fél napom is rámegy, amíg egy-egy bajból kikászolódom... Tegnapelőtt éjszaka is a „padlóra” kerültem...

Satya most hívott – hazaért Brémából, tele élményekkel.

Tegnap estéli firka: Oroszország – pontosabban a Szovjetunió – megnyerte a második világháborút, de elvesztette a békét. Németország és Japán elveszítette a háborút, de megnyerte a békét.

A britek részt vettek a háborúban és elveszítették a gyarmatokat, s lettek a legnagyobb vesztesek.

Az USA pedig a világ legnagyobb agresszorává változott – és ebbe fog belebukni. „Mert meg akartak ölni – meg kellett ölnöm őket”, indokolta tetteit egy Vietnamban szolgált amerikai veterán egy dokumentumfilmben.

Az Egyesült Államok hadserege – ezzel a megokolással – kétmillió vietnami katonát ölt meg. (A polgári veszteségekről nincsenek adatok.)

Ugyan ki tudna arra a kérdésre válaszolni, hogy miért? S azokat, akik ezeket az embereket megölték, az USA-ban *hősöknek* nevezik. „Mivel meg akartak ölni...” Elődeik ugyanezzel indokolták az indiánok lemészárlását is... És az akkori amerikai földrészen több bölény maradt életben, mint indián...

Az én ítéletem szerint *hős* csak az lehet, aki hazáját védve esik el.
A vietnamiak otthon voltak.
De miért voltak ott az amerikaiak? S ottlétüknek mi lett a vége...?

* * *

Lassan bele kell nyugodnom, hogy nem írok, hogy megszűnik bennem a folytatás. Szinte egész nap ez foglalkoztatott – hogy az *akarás* és a *szándék* már nem elegendő a mindennapi munkához.

Mintha valami eltört volna bennem!

És ennek következtében úgy kell élnem – amíg élni adatik –, hogy ne érezzek lelkiismeret-furdalást a meg-nem-írtakért!

Békességet és nyugalmat kell teremtenem nappalaimban és éjszakáimban egyaránt.

Meg kell akadályoznom, hogy öregségemet a hiány keserítse meg...

Nem a halál a riasztó, hanem aminek a megvalósítását megakadályozza.

Mivé lesz mindaz, ami bennem gondolat, emlék, élmény, történet – és igen! – történelem volt, vagy azzá lett?!

Hová tűnik el egy kézmozdulat emléke, egy hajnalé vagy egy költeményé...?

És miért, miért gondolkodom minderről évtizedek óta? Miért keresem magamban mindezt, ha létezésem értelmére nincs válasz...

* * *

Ugyan van-e valakinek elképzelése arról, hogy *száz millió halott mekkora tömeg?!*

A Kazbek? Vagy a Himalája?

Hol a mélysége és a csúcса?

* * *

Megtörtént az is a háború idején, de főleg a háborút követő időkben, hogy a nők erőszakolták meg a férfiakat. Gondoljunk csak a fiatal, huszonéves hadiözvegyek tömegeire...!

* * *

Jól haladok *Az értelem csődjével*. Nagy Sándor és Dárius király, a perzsák veresége – de még a „párhuzamokat” is hozzá kell fogalmaznom – Trójával kezdve... Nem a faló-csel miatt, hanem hogy mire Tróját legyőzték, az *ok* – Szép Heléna – igen-csak hervadásnak indult... Tíz év értelmetlen gyilkolás – semmiért...

Lehetséges, hogy a trójai csata idejében is voltak már hadibordélyok?

Lehetséges!

Akkor ugyan mi a különbség az egykori és a mostani hadviselés között?

Karády Katalin a háború idején a magyar bakáknak azt az érzelmes nótát énekelte, hogy: „Csak egy nap a világ, csak egyetlenegy csók az életünk, ki tudja holnap mi vár ránk...”

Igen! Egy hajnali szuronyroham vagy más bevetés, mondjuk, haslövessel a végén...

Láttam, tapasztaltam ilyesmit: ahogy a hasüregből kifordulnak a belek a hóra, a hó megpirosodik, egy kis párát lehel, ami fölemelkedik és eltűnik a hidegben... A katona szeme később fennakad, aztán egy pici vércsík lecsorog a szája szögletén, a feje pedig félrebillen, s többé nem érez semmit...

Az olvasztótégely

Régen mindig azt hallottam az öregektől, hogy az Egyesült Államok a népek olvasztótégelye, ahol és amelyben az európai – meg a többi – bevándorlók tömegei eggyé olvadnak, egységesülnek, vagyis nemzeté válnak, vagy azzá szerveződnek.

Csakhogy ennek az elméletnek a jelenlegi USA az élő *cáfolata*!!!

Az Egyesült Államok nem nemzet, és soha nem is válhat azzá, mert hiányoznak a nemzetet jelentő legfőbb attribútumok: nincs közös nyelv, nincs közös történelem, se hagyomány, se ég, se föld, se vizek...

Amerikát – felfedezése után – zömmel az európai kalandorok, az „ember-hordalék” árasztotta el, mégpedig egyetlen céltól vezérelve: a szerzés, a meggazdagodás vágyától. És ez az áradat könyörtelenül kiirtotta az őslakos indián törzseket. A bevándorlók lőfegyvereivel szemben az indiánok nyilai nem voltak összemérhető védekezési eszközök. Veszítettek!

Az emberiség ma ismert történelmének ez volt a legnagyobb genocídiuma.

A prérin több bölény maradt, mint indián...

Mostanra – a rezervátumok édenének az idején – a vagyonszerzés amerikai filozófiája nem, ám az eszközei óriási fejlődésen mentek át.

Egy vietnami veterán fogalmazta meg – nyomatékuul megismétlem – ennek ma is érvényes kvintesszenciáját: „Mivel meg akartak ölni – megöltém őket!”

Amerikában annak idején az őslakosokat, a huszadik században Koreában, Vietnamban, vagy ma a Közel-Keleten ugyanez az elv érvényesült és érvényesül... Ahogy már máshol is leírtam: az indiánok, a koreaiak, a vietnamiak otthon vannak – otthon voltak.

De az amerikai katona miért volt ott, mit keresett ott – mások földjén, mások otthonában?! És miért ölt?

S az eredmény?

A különbség

Az egyik kiadóm „szakmai önéletrajzot” kért a nála lévő kéziratom pályázatához. Elkészítésére ráment az egész napom.

Régen az úgy volt, hogy az író megírt egy regényt, vagy összerakott egy versgyűjteményt, elküldte a kiadónak, s ha a kiadó a kéziratot érdemesnek találta megjelentetni, besorolta a kiadandó kéziratok közé, s bizonyos idő után a kéziratból könyv lett, amely elkerült a boltokba, s vagy elfogyott, vagy nem. Ha a könyv után érdeklődés támadt, új kiadás készült belőle. A szerző, a kiadó és a kereskedő ebben a hármas egységű rendszerben úgy-ahogy eltengődött a világban.

És senkinek eszébe se jutott „szakmai életrajzot” kérni a szerzőtől. A könyv megjelenése nem az állami támogatás függvénye volt, hanem a jól megírt, érdekes – és értékes! – könyveké... A különböző lapok pedig olykor elmarasztalták, olykor megdicsérték a szerzőt. Az író a munkájáért kapott némi tiszteletdíjat, amiből kifizethette az éppen aktuális kölcsöne aktuális törlesztőrészletét a bankjának...

Így megőrizhette alkotói szuverenitását az író, és nem alázhatták döntéseikkel koldussá holmi ringyókrata hivatalnokok...

* * *

Egyre kevesebbet foglalkozom a történelemmel, mert a történelmet folyamatosan meghamisítják és átírják. Csak az én időmben legalább tízszer felforgatták az egész huszadik századot, s forgatják ma is, zömmel ugyanazok a „szerzők”. Így a korábbi hősökől árulók, s a korábbi árulókból hősök lettek...

Az aktuális hatalom ideológiájához-politikájához társadalmi ragasztóanyagként felhasználva.

Ezért úgy döntöttem, hogy maradék életemben magammal foglalkozom, a saját történelmemmel és a saját történelmi tapasztalataimmal. Az igazat mondtam eddig is, s ez a szándékom változatlan – megszövegezni, amit megéltem, amit láttam-tapasztaltam, s amit mindmostanáig megőriztem.

* * *

A tervezett *Száz év csend* első részét – Gyóni Gézáról – a számítógépbe másoltam. Úgy tűnik, rátaláltam arra a formára – mondjuk így: esszé-változatra –, amelyben a háborúk irodalomba való adaptálását, úgy-ahogy elvégezhetem. A lényeg, hogy ez is része lesz – lehet – *Az értelem csődjének*. Ha sikerül, holnap a következő részt is rendbe teszem... Szóval egyelőre napjaimnak van hozadéka és így értelme is. Igaz, elfáradok közben, de jobb elfáradni a munkában, mint a semmittevés nyűgében élni...

Az előbb rátaláltam két olyan jegyzetemre, amelyekről azt hittem, hogy elvesztek, s amelyek „hiányát” igen sajnáltam. Most pedig örülök, hogy felhasználhatom őket.

Még azt, hogy szerdán este Hídvég-Ardón töltöttem egy nagyon kellemes és hangulatos estet...

* * *

Latzkó A. könyvét, az *Emberek s a háborút* igyekeztem röviden összefoglalni, amúgy bő idézetekkel, hogy aki olvassa, legyen elképzelése abbéli állításomról, hogy az első világháború borzalmairól – általában a háborúk borzalmairól – kevés ilyen munkát találni. Ez egy. A másik, s ez még megválaszolatlan kérdés, hogy Latzkó után maradt-e magyarul írt egyéb irodalmi alkotás. Ha igen, mi és mennyi? És az sem volna hiábavaló, ha a németül írt munkáiról is megtudhatnánk valamit. Meg az életéről: honnan származik, a háborút túlélvén mivel foglalkozott, s hol élt a Trianon utáni Európában? És az sem volna haszontalan, ha az *Emberek s a háború* fordítójáról is megtudhatnánk valamit. Mert Moly Tamást is a teljes ismeretlenség köde fedi...

Közel a halálhoz

Hajnaltól, négy és öt óra között közel volt hozzám a halál – én meg a halálhoz. Lehet, hogy ez csupán stilisztikai vagánykodás, vagy annak tűnhető szösszenet, és nincs semmi gyakorlati jelentősége. Ám amikor az ember a csillagok fényében egy pillanat alatt összerogy, a csillagok hirtelen eltűnnek előle, s csak valami mély és szinte tapintható csend szakad rá, s csak a nedves beton hidegét érzi, akkor már a „különbség” nem stilisztikai blöff, hanem kemény realitás...

Amiként a menekülés szándéka is – fölfelé!

És sikerült is fölállnom, de a következő pillanatban egy „jeges szélcsapás” újra ledöntött a lugas alatti betonra... Amikor sikerült nagy nehezen felülnöm, már erősen fáztam, ám a látásom valamelyest kitisztult, s tudatosult bennem, hogy hol vagyok, és az is, hogy a lehető leggyorsabban be kell jutnom a házba... Megpróbáltam fölegyenesedni, de kísérletem sikertelennek bizonyult. A nedves betonon, ahogy gyerekek a csúszdában, igyekeztem az ajtó felé... Aztán, ahogy eljutottam az ajtóig, és elértem a kilincset, lassan bejutottam a konyhába. Pihentem egy keveset, s ha nehezen is, de sikerült ágyba jutnom, ahol még egy ideig dideregtem. Éva mélyen aludt, én pedig arra gondoltam, hogy ha felébredtem, halálra rémül, jobbnak láttam hát megvárni, amíg dolgaim jobbra fordulnak.

A tarkófájdalmak csak lassan csitultak, ám az érkező hajnali derengésben a tárgyak lassan visszakerültek a helyükre, s mozdulatlaná váltak. Én pedig – igaz, kicsit még bizonytalankodva –, de újra a saját lábamra álltam, vagy ahogy Bibliabeli Lázár: „felkeltem és jártam”.

* * *

Folytattam a *Száz év csend* második – Latzkó-féle – részét, s délre be is fejeztem. Aztán délután megpróbáltam kideríteni, hogy Fábry, aki maga is első világháborús veterán volt, találkozott-e Latzkó könyvével, hiszen a „gyilkos élmény” után szinte minden olyan könyvről beszámolt, amelyet a háborúról írtak. De a „Fábry összes” első kötetében – 1920–1925 – semmit se találtam Latzkóról. Azonban találtam mást, ami mostani írniaivalóimhoz fontos, s aminek igen megörültem. Fábry Szántó György 1924-ben megjelent regényéről, a *Sebastiánus újra elvégeztetetről* írt méltatásáról van szó, amely Aradon jelent meg.

Azért az öröm, mert Szántó György Neubauer Pál unokatestvére volt, aki – hasonlóan, mint Fábry vagy Gyóni Géza – az első világháború idején, félbeszakítva tanulmányait, bevonult önkéntesként, sebesülést szenvedett, s fél szemére megvakult. Később, gyógykezelés céljából, Bécsbe költözött, de az orvosi beavatkozás ellenére teljesen elveszítette látását... Véglegesen Aradon telepedett le, s bár festőnek indult, haláláig regényeket írt. Jelen pillanatban azonban az a fontos számomra, hogy naplójában megerősíti, hogy Neubauer Pál *Mi közöm hozzá?* c. regényének szereplői többségükben valós személyek voltak!

Persze, arra is érdemes figyelni, amit Fábry Szántó György regényével kapcsolatban leírt. „Irtózatossá elgondolni – mondja Fábry –, hogy az emberek ma csak Antóniákra tudnak ujjongani, amikor talán egy új Milton keresi az elveszett paradicsomot...” A vak Szántó György, kinek kezéből kihullott az ecset: minden szépségét, erejét, elgondolását, halálra dermedt tervét élénk teregeti, nekünk adja...

Fábry így zárja írását: „Sebastianus könyvében olvasom: Aztán csend lett vagy száz évre megint...”

* * *

Le kell írnom, s folyamatosan, a nappalaimat, a történéseket, mert igen buta hiányérzetek keletkeznek bennem, amelyeket még butább lelkiismeret-furdalás követ. Néha az az érzésem, hogy *elfelejtem magamat*.

Pokoli érzés!

És az is pokoli, hogy fájnak a lábaim – alig tudok járni. Meglehet, csupán izomláz, amit a kert elgereblyézése és az aláhajló diófaágak lefűrészélése okozott...

Délután kijavítottam a gépben lévő *Száz év csend* mindhárom részét. Akár lehetne is a nyomdába. Még *Az értelem csődjét* is át kell szálalnom, hogy a meglévő-

vel ne kelljen már tovább pepecselnem. A *Bismarck*nak kb. a felével készültem el, az azonban biztos, hogy a jövő héten nem lesz időm két-három jó mondatra sem.

A fákat is be kéne permetezni, de bizonytalan vagyok abban, hogy a tízliteres masinát elbírom-e? Majd kiderül.

* * *

Kassa – onkológia. A vizsgálat eredményei kedvezőek.

Délután a kert, készíteni kell a talajt a növények számára. Csak az a baj, hogy hamar elfáradok.

Valamit a „háborúkról” is lejegyeztem, csak azt nem tudom, hova soroljam be. Merthogy a kereszties hadjáratok abszurd – pápai – indoklásáról van szó (1099). S az semmiben sem különbözik – ideológiáját tekintve – Nagy Sándor, Napóleon vagy Hitler háborús indokaitól...

* * *

Befejeztem a *Bismarck*ot, amelynek pár napos léte volt az egyik döntő inspiráció arra, hogy belefogjak *Az értelem csődjének* a megírásába. Még a végét kell egy kicsit megigazítanom, hogy kerek legyen.

A másik megörökítendő mai esemény: az iskolából hívott az igazgatónő, hogy a kilencedikesek ma írják országszerte a továbbtanuláshoz a felmérőket, s hogy magyar irodalomból a *Vallomás az anyanyelvről* c. írásom adja számukra a megoldandó feladatot. Igen meglepett a hír, hiszen ez azt jelenti, hogy ma több száz magyar iskolában voltam egyszerre feladat és lehetőség. Remélem, nem okoztam sok gondot a gyerekeknek. Szóval, ha kevéske is, de mégis öröm az ilyen nap megélése. Mert ilyenkor még az is földereng előttem, hogy nem dolgoztam hiába az elmúlt évtizedekben... Csilla még azt is megígérte, hogy majd megmutat egy adatlapot, hogy lássam a „küzdelem” nyomait...

* * *

Satya bevitt Budapestre az MMA székházavatására. A felújított Vigadó, azt hiszem, az egyik legszebb palota, amit a Duna pesti oldalán valaha is felépítettek. S hogy mostantól ez a palota az MMA székháza, a magyar nemzeti kultúra újraegyesítésének lehetőségét és reményét testesíti meg vagy foglalja magába. És oda nekem mostantól halálomig jogom van belépni... Talán még a cselekvésre is alkalom nyílik, mert hisz a lehetőség csupán a cselekvésben teljesezhet ki.

Az öröm és a szépség maradt meg bennem erről az estéről!

* * *

Március 20. Vilma hívott – mama állapota válságosra fordult. Az előbb beszél-
tünk a *lehetségesről*. Meg az elvégezni valókról. Arról, ami bizonyos. Soha nem
hallom már Tőle, amit annyiszor elismételt: „... itt vagyok, nem tehetek róla”.

Valóban: az ember itt van, és nem tehet róla. Mert-hisz tehetetlen.

Ídesanyám! Kilencvenöt éves...

* * *

Egy délutáni jegyzet, hogy megmaradjon: Sem a kép, sem a zene, sem az építé-
szet, se semmi más nem képes önmagát meghatározni, csak a *nyelv*.

Csak az létezik és válik örökkévalóvá, amit a nyelv saját, szerves részeként ma-
gába emel.

Ami újra és újra beszéddé reinkarnálódik – az ember által.

Nélküle nincs múlt és nincs jelen – és nincs jövő!

Kópócs Tibor: *A Mester lóháton*, akril, 2011

VÉGH ZSOLDOS PÉTER

Mai arab költők

„Olyan nyelven írok, amely kiközösített. Az arab költő kapcsolata saját nyelvével olyan, mint annak az anyának a kapcsolata fiával, aki a terhesség első jelei után megszabadul a magzattól. Ha elfogadjuk a bibliai Hágár és Iszmáíl történetét úgy, ahogy az a Koránban megismétlődik, tudomásul vesszük, hogy az anyaság, apaság, sőt maga a nyelv is száműzetésben született meg az arab költő számára. E történet alapján a számkivettség az ő otthona. Az arab költő esetében úgy is fogalmazhatunk, hogy kezdetben volt a száműzetés, s nem az Ige. Abban a harcban, amely az élet mindennapjainak pokla ellen folyik, egyetlen menedéke a számkivettség pokla.”

Adonisz (polgári nevén Alí Ahmad Saíd Aszbar), a 90 éves, maga is párizsi emigrációban élő legnagyobb arab alkotó ír így az arab költő mostoha balsorsáról. Tíz évvel az ígéretes, de szerencsétlenül alakuló arab tavasz után a hagyományosan erős és befolyásos országok, mint Egyiptom vagy Irak, hatalmas problémákkal küszködnek: Szíriában, Líbiában és Jemenben polgárháború dúl, és az olajban gazdag, tekintélyuralmú Öböl-menti országok képtelenek a reformokra.

Egy kairói újságíró szerint az arab világban élni manapság olyan, mint iszapban úszni. Ebből a közegeből távozott hazájából legális vagy épp drámai körülmények között három jelentős mai arab költő.

ÍMÁN MERSÁL

Szerelem

Azután, hogy az ablakból figyelve várják éveken át
S hogy néha a nyugtató pirulákkal együtt gyömöszölik a hátizsákba
A gyönyör váratlanul robban, ahol senki sem számít rá
A dolog költői indulattal jár
Mint a rozsdá lekapargatása a „szerelem” szóról
Mint az „elhagyás”, a „viszony”, a „megfáradás” szavak megtisztítása
A nyáltól, amivel az éneklések fröcsögték össze őket

Ha arab költő vagy, biztosan írtál róla már
Évek óta a szenvedély sivatagába vesztél
s most a mesebeli állatot keresed, mely a víz egyetlen forrását tartja kezében
és megölöd őt
Aztán sírsz, megbánva végzetes bűnöd, mit egy kevés kis vízért követted el
De aztán a családba visszatérve
költő maradsz
A gyönyörnek rossz híre van
A gyönyör kétségtelenül a legrosszabb téma, amiről írni lehet

Múzsát keresek minden elolvasott költeményben
A költő a falra függeszti, végtagjait szögekkel rögzíti sorban
Maga a kép lesz az inspiráció: indul az áldozat szemeiből
És – ha eléggé modernnek akarunk lenni – a combok között ér véget
Vagy legjobb esetben annak felismerésével, hogy íme, ő az áldozat.
Ezt a szerepet játszottam végtelen szabad időmben
S szerencsém volt, hogy sohasem találkoztam nagy költővel
Aztán a múzsáktól megcsömörlötten kiléptem a próbálkozásokból

Sifon híd

A te dolgod az csupán, hogy átérj fölötte a túlsó partra
Persze az nem az a biztonságos föld
S odaérve te már nem is az leszel, aki most vagy
Mindjárt belezuhansz a tengersós vízbe
S majd kezek nyúlnak utánad, menteni, barátok, kik úgy vélik, igencsak jártasak
Költők, kiknek célja a zuhanás láttatása, és pszichológus, hogy álmatlanságát
kitöltse

De Allah keze nincsen közöttük, ne szomorkodj
A szépségipar plakátjairól váratlanul ujjak törnek elő
És pikkelyes bőrt húznak rád
Eztán már nem félsz a következő zuhanástól

A gyönyör úgy teljesül, hogy őseredetivé tesz bennünket és önmagunkká
Őseredetiként önmagunkká, és önmagunkként őseredetivé...
És már semmi sem elegendő
Mint mikor azt mondja valaki, „kimeríthetetlen kincs a kielégülés”
S ezt az érzést a zéró szinten tartja
Ahogy a sivatag felé lépked
És egy dallamot fütyörészik „Én vagyok te, és te vagy én!”

Tüske László fordítása

JAHJÁ LABÁBÍDÍ

Hajnalhasadás

Vannak órák mikor minden recseg
a szék kinyújtja karjait az asztal lábait
a szekrény háta roppan önkéntelenül

Torkig vannak az udvarias látomással
egy helyben maradni
és tartani állomáshelyüket

Az ember munkában szerelemben
ismeri ezt a sajgást és fájást
mikor a belső garnitúra konokul mocozog

Határozottan észrevétlenül akár egy kontinens
valami megfeszül, beadja a kulcsot, tönkremegy
és újra kell gondolni mindent

Egy nyugtalan hajnalon képtelen visszatartani
a mehetnéket a nehéz ajtó tárva-nyitva
üde fény incselkedik szűrődik be

Végül a mozdulatlanság egy darabja kiszáll a buliból
fürgén kitör gémberegett falábain és száguld
mint egy menekülő telivér az istállóból.

Aforizmák

Mint a kisautókat a vidámparkban, irányunkat gyakran az ütközés határozza meg.

A spiritualitás a szenvedés jutalma, a felszínesség annak hiányának büntetése.

A bölcsesség alkalmazása nem kevésbé bonyolult, mint annak megszerzése.

Ellentmondások: lángelmék átka.

Az állat nem bőrünk vékony rétege alatt rejtőzik, hanem ruházatunk vékony rétege alatt.

A hit természete olyan leírhatatlan, mint amilyen elpusztíthatatlan.

A szegények nagylelkűsége nélkül a gazdagok tönkremennének.

Ráeszmélés: meglátni a régit új szemekkel.

Elemi ösztönök: a béklyó, mely arra emlékeztet, hogy nem vagyunk szabadok - istenekké válni.

A filozófiákat és autótérképeket nem menet közben kell tanulmányozni.

Az átszellemülés a vallás forráspontján keletkezik, amikor elillan a dogma.

A csodák büszke lények; nem jelennek meg azoknak, akik nem Hisznek.

Egy köldökzsinórral születünk, többel halunk meg.

Kinyilatkoztatás: régi igazság alkalmazása.

Az életben csakúgy, mint a szerelemben, a szívélyes búcsú a hála megtestesülése.

A fáraók gyakorlatát sikerült megőriznünk: a könyv a Lélek bebalzsamozása.

ÁSÚR ÉTWÍBÍ

Készség

Nem tudok ujjaimon számolni,
de el tudok igazodni a sivatag hangjai között.
Nem ejtek ki betűket és szavakat,
kézmozdulatokkal őrzöm a folyót.
Nem tudom, hogy kell a díszkertben sétálni,
de szót értek a bogarakkal.
A holdfényes éjszakát nem alszom végig,
de át tudom ölelni a sötétséget,
amely megosztja velem titkait.

Szélház

Törékeny délután
nyílt tenger, csupasz fák, egy pillangó, s egy sír

Itt vagyok, a falubeliek is itt vannak
történetek idegen nyelveken, félbeszakadt beszéd

Bárcsak tudnám, miért, a veszteségnek támaszkodom
bárcsak tudnám, a szöcske riogatja a férget

Bárcsak tudnám, szavak sodródna és a kávé gyenge
bárcsak tudnám, fátyolosak a szemek s a jelzőharang átkozott

Szegények csónakjai
vitorlát bontanak a menekülő arcoknak

csak azok, akik halálra rémültek
építenek széllel bélelt házakat

Uralkodók

Az uralkodóknak, akik Tavasszal jöttek
nem volt szaguk.
Szemük nem lát, csak a vaksötétben.
Egyetlen szórakozásuk a fiatal katonák játéka,
nyitogatják páncélszekrényeik fiókjait, lágy koponyákat vesznek elő,
szipózzák belőlük a rémületet és megkóstolják a jajveszékeltést.
Az uralkodók, akik Tavasszal jöttek,
szélesre tárt szíveket hagynak a sírkertekben.

Idegen

Az idegen így szólt, „Árnykép vagyok, nem ajtónálló;
„Küszöb, nem vízkerék;
„Porhüvely, és nem sperma:
„A mindenség vagyok, de képtelen megfejteni a világegyetem titkait.”
Nem maradt sokáig velünk; idegen volt, még saját maga számára is.
Egy kertben hagytuk, mely tele volt gyümölcscsel, később láttuk,
hogyan nem nyúlt semmihez.
Az ágyát tollak lepték el, ismeretlen madártól származtak, és a
küszöbön kristálytisza vízre leltünk, melyet még soha nem
ízeltünk.
Ki ez az idegen, ő vagy mi?

Végh Zsoldos Péter fordításai

Jahjá Labábídí (1973) egyiptomi-amerikai költő, aforizma- és esszéíró. Az aforizmak enciklopédiája, a „Geary’s Guide to the World’s Great Aphorists” egyetlen jelenkori arab szerzőként tartja számon. Legutóbbi kötete: *Revolutions of the Heart* (esszék, aforizmak, versek 2020).

Ásúr Étwíbí (1952) orvos, költő, műfordító, Líbia egyik legjelentősebb írója. Kilenc verseskötete jelent meg idáig, jelenkori nyugati irodalmat fordít arabra. A *Tripoliszi Nemzetközi Költészeti Fesztivál* szervezője 2012-ben. Több fenyegetés után radikális militánsok felgyújtották a házát, jelenleg menekültként él Norvégiában.

Imán Mersal (ejtsd: Ímán Merszál) egyiptomi arab költő, folyóiratszerkesztő, egyetemi oktató, 1966-ban született a Nílus-delta Manszúra (Mansoura) városában. Egyetemi tanulmányait Kairóban folytatta. Kétlaki életet él: 1998-ban amerikai férjével Bostonba költözött, majd a kanadai Edmontonba, ahol az Alberta Egyetemen a kortárs arab irodalom oktatója, ugyanakkor az egyiptomi irodalmi közéletben is jelen van.

Imán Mersal annak a „kilencvenes nemzedéknek” egyik meghatározó alakja, amely felmondta a költészet hagyományos kánonját, s amely tapasztalatai megfogalmazásához új költői nyelvet dolgozott ki. A „nagy narratíva” helyett a mindennapi életre reflektál ez a költészet, s ehhez végletekig leegyszerűsített kifejezésmodot használ. Kedveli a prózavers formát.

Kötetei a kilencvenes évektől jelentek meg: *Ittiszfát* (Leírások, 1990.), *Mamarr mu’tim jaszluh li-ta’allum al-raqs* (Egy sötét sikátor, ami alkalmas a tánctanulásra, 1995.), *al-Masj atval vaqt mumkin* (Gyaloglás ameddig csak lehet, 1997.), *Dzsughráfija badila* (Alternatív földrajz, 2006), *Hatta atakhalla an fikrat al-bujút* (Amíg fel nem adom a házak ideáját, 2013). Versgyűjteményei rendszerint több kiadást érnek meg.

Válogatott versei megjelentek angol, francia, német, spanyol, holland és olasz, szlovén nyelven. A *Szerelem* c. költeményét a huszadik század legszebb szerelmes költeményeinek gyűjteményébe is beválogatták.

Tüske László (1953)

Arab szakos orientalista, PhD (2001), könyvtáros. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója, 2014–2019 között az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója. Arab nyelvből készült prózai és versfordításai szaklapokban jelentek meg.

És a költők! Csak a tévelygők követik őket! Vajon nem láttad, hogy ők minden (hamisságok, gondolatok, és áramlatok) folyómedrében kószálnak, és hogy azt mondják, amit nem tesznek. (KORÁN, 26. Szúra)

GONÇALO M. TAVARES

Portugál író, egyetemi tanár. 1970-ben, Angolában született. Számos irodalmi elismerése mellett 2005-ben megkapta a Nobel-díjas José Saramago nevét viselő irodalmi díjat is. Eddig három tucat könyve jelent meg, amelyek között nagyon sok a besorolhatatlan műfajú alkotás. Ilyenek a *Short Movies* címmel megjelent szövegdarabkák is, amelyek képek uralta világunkban a leírt szövegtől a képi látás felé vezetik az olvasót, és az író szándéka szerint arra szeretnék ösztönözni őt, hogy elgondolkodjon rajtuk, képi formában megjelenítse, és a fejében történetekké alakítsa őket.

Short Movies

Bevezető jegyzet

Megpróbálkozunk azzal, hogy egy szöveget a tudatból áttegyünk a szembe, és ott foglyul ejtsük. Ezzel azt szeretnénk elérni, hogy ne szavakkal fogalmazzunk meg valamit, hanem lássunk. Ne elgondoljunk, hanem láttassunk – láttassunk, ne elgondoljunk. És ami ott van előttünk, azt meglássuk a maga valóságában, sőt mögé is lássunk. Lássuk, ami mellette, alatta, előtte, és utána van.

A zongora

Zongora, törött billentyűkkel, víztűkör, talán egy kis tó közepén.

A zongora gazdája lassan közeledik hozzá, a víz a bokájáig ér.

A felesége és a gyermekei meghaltak a természeti csapásban, de most megtalálta a zongorát, amely eltűnt, amikor összedőlt a ház.

A férfi, amikor odaér a zongorához, szinte ösztönösen leüt egy billentyűt, hogy lássa, működik-e.

A városban óriási a hangzavar, mindenfelé mentőautók szirénáznak, ezért nem biztos abban, hogy valóban a zongorán leütött hangot hallotta. De a zongora olyan állapotban van, hogy a billentyűi nyilvánvalóan nem működnek.

A férfi azonban – aki az imént vesztette el a feleségét és a gyermekeit – elveszítette józan ítélőképességét is, vagy egészen más szemmel látja mindazt, ami körülötte van; ezért történhet meg, hogy a teljes felfordulásban, amikor mindenfelé halottak hevernek, amikor mindenki keresi a hozzátartozóit, hogy megtudja, élnek-e, akkor a férfiből váratlanul kiáltás szakad fel – segítségért kiált.

De most senki sem fog segíteni neki, hogy megmentsen egy zongorát.

A tánc

Egy férfi meg egy nő, mind a kettő teljesen meztelen, táncol egy terem közepén. Látjuk az egymáshoz simuló két testet, és halljuk a zenét, egy lassú, érzéki tangót. De az arcokat nem látjuk, nem tudhatjuk, milyenek a két táncos érzelmei.

Meztelenek, táncolnak. A férfi fogja a nő kezét, aki hagyja, hogy a másik rezdülései vezessék. A nőn van egy karóra, ettől eltekintve mind a két test meztelen.

Elhallgat a zene. Látjuk a férfi hátát, a férfi tomporát, azután a nő tarkóját, majd a két közömbös, mélabús arcot – majd váratlanul, abban a pillanatban, amikor a zene elhallgat, roppant hangzavar tör ki: felzúg a taps, de a pár mintha félne valamitől; nem hajol meg.

A hír

Az asszony olvassa az újságot, a keze megremeg. Az egyik hír felzaklathatta. Nem látjuk, mit olvas, csak azt, hogy hirtelen összegyűri az újságlapot, azután pedig kisimítja, és bemegy a szobába. Felemeli a párnát, kigombolja a huzatot, és belecsúsztatja az újságot.

Kisimítja a párnát, és visszateszi oda, ahol volt, mintha mi sem történt volna. Kimegy a szobából.

Mіндеzt úgy csinálja végig, mintha azt akarná, hogy valakinek nyomasztó álmai legyenek. Vajon ki alszik abban az ágyban, és mi volt az a hír, ami annyira megijesztette azt az asszonyt?

Az úszás

Egy fekete svájcisapkás, felöltözött férfi próbál krallozni a medencében.

Nem tudni, hogy tréfál-e vagy meg van ijedve.

Nem tudjuk, hogy tud-e úszni, mert ráközelít a kamera, és csak a szemét látjuk.

A fekete svájcisapkás férfi abbahagyja a krallozást, feláll. A víz a térdéig ér. Felemeli a két karját, mint aki feladja. De lehet, hogy nem érzékelik időben a mozgulatát. Lövés hallatszik. A fekete sapkás öregember újra előrehajol, és megpróbál krallozva úszni.

A kerékpár

A földön egy kerékpár hever, nincs hátsó kereke.

Egy férfi felállítja a kerékpárt, tapossa a pedált, ügyet sem vetve rá, hogy nincs hátsó kerék. Nem jár sikerrel.

Otthagya a kerékpárt a földön.

Egy idő múlva visszamegy. Egy kereket visz magával. Felszereli, de a gumiban nincs levegő.

Otthagya a kerékpárt a földön. Néhány perc múlva visszamegy egy pumpával, hogy felfújja a gumit.

Felfújja a gumit. Mindkét gumiban megnézi a nyomást. Felül a kerékpárra, és taposni kezdi a pedált. Előbb lassan, majd lelkesen, majd egyre gyorsabban. Tapossa, tapossa, tapossa a pedált. Látjuk boldog arcát. Váratlanul minden megremeg, majd hatalmas csattanást hallani. Egy személyautó látszik, és a félbetört kerékpár.

A személyautó ajtaja kinyílik, egy asszonyi sikoltás hallatszik.

Tanulás

Egy kisfiú, aki még nem tud olvasni, kijelenti, hogy gyűlöli a szüleit.

Le is akarja írni egy papírlapra: gyűlöli a szüleit.

Ismer már néhány betűt, de még nem tud írni. Megkérdezi az édesanyját, hogy kell leírni az ő nevét, és az édesapját. Az édesanyja megmondja, lebetűzi, elmagyarazza. Azután a kisfiú megkérdezi, hogy kell leírni, gyűlöllek titeket. Az édesanyja elbizonytalanodik, azután lebetűzi, elmagyarazza, segít megrajzolni a betűket.

A szomorú asszony

Az asszony arcát eltakarja a kalapján lévő fekete fátyol. Az asszony szomorúságot áraszt, de közömbös.

A televízió előtt ül, ahol éppen egy meccsközvetítés látható. Az asszony figyeli a játékot, de nem látszik rajta semmiféle érzelem. A fekete fátyol mögött rezzenéstelen az arca.

Hangok hallatszanak, a nő feláll. Állva marad.

Belép két férfi, behozzák a koporsót.

Az asszony csak áll mereven, nem mozdul. A férfiak kimennek a helyiségből, könnyedén és tiszteletteljesen meghajolnak, a meghajlásra válaszul az asszony szeme alig láthatóan megremeg a fekete fátyol mögött.

A koporsó ott van a terem közepén, az asszony meg sem mozdul. A koporsó előtt állva a szeme sarkából tovább nézi a televízió villogó fényeit, a meccset, amely még nem ért véget.

Pál Ferenc fordításai

Kopócs Tibor: *Égi lovag* – Szent László király emlékére, akril, 2015

Fellinger Károly újabb versei

Bevezető felvetések

Fellinger Károly költészetében egyetlen megjelenítő síkra tereli az ember által megélt és megélhető valóságot, valamint azt a többletet, amit a metafizika, a filozófiai és teológiai értelemben vett transzcendencia, a megtapasztaltakon túli tényszerűség és feltételezés alkot, amit általában emberi létként írunk le. A szerző verseiben határozott a tapasztalat jelenléte, ami mellett a percepción túli megismerhetetlenség is intenzíven keresi helyét.

Nem véletlen, hogy ezekben a versekben gyakorta jelennek meg madarak, angyalok, szárnyas és vélhetően a magasabb szférákban létező teremtmények, a tapasztalati és a transzcendentális világ alakjai, amelyek a földi, az ember által meghatározott univerzum törvényeinek vonzaskörében teljesítik ki létüket.

A hiány érzékletes megélése és megfogalmazása az olvasóban is elindítja a kértely és a megismerés szándékának gondolatláncolatát: voltaképpen ki is az a véglegesen hiányzó, akire csupán a feledés révén emlékeznek a világ? Illetve a versek nyomán tovább kérdez: hová tűnt a rész és az egész, a tapasztalati és a tapasztalaton túli harmóniája?

A modern humanizmus Pilinszky költészetében gyökerező életérzésének a továbbéltetése zsong Fellinger verseiben. Költészetében a lírai én kivetülése maga a mű, az alkotás, még akkor is, ha képzőművészeti, irodalmi alkotásokhoz meg filmekhez köti verseit, vagyis áttételekhez folyamodik, amelyek alapja a művészileg már előre strukturált érzéki tapasztalás.

Verseiben visszanyúl egészen az ősköltészetig, a táltosok szellemvilágáig, ugyanakkor a keresztény hitvilág költészeti anyagát is mozgósítva fogalmazza meg létállapota iránti viszonyát.

E költészetben a lét egészére vetett költői tekintet az Egészben egybefogott Részre figyel, a személyes minoritások és efemeritások ezáltal az egyetemes, világot meghatározó tények és események szintjére emelkednek, egyértelműsítvén, hogy valaki számára a világmindenség káprázatos ámulat, másnak a kisgyerek cipőfűzőjét bekötő anya mozdulata egyenlítődik ki a mindenséggel, mindkét és megannyi esetben a szubjektív tapasztalat a világ teljes és visszavonhatatlan, versben megképződő mindensége.

Fellinger Károly az utóbbi évtizedben a legtöbbet publikáló felvidéki költő. Az alábbiakban a legutóbb megjelent, felnőtteket megszólító versköteteit igyekszem méltatni, elhelyezni olvasmányélményeim horizontján.

Rész és egész. Liliun Aurum, 2012

„kiválasztottak vagyunk” (Ösztönösen). Ezzel a verssorral kezdem a kötetéről szerzett benyomásaim összegzését, bízván, hogy az ismertető végén kiderül, miért is tartom fontosnak ezt a mondatot ebben a kötetben, ahol sok a temető, amelyben „a sírok egy távirányító süket / gombjai”, gyakran megjelenik Isten, furcsa dolgokat művelnek az angyalok, akik „remek famászók”, a költő pedig poétikai maszkok sorát cserélgeti. A saját nevükön szereplő megszólítottak zömmel a felvidéki irodalom alkotói, de ugyanígy névvel jelenik meg már a kötet elején János, aki a későbbiek során ciklikusan fölbukkan a versekben. De ki ez a János? A szövegkörnyezetből ítélve lehet az evangélista vagy a jelenésekkel megvert próféta, esetleg a költő valamelyik nagypája, vagy egy nevet kapott lényegtelen akárki. Nevet kapni nem erény, de attól még lehet ómen. Ám ejtsük ezt a szálát, hiszen Jánosnak már a saját nevétől is rémálmai támadnak!

A kötet számos verse a képzőművészet vonzáskörében született, ez mondjuk a könyvet illusztráló Szukálek Lajos munkáinak ismeretében egyáltalán nem meglepő, de ihlető forrásként bukkannak fel filmek, és a legtermészetesebben irodalmi alkotások, nem beszélvén külön a jelöletlen szövegáthallásokról, amelyek érezhetően dinamizálják a költeményeket.

A már említett poétikai maszkok alatt a váltakozó, metrumban, ritmusban, sorformában eltérő formák sorjázását értem. A versek közé például jelöletlenül úszik be a haiku, de annak európai formájában, ami az eredeti, pontosabban modernizált változatában háromsoros, de mindenképpen 17 morás (a magyarban: szótagos) kötött forma kifejezőerejét haiku-lánc, vagyis több haiku összekapcsolása révén kívánja kifejteni. Az ugyancsak japán eredetű, és ugyancsak sorozatban feloldott tanka műfaj már megnevezve bukkan föl a versek közt. A japánok szerint a haikut kétszer kell elolvasni, először, hogy érzelmileg megérintsen, másodsor meg azért, hogy megértsd. Fellingner ezt az elvet a szabad verseiben és más formák esetében is poétikai elvként alkalmazza. Egyes verseinek címe és strófái semmi összefüggést nem mutatnak, ezáltal válnak meglepővé, újraolvasandóvá. Megdöbbennek, meglepnek, izgalomba hoznak. Máshol eltűnik ez az elidegenítő technika, a cím megteremti az átjárást a strófákhoz, sőt, akár a kezdőstrófa részévé olvad. Máskor gyermekverset idéző sor- és ritmusképleteket alkalmaz, ám, amint lankad a formai kreativitása, nyomban erősödik érzelmi potenciálja, ami izgalmas képekkel tölti meg verseit. Olykor még történetmondásra is vete-medik a költő, ami semmit se csorbít képalkotó tehetségén: „földig hajolt a búza-tábla, / meggyóna bűnét, de sorról sorra, / azért, aki majdan őt fölzabálja.” (*Vihar*)

Itt szeretnék visszatérni írásom elejére. Ott idéztem, hogy „kiválasztottak vagyunk”, a verssor folytatása pedig „s egyszerre valaminek is a része”.

Jancsi és Juliska. AB-ART, 2014

Ki ez a Jancsi, aki az előző kötetben még Jánosként szerepelt? És ki Juliska? Egy biztos: nem mesehősök. Pontosabban nem *azok* a mesehősök. Minden további bizonytalan. Lehet „János a /legeslegutolsó őszinte költő”, lehet „mindenki Jánoskája”, lehet „most díjazott költő”, lehet „agglegény”, Fellingner rokonlelke, még inkább alteregója. Jánosnak „rémálmai vannak már / a saját nevétől is”. Ráadásul itt van Juliska is, aki hol Julis, hol Juli, róla a kötet záró versében derül ki, hogy akár a költő neje is lehet, vagy talán korábbi felesége. Ám egyáltalán nem biztos, hogy az. A kötet koncepciója, a szereplői, azok megszólalási módja egymáshoz szálazza a verseket. Ebbe a szövedékbe önéletrajzi elemek is belesomósodtak, pl. hogy „Julis Mohácsról származik”, Jancsinak „meg aztán / szegedi sváb felmenői vannak”. Az önéletrajzi emlékezet viszont nem biztos, hogy része Jancsi és Juliska biográfiájának, nyugodtan lehet valaki más életrajzából kihalászott tény is. Mert ebben a versvilágban semmi se támasztja alá a tényszerű bizonyosságot, egyszerre bármi elrugaszkozhat a valóságtól, akár önnön ellentétébe fordulhat, elszállhat a képzelettel, átvezethet a transzcendens világba.

A versekben gyakran fölbukkanó motívum az alma, ami gyönyörű gyümölcs, olykor természetes féreg növekszik benne, de biblikus értelemben is megjelenik, igaz, jókora áttéttel: „Juli egy kérdőjelre tekeredett, / mint a paradicsomhoz szokott kígyó”. Itt van aztán a tükör, két világ közti átjáró, ami zárva lehet, mint a versekben ugyancsak megjelenő ajtók, vagy nem tükrözi vissza alakunkat, ha rossz oldalán állunk. Különböző jelentések kapcsolhatók a villanykörtékkel földíszített körtefákhoz, a csillárhoz, amelynek üresen maradt foglalatába a költő becsavarja magát, hogy váltig világítson, Jancsi kivájt szemei és egyéb ínycségek, amelyek minduntalan újabb és újabb értelmezéseket gerjesztenek.

Pedig milyen ártatlanul kínálja magát a (címével is) a 11,5x11,5 centiméteres kötet, mintha gyermekversek lapulnának a borító mögött. Pedig nem. Úgy kezdtem bele, hogy egy-két óra alatt elolvasom. Aztán napokba telt a folyamatos visszalapozások és újraolvasások miatt, ráadásul Gyenes Gábor illusztrációit is érdemes volt alaposan szemügyre venni.

Mindenesetre felnőttekhez szóló kötet, szerkesztője, Zsávolya Zoltán szerint verseposz. A közel száz versében a költő, Fellingner Károly egyszerre külső és benső hangon szólal meg, az elbeszélő témák esetében igyekszik tárgyilagos maradni, ám a vershelyzetben adódó bármelyik csavar kibillenti ebből az objektivitásból, és máris belülről láttatja az adott szituációt. Az ügyet tovább bonyolítják Jancsi és Juliska kötetbe applikált, olykor egymásra reflektáló, férfi-női szemszöveget tükröző versei, amelyek ritkán ugyan, de ikerversként, sőt ellenversként épülnek be a kötetbe. A könyv szerkesztéséről számos, fontos részletet megtudunk Zsávolya

utószavából. A továbbiakban én csak a *Jancsi és Juliska* poétikájának két jellegzetességére kívánom felhívni a figyelmet.

Az egyik a magyar irodalmi hagyománnyal folytatott párbeszéd, a másik pedig a szójáték és a humor vezérelvé emelése. A költő alteregói is jártasak a magyar líra terén, ő pedig módfelett. Ezeket az ismereteit nem idézeteként hinti el költeményeiben, hanem felhőként bújtatja őket, egy-egy cím, szófordulat hivatott megidézni a költészeti hagyományt, amennyiben lehet, olyan helyen, ahol szójáték részévé válhat. Természetesen a szójáték lírai áthallások hiányában is működik a versekben: „János lefújja az utat az örökké- / valóságba, belefelejtkezik ebbe- / abba, szerelmes bele, aki kinézésre / mint a férfi, miközben a fejére nő.”

Fellinger versei legalább annyira kétpólusúak, mint hozzájuk csatolt harminc illusztráció: egyszerre nyitnak a reménytelenség és a remény irányába, leírván az adott léthelyzeteket, amelyeket nagy indulatok nélkül le kell élniük a költői alteregók civil hordozóinak, zokszó nélkül, mert a kíméletlen valóságot képesek a vers révén megtisztítani, kipurgálni. Az megint külön téma, hogy ez a méregtelenítés, ez a purifikáció mit hoz a versben beszélő számára, megnyugvást vagy csupán beletörődést. Az viszont tény, hogy a költő és az olvasó egyaránt jót derül a legváratlanabb helyekről előrántott, csavaros hasonlatokon, szürreális képein, meg meglepő, mondatverseit záró sorokon, mint amilyen a következő: „János lelépett az idővel, vége.” Kinek vége? Jánosnak vagy az időnek?

Lám, visszakerültünk az elejére, Kérdéssel kezdtük és azzal is fejezzük be.

Bár aligha fejezhetjük be, mert Fellinger Károly mindenből verset teremt, abból, amit lát, tapasztal, gondol, elképzeli, amibe belebotlik, valóban bármiből, bármikor. Meggyűlik még a bajunk ezzel a fickóval!

Külön bejárat. Media Nova M, 2015

Ki a rosseb ez a János? – tenném fel a kérdést, már csak a hangulat végett, ám tudom, hogy a rosseb nem ki, hanem mi, és már azt is tudom, hogy János a költő szinte folyamatosan színen lévő alteregója. Így a kérdésnek valójában semmi tétje nincsen.

Mostanra már belátom Fellinger költői világát: adott benne a költő, a neje, vagy ex-neje, ezt még nem sikerült pontosítanom, a feledő kórban szenvedő édesapja, idős, beteges édesanyja, meg minden, szeme ügyébe kerülő dolog, amiből semmi se kerülheti el, hogy ne kerüljön megverselésre. Ez a világ sorsa, Vass Tibor szavával élve: *beirodalmazódik*. Ezt a versalkotó eljárást nyugodtan nevezhetjük a semmiből vaskarika módszerének. A költő elénk tár egy teljesen hétköznapi helyzetet: „Válogatni egyébként rohadtul megy nekem, akárcsak a hasam, ha / majonézes salátát eszem és / sört iszom rá vacsorára” majd következik egy várat-

lan csavar: „vendég / vagyok a testemben”, ami egy teljesen más tartalmi-érzelmi síkba fordítja át a költeményt: „néha arra / ébredek, hogy érzem a picike / vad rúgásait a szívem alatt, / ilyenkor szemtelen vagyok, önző / és védtelen, akár a légyapír”.

A légyapír akár az idő és a halál közös metaforája lehetne, miként ebben a kötetben sok egyéb is ilyen jelentéssel töltődik fel. Nem újdonság, hiszen korábban is számos versében/versével temetőikben bóklászott a költő, vagy valamelyik alteregója, de itt, mintha az idő ácsingózna a főszerepre, pedig nem is verseposzt gyúrt köré a költő. Noha Fellingner költészetében ugyanilyen kiemelt motívumként szerepel az égési seb levizelése, az ősi fájdalomcsillapító és gyógyír. NINCSENEK KIS ÉS NAGY, ÉRTÉKES VAGY ÉRTÉKTELEN DOLGOK. Minden miattunk van, és mi vagyunk mindenért. Minden egymáshoz tartozik, ez az elválaszthatatlanság princípiuma, aminek energiaközpontja – minő meglepetés! – maga a költő: „Így rólam szól minden, a hallgatás is, / elviselem még, mit a sorsom kimért, / vérszívó féreg a szívem, csak emlék, / Istenen lapítok túrt poloskaként.” Isten közelsége, távolléte, hiánya különbözőképpen pozicionálja a lírai ént, megszólalása is ennek a szellemi, transzcendentális, kegyelmi állapotnak a kivetítése. A költő eljut a költészet alapkérdéséhez, szembesül a ténnyel, hogy a költeménynek nem kell okvetlenül jelentéssel bírnia. Ez a megállapítása helytálló, csak éppen szembe megy eddigi poétikájával, gyorsan el is ejti ezt a szálát. Szerintem jól teszi, különben nem születtek volna ilyen súlyos képei: „A tükör mögött gyerek fészülködik, / a kilakoltatás elől bújt oda”.

Versíró Jánosunk technikai akadályokba is ütközik zömmel éjszakai gondolatainak lejegyzése során, például nem ír a sárga golyóstolla – valamelyik korábbi kötetében még „örökíró” volt –, bizonyítandó, hogy SEMMI SE ÖRÖK. De marhaságok is kiszaladnak a száján: „a múlt valójában egy apáca / nem mindennapi szűzhártyája”. Sok hasonlattal és metaforával találkoztam már az idővel kapcsolatosan, de ez igazán egyedi.

Ahogy a kötetben elhatalmasodik a János–Julis-féle sztorizás, a halál és az idő motívumai mellé fölsorakozik az álom is, és innentől a versben beszélő gondolatai folyton a felmenői, a rokonai körött járnak. Innentől egyes versei narratív szövegfolyammá alakulnak, mintha egy majdani novella, esetleg regény színopszisévá kívánnának válni.

Ebben a kötetben a dió a favorizált gyümölcs, s tudjuk, a diófa termése néha üresen csörög. Fellingner Károlynak se minden verse aranyköpés, a szójáték olykor öncélúnak mutatkozik, lendületes logikája nem viszi előrébb se érzelmileg, se képileg a verset. Ám ezt csupán azért vetem közbe, hogy ne csak dicsérjem folyton a kibontott versvilágot.

Kéreggyűjtés. AB-ART, 2016

„Jánosnak Isten a hiányérzete”, mintha magának is gondja akadt volna a (szó)te-remtéssel – szójátékai elnehezdedtek, képtelenek buborékként vagy héliummal töltött léggömb módjára, szemet gyönyörködtetően magasba röppenni. Felül kell vizsgálnia verseit, kiszűrnie a képzavarokat, a semmitmondó asszociációkat, hiszen a Jánoshoz hasonló költő „már elvből hazudik”. Ezt az olvasó megengedi, sőt el is várja, ha olyan remeklést eredményez János szavahihetlensége, mint ahogy a következőkben a szürreális alkotófolyamatot írja le: „álmában verseket mormolt, majd / felriadva lejegyezte / azokat, kritikusi ezekről / a versekről később kiderítették, / merő utáztatok / olyan korabeli mesterektől, / kiknek nyelvén nem is értett és nem is olvasott / János, csak jóval a halála után / fordították le azokat az érthetetlen / szövegeket magyarra; / a fordítás meg, mit ad isten, / szó szerint megegyezett / János megálmodott verseivel.”

A valóság ugyanakkor durván visszarántja a „hasznavehetetlen angyal”-ok társaságából „a könyvét / meggyújtotta egy szélsőjobbos alak, / amiért a cseh és szlovák költőknek / ajánlott abban néhány költeményt”. A történelem itt visszaint: ha már nem küldhetünk boszorkányokat máglyára, égessünk hát könyveket! A könyvek megsemmisítésének szertartása már az ókortól divatos, és többnyire úgy véljük, utoljára a náci német hatalom élt az írott szellemi értékek tömeges megsemmisítésével, de e barbár szokás áldozatává vált pl. Salman Rushdie *Sátáni versek* című könyve már megjelenése évében (1988), meg J. K. Rowling *Harry Pottere* is az Egyesült Államokban. S lám, a könyvvetés a XXI. században is egyfajta kompenzációs eljárás, hiszen a gyújtogató inkább a költőt vetné máglyára, mint a könyvét, de ezt mégsem teheti. A költő a versben említett olvasójához képest más, különbözik az önzonosság tudatuk, és ez eltaszítja őket egymástól. Az identitás-probléma nem kifejezetten közép-kelet-európai jelenség, de nehezen viseljük, mint minden egyebet, amit a saját bőrünkön élünk meg: „Hisz magyarnak tudom magamat, mindig / is ebben a tudatban éltem, fel sem / merült a kérdés a víz alól, aztán, / amikor tizenévesként átléptem / Magyarország határát, amikor ott, / Budapesten, buta tótnak kiabált / le engem és az osztálytársaimat / az ottani szlovák kollégiumban / való elszállásolás után jó pár / suhanc, minden értelmet nyert bennem, mint / akinek bolond szerencséje van a / lottón, rájöttem, Szlovákiában még jogom van magyarkodni, Budapesten / semmiképpen, de most, amikor is a / vezetéknevem alapján ítélnék / a sajátjaim, itthon és odaát, / úgy vagyok benne a kérdésben, mint az / asztronauta az űrhajójában.” Ki az, akit Külső-Magyarország polgáraként nem ért ilyen kettős atrocitás, még ha csupán verbális is? Ez a kisebbségi identitás kettős szarkofágja. Mert ha csupán koporsója lenne, az már elkorhadt volna az elmúlt száz év során.

A kötetben az erőtlen szójátékok helyét az autobiografikus narráció igyekszik kitölteni, ami egyáltalán nem új dimenzió Fellingner költészetében, csupán a hangsúlyossága változó.

János elgondolkodtat, hogy meddig terjedhet a versen belüli asszociációs erő. Sorai olykor megtorpannak, újraolvassuk őket, eszelünk rajtuk még egy sort, vagy elfelejtjük őket, mint egy nem nekünk címzett üzenetet. Nem esünk kétségbe, lapozunk, következik egy újabb vers: „A tökéletes vers olyan, / mint a legjobb kávé, / amit csak egyszer sikerül / rendelned, / amivel leöntöd az abroszt, / még mielőtt beleihattál volna, / s ami kimoshatatlan / nyomot hagy.”

Feltűnően sok a kötetben az ajánlással útra bocsájtott költemény, zömmel elhunytak tiszteletére írottak, amelyek túlmutatnak a családi magánszférán, inkább a művész és a művészet övezetébe tartoznak. Kapcsolatokat, relációkat jeleznek, de nem ülnek le a halál vagy a temetés személyes eseményénél, sokkal általánosabbak, hiszen a távozók neve mellett az élet megannyi hívószót tartogat a halálra. Ugyanakkor ezek az ajánlott versek a kötet legerőtlenebb darabjai, a Kassákhöz címzettet kivéve. Sokkal izgalmasabb, amikor Jancsi és Juli(ska) megfelelő jelmezt keres a halál és Isten színpadán játszódó darabban szereplésükhöz.

Az illusztrációk Fábián István munkái. Ami mellesleg nincs föltüntetve a kötetben. Kár.

Köti a sötétséget. Media Nova M, 2017

A könyv sokat mondó, számos következtetésre lehetőséget nyitó ajánlása: „In memoriam Alois Alzheimer”. Mielőtt beleolvasnék, már sejtem. a német ideggyógyászról elnevezett elbutulási betegség kettős szerepet játszik a költő életében: apja ettől a leépüléstől szenved, de ő is folyton a demencia tüneteit fürkészi magán („A felejtés szabadságát örököltém / apámtól”). Ez már a korábbi kötetéből is ismert, miként az is, hogy elveszítette édesapját.

Emlékét a mostani kötet őrzi. Apakönyv, ami háttérbe parancsolja Jancsit meg Julit, és ezzel az általuk képviselt poétikát is. A versek központi motívuma a felejtés, ami soha nem végleges, noha az apa halálával az idő is elment utána, az emlékek továbbra is a múlt liftjében utazgatnak, még ha visszafelé is folyik a jelen, a feledés egyneműsítő óceánja felé.

A költő elcsendesedik, de nem a gyász drámai némasága csendesíti, hanem az emlékező magába fordulás. Korábban is élénken figyelt környezetére, az apró észlelések meglóditották az agyát, és pazar képekbe épültek be, most viszont az emlékfoszlányok követelnek makacsul helyet a költeményekben, szemléltetve, hogy miként értékelődnek fel hiányuk által a szikarcnyi jelentőségű dolgok. Az autobiografikus epikába hajló versek az önidentitásnak a magyarságban megta-

lálásának és a nemzeti önérzet felerősödésének apológiái. Vagyis Fellingner verseiben a személyesség vesz körül mindent minden irányból, miként az apa alakját minden ironia és familiáris kibeszélés ellenére a gyász bársonya teszi érinthetetlené. Istent szabad például kételkedéssel bántani, de az apa emlékét nem.

Nagyon kompakt kötet, kár volt a kibontakozó magánmitológiát, a semmis, szikarcnyi dolgokat mementóvá ötvöző verseket egyéb versekkel felhívítani, itt is az ajánlással címzett költemények húzzák le az olvasói élményt, ráadásul az olyan felfejthetetlen képek, amelyek szerint például „A boldogságnak / gombostűfeje van.” Ám legyen. Az ilyen sorokért ugyanis kárpótolnak az alábbihoz hasonló remeklések:

Vízmosás

Károly bácsi megrémülve rohant
az utca végén lakó rokonához, hogy
siessen hozzájuk, mivel egy szürke
eminenciásnak kinéző alak
el akarja rabolni, de ő ügyes
ember hírében áll,
hát rázárta az ajtót a betolakodóra, éjjel
három óra múlt, mikor sógorával
elfordították a zárban a kulcsot,
ahogy Károly bácsi felkapcsolta a
villanyt, szörnyethalt szegény feje, nem is
sejtette, hogy egyenesen a halált
zárta ki a nyomorult életéből.

Szimering. Kalligram, 2018

Fellinger Károly kiadói eddig elkényeztettek a kötetei remek illusztrációival. Megértettem, hogy az apát gyászoló kötet miért nem tartalmaz képzőművészeti alkotásokat, de ebben a könyvében miért nincsenek illusztrációk?

Ugyanakkor azt sem értem, hogy miért kell egy költőnek évente kiadnia egy kötetet. Nem valószínű, hogy tizenkét hónap alatt csupa remeklés kerül ki a keze alól, amit nyomban kötetbe lehet gyűjteni. Ez nagyon érezhető a mostani könyvön, bár az is meglehet, hogy a gyászkönyv túl sok lírai energiát fogyasztott el, a költő még erőtlen volt a következő feladathoz, jár ugyan, zakatol a malom, ám igencsak gyakran üresen. Az, hogy János levizel egy cigarettacsikket, még nem vált ki érzelmi sokkot az olvasóból. Inkább úgy érzi, fölhívult a költői világ, a szer-

ző állandó témái – saját maga, a család, a természet, a nemzeti hovatartozás, az anyanyelv, és végül a költészet – fölhígtak, már csupán visszajáró kísértetek egy építészileg átgondolatlan „düledék palotában”, ahol elburjánzott az öncélúság, a keresettség, még a játék is mesterkéltnak tűnt.

Mindezeket bizonyára soha nem írtam volna le, ha nem olvasom Fellingert korábbi köteteit, nem lett volna hozzá viszonyítási alapom.

Pedig igazából nincsen semmi probléma ezzel a kötetrel sem, a maga módján konceptuális alkotás a *Szimering* is, a művészetet a gondolatiság szolgálatába állítja, aminek központi kivetülése Isten (az Isten, isten – kinek hogyan tetszik). Csakhogy Isten már nem lehet semmiféle középpont, amikor a költő jócskán elszakadt tőle, hol a hiányaért korholja, hol a jelenlétét érzi túlzónak, máskor tehetlensége vagy éppen közömbössége vált ki benne indulatot. Nem ambivalens Isten iránti viszonya, sokkal inkább sokértelmű, a különböző helyzetekhez idomuló. Úgy kezeli Istent, mint a legbensőségesebb barátot, akivel szemben nincsen helye a képmutatásnak.

A költő Istene olyan, mint a legfiatalabb anyai nagynénje, aki jót tesz mindenkivel, máskor önfejjé és nyakas, mert kiszorult a nemlétből, esetleg hiánya tölti ki a költői létet, ő az, akinek semmire sincsen bizonyítéka, mert ha lenne, az megkérdőjelezné mind a saját, mind mások létezését. Szóval az olvasó hosszasan elbíbelődhet ezzel a személyre szabott Istennel, aki képes észrevétlenül megállni az ember mögött, és ráhozni a frászt, vagy csupán eltéríteni adott szándékától.

Isten mellett azért fölbukkan a kötetben Jancsi is meg Juli, a költő édesanyja, az édesapa azonban már csak a halott szülő emlékeként.

A kötet újraolvasása során számos remeklést találtam, amelyek azonban nem nyomták el gyanúmat, hogy a költő poétikai határait feszegeti, arra kíváncsi, hogy meddig viseli el a játékot a vers: „A vers / formára jól kigyúrt test, / tartalmát tekintve / felvág az ereivel”; „körülötte / a bizonyíték szaladgál, / a farka / kerítésből készített kolbász”; „mindig valami mögé / bújik, mint ridikülben / a vagdalkozó tükör”; „a költészet kopasz / fején a sapka, / a szabadság maga. / Úgyis benövi a haj.” Hát nem tudom, ezek a verssorok nem ragadnak magukkal. Sokkal inkább az egyszerű, kimért, értelmezhető költemények, mint a következő:

Irtás

Maritta Lintunennek

Amikor az ember fejszével kivágja a fát,
a fejsze nyele
szívesen elfelejtené,
hogy emberi kéz ültette
őt is egykor,

s nem vadon nőtt
ki egy betonrepedésből.
Engedelmes a sötétség,
mintha mindig egyenes
adásban volna.
A kiszolgáltatottakra
tereli a figyelmet.
Tereli a múltat
a felejtés útjára.

Plomba. Nap Kiadó, 2019

Egy újabb esztendő, új kötet, újabb 166 oldalnyi vers. Őszintén sajnálom a szerkesztőt, aki majd válogatást (pl. Legszebb versei – bár ezen már 2016-ban átesett Bakonyi István, ám lehet még folytatása!) állít össze Fellingner költészetéből! Másfelől meg örvendek, mert óriási produkciója hosszú időre elfoglaltságot nyújt majd az irodalomtörténészeknek, költészetkutatóknak, talán még a majdani nyelv-archeológusoknak is.

Igyekszem pártatlanul olvasni a könyvet, bár a kötet címe nyomban elakasztja spontán lelkesedésem. A plomba általános értelme az ólomzár, bár fogtömést is jelenthet, ámbár a plumbum (ólom) tudomásom szerint már nem használatos, talán tiltott is a fogorvoslásban. Maradjunk az ólomzárnál, olyan jól hangzik, és egyebek közt az útjára bocsájtott küldemény épségét, tartalmát óvó eszközt is jelöli. Mit küld a költő olvasójának, amit ólommal kell lepecsételni? Lássuk!

Elsősorban itt a múlt, ami egyre nagyobb teret követel magának Fellingner költészetében. Csakhogy a költőnek nem kell plombákat feszegetnie, hogy hozzáférjen múltjához, az meg esze ágában sincs, hogy ólomzár mögé csukja a múltat. Az egyszerűen csak van, és tovább él a jelenben. A költő pedig tapintatos, akár egy emlékiratait fogalmazó prózaszerző, ha szükség mutatkozik rá, familiáris költészetében fikcióba bugyolálja a hozzá közel állókat, családjának szűkebb és tágabb körét alkotókat, és a velük történt eseményeket, nehogy bántódást okozzon őszintesége, közlésének egyenessége. Vers esetében szokatlan gesztus ez az óvatosság, bár tény, hogy a költőnek sem kell mindent kibeszélni.

Az emlékiratot nem véletlenül hoztam fel hasonlatként, a *Plomba* (verses)regényként olvasható, annyi benne a történetmondás, a visszatérő alakok, a köröttük megképződő térben epikai háttér bontakozik ki. Ennek a múltba forduló, vallomásos poétikának a hozadéka, hogy már nem visszalapozásra, rekurzív olvasásra ösztönöz, hanem kíváncsiságot gerjeszt az olvasóban, aki repesve várja a következő költeményt, újabb adalékot az elbeszélt sorsokhoz.

Alteregójával, Jánossal ugyanakkor nem bánik kesztyűs kézzel, esetében őszinte a konfesszió: ha János ügyefogyott, hiszékeny vagy elkeseredett, eltévedt a valóság zűrzavarában, balfékként viselkedik, a versben is olyan, önmagán semmit se szépít a költő, hiszen önmaga esendőségének megjelenítésén csupán ő sértődhetne meg, attól meg megóvja alapos önismerete. Isten ebben a szöveggörnyezetben is különös figura, örködik bélyeggyűjteménye fölött, vagy éppen papírfecniket gyömöszöl a papírkosárba, majd ürít a kukába (mármint a papírcsomókat) – Fellingner lenullázza a szakrális és profán közti megkülönböztetést, mintha letegezné Istent, sőt haverkodnának egymással. Bár titkai is lehetnek, hiszen „közös / fürdőszobája / van”, ám nem derül ki, ugyan kivel osztózik rajta. Hát, Isten már csak ilyen.

Az epikába hajló verskötet mind a szójátékok, mind az intenzív képek tekintetében visszafogott. De ha a költő szavakkal tréfálkozik, ebben a kötetben távolabbra nyúl a humornál: „Büszke tölgy volt, mondta Kira / béke fűrészpóráira”, vagy „kalapot emel a szögnek a falban” – logikai kapcsolatokat mozgat meg a verbális képalkotás mellett, mint például a nagypapa és a nagymama zsörtölődését a gyerek előtt amortizáló kijelentés, miszerint „az ördög és a boszorkány / csak a mesében létezik, / tündérmű.” Micsoda orális élvezet valami nem létező valóságát ugyancsak nem létezővel cáfolni!

Az ilyen abszurdumokat az átvitt jelentéseket is realitásként megélő gyermeki képzelet szűrja ki, ami a (gyermek)költészetben kamatoztatható mentális-logikai alakzat, hiszen a gyermek szorosabban köti a valóságot a rációhoz, míg a felnőtt gondolkodása könnyedén beleborul az irracionális vermébe. A kötet záró fejezete, bocsánat: ciklusa ilyen, a gyermeki világképet szemléltető versekből áll össze. Először úgy gondoltam, kár egy kötetben „felnőtt” és „gyermekeknek írt” verseket elegyíteni, ám rájöttem, igaza van Fellingnernek, a múlt feneketlen kútja körül karöltve settenkedő Sors és Halál ellensúlyát a lét furcsaságaira nyitott gyermeki perspektíva és érzékelési akaratalanság teremtheti meg.

A kötetet az a Szukukálek Lajos illusztrálta, aki a *Rész és egész* kötetet 2012-ben. Százkás tollrajzai arról tanúskodnak, hogy a képzőművész erősen ráérezett Fellingner narrativitására, nyomatékos képi világára és világábrázolásának cinizmusára, verseinek magukból kiforduló értelmezésének játékosságára.

Kivezető felvetések

Fellingner költői világát a spontán érzéletek és tapasztalatok, a külvilág iránti érzékenység határozza meg, miként az emberek, főként hozzátartozók, rokonok iránti őszinte megnyilvánulásai. Gyakori témája a gyermekkora, amit az örökös mozgásban lévő múltból az emlékezés és a felejtés szabadsága élesebb vagy elmosódottabb képeként hoz előtérbe, a hajdani tapasztalatok révén – akár egy

pátoszmentes emlékkönyv, tárgyilagos napló, vagy realista családregegy lapjain – mutatja be erkölcsi arculatának az őszinteséggel, képmutatással, szeretettel és álnoksággal történt találkozásai általi formálódását, nemzettudatának gyökereit, Istentudatának formálódását, s végső soron poétikai dilemmáinak meghaladását, az elbeszélő jellegű versbeszéd, a sallangmentes, asszociatív jellegű, nem ritkán abszurd, absztrakt, rövid mondatversek állandósítását. A költemények alaphangját egyszerű trópusokkal teremti meg, kedvence a hasonlat, valamint a megszemélyesítés, és természetesen a megkerülhetetlen metafora. A versek Istene csupán annyiban a mindenható Teremtő, hogy a költő nem sajnálja nevéből a nagy kezdőbetűt. Teszi ugyan a dolgát, belepiszkál a sorsokba, ígér, de nem teljesít, ipse se amans (önmagát szerető, önző) figura, akinek idejéből sok gyerekes marhaságra is futja. A költő ilyennek fogadja el, és így is szerepelteti verseiben.

Istenhez köthető Fellingner témái közül az idő és a halál, amelyek ember hiányában mindössze absztrakt fogalomként céltalanul köröznének a világűrben, ám az ember magához vonzza mind az elvont, mind a tapasztalati fogalmakat, és ezek teszik személyessé költészetét, kitöltvén azt a magány és a hiány kettős rettenetével.

Írásomban láthatóan kerültem a kötetek fejezet-/cikluscímeinek említését, miként verscímet is ritkán említettem. Ennek egyetlen oka van, a címek és a versek egymásnak megfeleltetése erőmet meghaladó feladat, valószínűleg nem működik az asszociációs központomnak a szövegek és címük társításáért felelős része. Talán jobb is, hogy nem nyúltam ehhez a témához, hiszen valakinek még doktori tézisként szolgálhat.

Miként sok egyéb se egyértelmű Fellingner költészetében, így a címadás sem az. A cím ugyanis általában nem árul el semmit abból, hogy miről olvashatunk az utána következő versben, a legritkább esetben fordul elő, hogy a vers nem működne a cím ismerete hiányában.

A tömérdek vers nem mindegyike remeklés, az anyag változó minőségű, különösen a túlhajtott szójáték csap át olykor viccelődésbe, viszont rengeteg bennük a pazar kép, sor, strófa idézhető belőlük, s ami még fontosabb, olvastatják magukat, hiszen valami módon és valamilyen értelemben felzaklatják az olvasót: Jánoson átszűrve önmagával szembesítik. Ettől nagyobb elvárásunk talán ne is legyen a verssel szemben.

Végül még csupán két megjegyzés. Örvendetes, hogy Fellingner verseit különböző kiadók jelentették meg. Számomra olyan ez, mint amikor valaki oklevelet szerez az egyetemen, de a tudományos fokozatait már más intézményben védi meg, vagyis független e tekintetben. A másik pedig, hogy Fellingner kötetei kivételesen szép kiállításúak, illusztrátorai pedig ujjukban érzik költészetét.

Kopócs Tibor: *Bernecebaráti (utolsó) Vacsora*, golyóstoll, 2011

Az ezüst („tót”) királyság „ördöge”

Szlovákábrázolás Jókai *Nincsen ördög* című regényében

Tanulmányunk témájának kontextusából nézve Jókai *Nincsen ördög* című regénye rendkívüli forráserővel bír, hiszen a szerző felvidéki helyszíneken játszódó regényeiben egyedül itt találkozhatunk a kiegyezést követő korszak szlovákságának bemutatásával. Hozzá kell tennünk, hogy az 1891-ben megjelent regény (is) a szakma által kevésbé „emlegetett” művek közé tartozik. Az 1994-es gyűjteményes díszkiadás utószavában Petrőczy Éva fel is teszi az alapkérdést: „miért is vált a *Nincsen ördög* Jókai egyik legagyonhallgatottabb munkájává?” (PETRŐCZI 1994: 222). Részben sikerül választ is adnia Mikszáth felvetése kapcsán, ugyanis Jókai e későbbi alkotó korszakában „futott be” külföldre, ám itthon egyre kevesebb példányt sikerült eladnia az újabb regényeiből. „Jókai ez időben ért világhíre csúcspontjára; a *Nincsen ördög* például tizenháromszor jelent meg Angliában és Amerikában, s a megjelenését követő években tizenkét angol és amerikai kritikus emlékezett meg róla, ahogyan a Londonban élő magyar irodalomtörténész, Czigány Lóránt kutatásaiból kiderül [...] És ez a világhír bizony nem tett jót az író önértékelő-önelemző készségének. Mindazonáltal legyünk igazságosak (a Jókai szívének-értelmének ugyancsak kedves ásványtan nyelvén fogalmazva): a *Nincsen ördög* olyan meddő kőzet, amelyben felbukkan azért egy-egy aranytelér. Így ezt a könyvet napjainkban csak a *türelmes* olvasóknak ajánlhatom jó szívvel. Ha nem is nagy számban, de biztosan akadnak még ilyenek, s e boldog kevesek nem is fognak csalatkozni: ebben a Jókai-regényben is jócskán akad szemelgetnivaló a ma embere számára” (PETRŐCZI 1994: 222).

Magyar „szálak” a történetben

Nos, kellő türelemmel felvértezve megfogadhatjuk a recenzens tanácsait, és az alábbiakban hozzálátunk az „aranymosáshoz”, hátha mi is találunk a meddő kőzet rétegeiben egy-egy aranytelért. Az első ilyen telérnek a narrációs megoldások mutatkoznak, a regény ugyanis egy svájci vonatúttal indul, ahol a mindentudó narrátor egyes szám első személyben írja le találkozását a regény főhősének – s későbbi narrátorának – családjával, s azok kíséretével. Joviális diskurzusba bocsátkozik a fülkéjében „elszállásolt” nevelőnővel, aki elárulja, hogy a gondjaira bízott

kisfiú – egy dúsgazdag nábob fia – hároméves kora óta nem beszél, és épp egy zürichi magánintézetbe készül kezelésre. Az utazó narrátor elmorzsol egy sajnálkozó sóhajt magyar nyelven. „S erre a mellettem ülő gyermek egyszerre felrezzent, felnyitotta azokat a nagy, holdvilágos szemeit, és rám bámult velük. S ugyanakkor azok az összefogott vékony ajkai is szétnyíltak, mintha mosolyogna” (JÓKAI 1994: 8). Az utazó nagylelkűen átengedi a fülkét a hölgynek és a kisfiúnak, és a folyósón szivarozva elmélkedik. Ekkor bekövetkezik a katasztrófa: Rossbergnél egy sziklaomlás vonatszerencsétlenséghez vezet, az utazó csak a lélekjelenlétének köszönhetően tudja megmenteni a kis Jemmyt. A kisfiú egész kísérete a vonatral együtt a szakadékba zuhan. A katasztrófa leírása naturalisztikusan életszerű, ahogy azt már korábban is megszokhattuk, például Jókai csatajeleneteinél, vagy a *Fekete gyémántok* bányatragédiájánál stb. (JÓKAI 1994: 14–19). A megmentett – eddig néma – kisfiú csodával határos módon megszólal magyarul, és kéri az utazót, hogy vigye őt az atyjához. Kiderül, hogy az apa miszter Du Many Kornél, a Silver-King, egy dúsgazdag amerikai nábob. Az egyik túlélő angol úr tudja a párizsi címét, és vállalja, hogy táviratozik neki. Az utazó-narrátor megérkezik hát a kis Jemmyvel Párizsba.

Voltaképp innen indulna a történet, az egészen dermesztő bevezető fejezetet követően. Párizsba érve a szülők várják őket, a narráció itt finoman elkezd utalni a kisfiú magyar beszédének hátterére, az első ilyen jel, amikor Du Many Kornél bemutatja őt a feleségének. „S azzal odavitt a mistresshez, megmondta neki a nevetem, egész helyes kiejtéssel, a társadalmi állásomat, amelyet Magyarországon elfoglalok, még a választókerületemnek nevét is tudta” (JÓKAI 1994: 27). Ezt követően meghívást kap a család párizsi házához, amit nem akar elfogadni, de Du Many úrnak mégis sikerül rábeszélnie, s egyben felkelteni a kíváncsiságát a család iránt. „Ha pedig az én házamnál száll ön meg, ott oly abszolút nyugalmat fog találni, olyan világtól elzárt csendességet, mintha csak a Hortobágyon volna egy gulyás karámjában. (Hát ez már honnan tudja azt, hogy van a világon egy hely, amit Hortobágynek híznak, s azon gulyások, akik karámokban laknak, s hogy ez nekem kedvenc tanyám?) Megadtam magamat” (JÓKAI 1994: 28–29). A házban az ismerkedés és a tragédia elbeszélése után az este sikerült megoldania narrátorunknak a gordiuszi csomó rejtélyét. Alváshoz készülődve a házigazda legtisztább magyarsággal kívánt neki jó éjszakát, ezzel aztán kiverte az álmot a szeméből. Kiderült, hogy Mr. Du Many voltaképp egy magyar köznemes, Dumány Kornél, a felesége pedig egy magyar grófnő, Vernóczy Flamma. Ettől kezdve a narrátor átadja a szót Dumány Kornélnak, aki a hosszú éjszaka alatt elmeséli az élete történetét, a bukott képviselőségét, a *cselszövény* általi házasságát, a halálvágtyát, melyet szégyene következtében érzett, a francia–porosz háborúban való részvételét, mesés gazdagságának hátterét, illetve elveszettnek hitt boldogsága megtalálását. „Ezzel letelepedtünk a teázóasztal mellé. Dumány úr néhány hasáb illatos cédrusfát dobott a kandallóra. A tűz hangos pattogása s az állóóra méla tiktak

ketyegése kísérte az egész elbeszélést. S mármost inntől kezdve nem én írom a regényt, hanem Dumány Kornél úr” (JÓKAI 1994: 47). A regény cselekménye valóban szövevényes és lebilincselő, azonban mi mégis inkább a témánkkal kapcsolatos kontextusból szeretnénk megközelíteni, ezért inkább a helyszínt, továbbá az egyes szereplők és a szlovákság mint etnikum ábrázolásának vizsgálatát szeretnénk elvégezni.

A felvidéki helyszín és a szlovák „szálak”

Elsőként a cselekmény helyszínét szeretnénk megvizsgálni, pontosabban Dumány Kornél élettörténetének felső-magyarországi, csöppet sem könnyen lokalizálható, elsősorban szlovákok lakta vidékét szeretnénk áttekinteni. A fentebb már említett besorolás alapján (Fábri Anna) a *Nincsen ördög* Jókai többpólusú regényei közé helyezendő, hiszen helyszínek sokaságát vonultatja fel: Svájc, Párizs, Dumányfalva, Vernóc, Bécs, a porosz–francia hadszíntér állomásai (Weissenburg, Metz, Strasbourg, Wörth, Spicheren stb.), Brüsszel és legvégül Amerika. A regény terjedelméből kiindulva kevésbé tűnhet konstansnak a cselekmény, illetve maga az időkezelés is viszonylag gyors lefolyású, egyetlen éjszaka alatt meséli el a főhős az utóbbi két év történéseit. A témánknál maradva meg kell állapítanunk, hogy Jókai előszeretettel nevezett el szereplőiről településeket, és fordítva. A *Nincsen ördög* esetében sem alkalmazott bonyolultabb sémát, két felföldi nemes família, a köznemes Dumány család a dumányfalvi birtokán él, míg a főnemes Vernóczy grófok vernóci birtokukon élnek. A hozzájuk tartozó falvak nevei azonosak. Merre lehettek e birtokok a Felvidéken? Nos, valószínűleg a történelmi Nyitra megyében, Nagyszombat és Szenice között, valahol a Kis-Kárpátokban. A szövegben ugyanis Nagyszombatig fogattal mennek, és ott ülnek vonatra, illetve ahogy Dumány Kornél elbeszéli: „a megye székvárosa két óra járásra volt az én falumtól” (JÓKAI 1994: 86). Nyilván a szlovák nyelvű Szenice lehetett ez, mivel a környéknek más, elsősorban szlovák többségű székvárosa nem volt, talán még Pöstyén, de az a korabeli viszonyok mellett valószínűleg messzebb volt, mint két óra távolságra.

A korabeli Matica és a sztereotípiák megjelenítése

Érdekes mozzanata a regénynek a Matica slovenská nevű szlovák kulturális szervezet megjelenítése, mely napjainkig létezik, és amely sosem volt mentes a politikai szerepvállalásoktól, bár eredetileg közművelődési és nyelvapolási célokból hozták létre 1863-ban, és maga az uralkodó támogatta, illetve tagja is volt az egyesületnek. Jókai 1870. március 2-i képviselőházi felszólalásában

pártolja a nemzetiségi kulturális egyesületek támogatását, ezen belül is a Matica alelnökének, Paulinyi Tóth Vilmosnak az indítványát, melyben a szervezet részére egy nagyobb támogatást szeretne megszavaztatni a képviselőkkel (JÓKAI 1930: 131–136). Grünwald Béla, Zólyom megye alispánja 1874-től fokozatosan támadta, pánszláv és hazaárulási vádakkal illetve, majd erre a nyomásra Tisza Kálmán 1875. április 6-án egy miniszteri rendelet alapján feloszlatta a Matica slovenskát, mely csak 1919-ben, az első Csehszlovák Köztársaság megalakulását követően alakult meg újra (DEMMELE 2009: 132–146). A szervezet regénybeli megjelenítése megegyezik a korabeli (főleg kormánypárti) paradigmával, melyről Szarka László egyik, a dualizmus kori szlovák politikáról szóló munkájában így ír: „Az 1875 előtti kormányok nemzetiségpolitikáját a nemzetiségi törvény, és a körvonalazatlan pánszlávizmussal való viaskodás határozta meg. Tisza Kálmán kormányra lépésével azonban – tegyük hozzá, Grünwald Bélának a szlovák kulturális intézményrendszer elleni módszeres támadásaitól nem függetlenül – kialakul a magyar kormányokat egyébként az egész dualizmus korszaka alatt jellemző negatív irányultságú szlovákpolitika ideológiai alapvetése” (SZARKA 1999: 68). Hasonlóak a *Nincsen ördög* Matica-ábrázolásai is: a szervezet, melynek célja a vagyonszerzés és a pánszláv törekvések támogatása. De haladjunk szépen sorjában.

Dr. Dumány Kornél még ifjúkorában úgy dönt, hogy nem követi apja politikai szerepvállalásait (aki Olmützben is raboskodott, majd a politika oltárán áldozta fel vagyonát), hanem tisztességes szakmát tanul. Dienes – Diogenesnek csúfolt – fősvény nagybátyjától kér tanulópénzt, és Bécsbe költözik, ahol az orvosi egyetem elvégzése idegorvosként keresi kenyerét. Tegyük egy kitérőt a nagybácsi alakjához, akit a környezet és a magyar nemesség is „tót királyként” csúfolt. Jókai leírói zsenije alapján szinte megelevenedik előttünk az élete. „Nem volt már olyan vén ember a vármegyében, aki visszaemlékezett volna arra, hogy azt a dókat újnak látta, amiben az öreg minden reggel panyókára vetve, végigjárta az utcát, a házatól a templomajtóig. Be nem ment a templomba, csak ott végezte az ájtatosságát a templom küszöbén, ahol a többi koldusok. Onnan ment a közkúthoz, telemerítette a korsóját, s vitte haza. Semmiféle cselédet sem tartott. Félt, hogy meggyilkolják. Mind a két csizmaszárába egy töltött pisztoly volt dugva. Főtt ételt soha nem evett, de még kenyeret sem. Azt hitte, hogy megmérgezik. Azért elég változatos menüje volt: burgonya, dió, kerek répa. A gulyájából beállított egy tehenet az istállójába, de annak mindig ő maga adott szénát, kiválogatva szálankint, nehogy valami mérges szirontáklevel közétévedjen, ami a tejet megmérgezi. Azt a tehenet minden reggel, este ő maga fejte meg. Csinált túrót meg vaját. Ez volt a fényűzése. A vizet, amit a kútból hozott, előbb üstben felforraltta, úgy hűtötte ki, hogy a bacilusokat kiölje belőle. Újságot sem olvasott mást, mint amit a falubeli plébánostól kapott kölcsön, a tót nyelven szerkesztett Národné Novinét; de azt is előbb parázs fölé hintett fenyőmagon megfüstölé – no nem a tartalma miatt,

hanem hogy netaláni miazmák spóráit távol tartsa magától” (JÓKAI 1994: 55–56). Az öreg nagybácsi igazi csodabogár, aki vasegészséggel van megáldva, és teljesen aszkéta életmódot folytat, ám tudvalévő, a fukarsága révén is óriási vagyont hordhatott össze ódon kastélyába. Amikor orvosi tanács ürügyén hazahívja Kornél unokaöccsét, beszél neki a terveiről, és meg akarja tenni örökösévé. Érdekes, hogy eddig a tót királynak nevezett aggastyán, aki még a Štúr által alapított tót nyelvű *Národnje Novinyt* olvasta egész életében, tót nyelvű misét hallgatott, egy szerre csak rögeszmésen ragaszkodik a magyar nyelvű istentisztelethez. „Lásd ad vocem mennyország, én most a templomba sem tudok járni, odakinn imádkozom a lépcsőn, a vak koldusok sorában. Miért nem? Hát azért, mert most csak egy buta vén plébános van itt, aki nem tud, csak tótul prédikálni. Olyankor persze tele van a templom. Irtóztató parasztbűz van odabenn, amitől én megfulladok. De ha te idejőnél, bizonyosan magyar feleséget hoznál a házhoz, annak a kedvéért magyar káplánt küldene ide a püspök, az magyarul prédikálna, s olyankor üres volna a templom, mert a hanáknak a füle a magyar szót be nem veszi” (JÓKAI 1994: 62). Az öreg különöc elsősorban magyar érzelmű köznemes, ám a szlovákság között élve egészen felvette annak szokásait, elsajátította nyelvét stb. A regény szlováksággal kapcsolatos kifejezései eléggé lenézők, minden, amit „tót” jelzővel illetnek a szövegben, az valami alacsonyabb rendű dolog, tulajdonság stb. Az öreg Dienesnél maradva, a kastély bemutatását például így kezdi: „Ugyebár, mikor ezt az ócska kastélyt meglátja valaki az országútról, vedlett vakolatú falai-
val, fakó salugátereivel, hát azt gondolja magában, hogy no hiszen nevezetes tót rezidencia lehet ez még belül” (JÓKAI 1994: 63). Emellett felmerül egy felvidéki rablóvezér neve is hibás fonetikával, nem tudni, hogy Jókai írta-e rosszul, avagy nyomdahiba, de a saját neve alatt jegyzetelte *Janotyik* néven Juraj Jánošíkot, a hírhedt század eleji betyárvezért (JÓKAI 1994: 65).

Dr. Dumányi Kornél nem fogadta el a nagybácsi felajánlását, mondván, hogy jómagának tisztességes megélhetése van orvosi praxisából Bécsben, és nem akar gazdálkodó lenni a Felföldön. A nagybácsi sem fogadta meg unokaöccse tanácsát az életmódváltozást illetően, és nemsokára meghalt. A következő levélben már az alispán tudatta Kornéllal, hogy nagybátyja minden vagyonát ráhagyta, feltéve, ha a megyében lesz állandó lakása. „A magánlevélben ugyanerről ír a megye vezére; lelkemre kötve, hogy e tekintélyes birtokot vissza ne utasítsam, mert akkor azt a Matica fogja örökölni, s az nagy veszedelem lesz a nemzetiség és a hazafiság ügyére nézve” (JÓKAI 1994: 71). Ennél a résznél Dumány Kornél szinte Jókai szájával beszél, teljesen szabadelvű nézeteket hangoztatva a nemzetiségi kérdésekről. „Mi bajom nekem a Maticával? Annyit tudtam, hogy ez egy tót, irodalmat gyámolító társulat, s az én felfogásom szerint akárminő nyelven terjesszék is a közmívelődést, annak az egész országra nézve csak üdvös eredménye lehet. Éppen nem voltam elfogult nemzetem iránt, sőt megvallom, hogy erősen hajlottam a kozmopolitaság felé” (JÓKAI 1994: 72). Végül is a kiegyezés

utáni felfokozott hangulatot követően (magyarellenesség Bécsben) úgy dönt, hogy hazautazik, és részt vesz az újraalakuló megyei közgyűlésen. Jókai leírása a megyei közgyűlésről teljesen élethű, Dumány Kornél sem érzi jól magát látva a sok életképtelen alakot, mint a politikai csoportosulások fő hangvivőjét. Ennél a résznél találkozhatunk egy igazán eredeti Jókai hasonlattal, melyet az utószóban is kiemel a recenzens. „A sok dikciózás után, amiből én nem értettem semmit, végre eljutott a társaság odáig, hogy a gyűlésen részt vevő tagok névsorának felolvasására került sor. Akinek a nevére azt kiáltották, hogy »éljen!«, az benn maradt a lajstromban. Egy-egy név után azonban ez a kiáltás hangzott fel: »meghótt!«, azt a gyülekezet lezúgta, a jegyző kihúzta a nevét. A hátam mögött állt egy tót nemes, birkabőr bekecsben, az valahányszor azt kiáltották egy névre, hogy »meghótt!«, utánakiáltotta tót nyelven ezt a magánhangzó nélküli szót »szmrt!« Igazán jó kifejezése a halálnak: csupa csontbul van” (JÓKAI 1994: 73; PETRŐCZI 1994: 223). Végül őrá is kimondják az ítéletet, azaz „meghótt”, mivel Bécsbe költözvén németté vált (szerintük), de Kornél egy merész szónoklattal visszanyeri becsületét, mi több, pár emberen kívül az összes többi „meghótt” is visszakerül hivatalába az ő beszédét követően. Ám a Matica hoppon maradt az örökség ügyében. A jelenet záró részében kiderül, hogy Dumány Kornél érti a szlovákok nyelvét, és a Matica valóban az ő örökségét szerette volna elnyerni. „Mikor a teremből kitolakodtunk, összekerültem a veresöves tisztelendő úrral meg azzal az ellenfelemmel, aki azt kiáltotta rám, hogy »meghótt!«. Tótul nyájaskodtak. Nem tudták, hogy értem a nyelvüket. – Ájh, de nagy számárság volt tőled, Frányó, azt kiáltani ennek a doktornak, hogy »meghótt!«, most ezzel belegrattad a Diogenes domíniumába. Ha nem kotyogsz, itt hagyta volna bivalyfővel az örökséget nekünk: a Maticának” (JÓKAI 1994: 76). Végül is Kornél otthon marad, az ominózus közgyűlés után Vernőczy Szigfrid gróf, a regény egyik negatív, bonviván alakja a barátságába férkőzik, segíti őt a beiktatásnál, pénzt kölcsönöz neki, majd jelöltté teszi meg a kerületben, melyen csúfosan el is bukik egy választási csalás miatt, melyet Szigfridék rendeznek meg számára. Ezután visszavonul(na) a birtokára, de már kész a cselszövés, amivel Szigfrid és nagynénje belegratják egy házasságba Vernőczy Flammával, akiről a nászéjszakán kiderül, hogy Szigfrid gyereket várja, és csak Dumány nevére van szüksége. Dumány Kornél úgy érzi, hogy ráomlott az egész világ, és az ördög, akiben nem hitt, valóban létezik. A nejevel a világ elől Párizsba költöznek, a közelgő porosz–francia háborúban felajánlja orvosi szolgálatait a francia hadseregnek, a neje hozományát átadja egy börzeügynöknek, remélve, hogy elveszik, ő pedig dicső halált hal majd a csatatéren. Ez sehogyan sem sikerül, a pénzt kétszer is megduplázza, a halált pedig hiába keresi, egy apró sebesülésen kívül semmit sem szerez. Illetve mégis, kivívja neje csodálatát, akit el akart taszítani magától, s most bevallja, hogy Szigfrid gonosz módon, akarata ellenére elcsábította. Ezek után Brüsszelbe, majd Amerikába költöznek, születik még négy gyerekük az elsősülöttön kívül, akivel már a vonatszerencsétlenség

során találkozhattunk. Fény derült a titokra, az anya hidegségére, Dumány Kornél gazdagságának hátterére stb. „Most már érthetsz mindent. Értheted, hogy egy dél-amerikai nábobnak az ötesztendő fia, amikor a némaságból megtér, miért szólal meg magyarul. Ki tanította erre? Soha nem szeretett ez a gyermek senkit, csupán engem, és senki sem szerette őt: egyedül én. Én pedig szeretem egész lelkemből és igazán, mert ennek a gyermeknek köszönhetem egész boldogságomat. Nemcsak a gazdagságomat, a *nélkül* lehet az ember boldog, lehet *amellett* boldogtalan. Hanem ez itt. (A nábob elővett a tárcájából egy fényképet, négy nevető gyermekarc a fürdőkádból előkandikálva, olyan egyformák: gömbölyű rajtuk minden. Az egész, mint egy madárfészek.) Ezt hozta nekem az én kis Jemmym... Ha ő nem jön, ezek sem jönnek. (Könnyei ragyogtak a szemében.) – Látod, barátom – *nincsen ördög*. Engem a pokolba taszítottak, s a mennyországba estem” (JÓKAI 1994: 217).

A szlovákság és a Beniczky-párhuzam¹

Ennyi maga a történet, s most pár gondolat erejéig nézzük meg azokat a szlovákbrázolásokat, melyeket a fentebb idézett jeleneteken kívül találhatunk a regényben. Dumány Kornél alakja bizonyos párhuzamokat mutat Beniczky Lajos valós alakjával. A természettudományi végzettség, a józanság, a gavallérság és a cselekvőképesség mindenképp olyan erények, melyeket róla mintázhatott Jókai. Emellett a felföldi köznemesi származás, a szlovák nyelv ismerete, a szabadelvű politikai meggyőződés mind olyan tulajdonságok, melyekkel főleg Beniczky kapcsán találkozhatunk. Tudjuk, hogy Jókai különös módon tisztelte az orvostudományt, illetve a természettudományokat egy magasabb piedesztálra helyezte. Dr. Dumány Kornél sem vesztette el a történet során a józan ítélőképességét, mely a természettudományban jártas emberek ismertetőjegye. A már említett lenéző modor a szlovák nyelvű szereplők irányába Dumány Kornél alakjánál fel sem merül, annál inkább a konzervatív politikát képviselők részéről egy felsőbbrendű, lenéző viselkedésmód nyilvánul meg, melyre már fentebb is utaltunk. Amikor Dumány megkéri Vernőczy Flamma kezét, elhangzik a dualizmus kori ismert szállóige: „Adj a tótnak szállást, s kítür a házadból – hengegett Szigfrid pöfeszkedve. (JÓKAI 1994: 165). Vagy az emlegetett tót királyság, mellyel már Kornél nagybátyját is csúfolták, egy történet során újra előkerül. „Hát mármost, ha egy

¹ E sorok szerzőjének kutatásai alapján bizonyítást nyert, hogy az 1862 után napvilágot látott, főként felvidéki helyszíneken játszódó regények fő alakjaihoz Beniczky Lajos honvédezredes, felvidéki kormánybiztos „állt modellt”. Ennek tényét két tudományos konferencián (Tornalja, Révkomárom), egy doktori értekezés megvédésének keretei között, illetve több szaktanulmányban ismertettük. Bővebben: MÉRVA Attila, *Jókai és a Felvidék: Jókai felvidéki témájú regényeinek hátteréhez*, Révkomárom, Eruditio-Educatio, 2014/1, 40–51., illetve *uő*, *Jókai és a Felvidék*, Balatonfüred, Tempevölgy, 2014/2, 72–82.

ilyen eset megtörténhetett az én barátommal, aki egy fényes nevű mágnás, egy hős dalia, a férfiak és asszonyok kegyence, mit várhatok akkor én a fejemre, ha azt egy büszke istennőnek a kezébe adom, aki nem vívtam ki még nevemnek egyebet, mint gúnyt? Voltam egy *kuruzsló doktor!* Vagyok egy *bukott követ!* Leszek egy *tót király!*” (JÓKAI 1994: 127).

Epilógusként

A *Nincsen ördög* Jókai kevésbé ismert és még annál is kevésbé értelmezett regényei közé tartozik, s már a helyszínek gazdagsága, és helyenként a kulisszák naturalisztikus mivolta miatt is érdemes elolvasni. A retrospektív elbeszélői szerkezet sajátos felvidéki viszonyokat tár elénk, érdekes olvasni a Maticáról szóló részeket, illetve a dualista Monarchia nemzetiségi sztereotípiáit egy Jókai-regény lapjain. Valószínűleg Jókaihoz is eljutott Grünwald Béla politikai tanulmánya, mi több, a Képviselőházból személyesen is ismerhették egymást. Ez az 1878-ban napvilágot látott, erősen ellentmondásos iromány nagymértékben hozzájárult a szlovákellenes paradigmák kialakulásához, illetve tovább éltetett bizonyos sztereotípiákat (orosztól való félelem, pánszláv összeesküvés, stb.), melyeket a Maticával, illetve a szlovák nyelvű oktatással hozott összefüggésbe. Az ő szlovákábrázolásai kifejezetten sértőek és megalázóak, faji szempontból alacsonyabb rendű népcsoportként kezeli a szlovákságot, illetve a szláv népcsoportokat, míg a magyarokat egy felsőbbrendű fajként (!) állítja be, akiknek kötelességük magukba olvasztani a szláv népcsoportokat, ezzel is felemelve őket. „Tudod-e nyájas olvasó, hogy mit jelent az a magyar emberre nézve, ha eltótosodik? Ez nemcsak annyit jelent, hogy elveszett a magyar nemzetre nézve, mely úgy sincs nagy számmal a világon, hanem azt is, hogy egy magasabb faj romlik meg s olvad bele egy mélyen alatta állóba. Ha a tót magyarrá lesz, emelkedik, ha a magyar lesz tóttá, süllyed. A magyar faj minden tekintetben magasabban áll a tótnál. Szellemi képessége nagyobb, erkölcsi érzülete erősebb, önérzete megvetetté teszi előtte a meggörnyedt hátú szolgai tótot” (GRÜNWARD 2009: 85–86). Ezt a pár mondatot csak azért ragadtuk ki, hogy jellemezzük a kor egyik tanult emberének, Zólyom megye alispánjának, Besztercebánya város országgyűlési képviselőjének véleményformáló tanulmányát, amely hozzájárult a Matica és a három szlovák nyelvű gimnázium (Lőcse, Nagyrőce, Znióvárálja) felszámolásához, illetve újabb (durva) sztereotípiákkal terhelte a már akkor sem felhőtlen magyar–szlovák viszonyt. Nos, a *Nincsen ördög* szereplőinek egy-egy felsőbbrendű megnyilvánulása bizony ennek a paradigmának is köszönhető. Hogy Jókai ezzel rá akart volna mutatni a korabeli nemzetiségi diskurzusok hangnemére? Nyilván ez is célja lehetett, akárcsak az egyes nemzetiségek politikai tőkeként való kihasználásának illusztrálása, ami 1848-tól 1918-ig folyamatosan működött. A regény születésének

korszakát ezek a hangulatok jellemezték, melyek a 19. század végének Közép-Európájában konstans jelenségnek számítottak, illetve a dualista Osztrák–Magyar Monarchia ekkor állt nemzetépítési programjának zenitjén. Mindezek ellenére a *Nincsen ördög* méltatlanul „elfeledett” regénye Jókainak, s bár nem sorolható a „halhatatlanok” közé, megérdemli, hogy néhanapján a szakma is foglalkozzon vele, hiszen érdekes új értelmezési horizontokat nyithat meg számunkra. Záró gondolatként egyetérthetünk Petrőczy Évával, miszerint „hamis és haszontalan kísérlet volna egy évszázad múltával az egekbe emelni: ami azonban érték benne, akár nyelvi, akár lélektani, akár a kettő ötvözete, azt igenis: vegyük észre” (PETRŐCZI 1994: 223).

Irodalom

DEMMEI JÓZSEF 2009, „Egész Szlovákia elfért egy tutajon...”: *Tanulmányok a 19. századi Magyarország szlovák történelméről*, Pozsony, Kalligram.

GRÜNWARD BÉLA 2009, *A Felvidék: Politikai tanulmány*, Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor.

JÓKAI MÓR 1994, *Nincsen ördög*, Budapest, Unikornis.

MERVA ATTILA 2014, *Jókai és a Felvidék*, In Tempevölgy, VI. évf., 2. szám, 72–82.

PETRŐCZI ÉVA 1994, *Utószó*, In JÓKAI MÓR, *Nincsen ördög*, i. m., 222–225.

SZARKA LÁSZLÓ, *Szlovák nemzeti fejlődés – magyar nemzetiségi politika 1867–1918*, Pozsony, Kalligram – A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete.

Kópocs Tibor: *Az angyal érintése I.* (Hommage á Szalay Lajos grafikusművész), akril, 2016

Expresszív monumentalitás

(jegyzet Cselényi László költészetéről)

„Az ember számlálja a lépteit / Lába elé gurulnak nagy rögök / S mint a barázda az eke nyomán / Omlanak a napok háta mögött”, írja Cselényi László az új, mintegy sajátosan összegző kötete nyitó versében (*A magvető meg a rögök*). „*A leütött alaphang a továbbiakban változni nem fog, ez azonban semmiféle büszkeséggel nem tölt el*”, idézhetjük ide rögtön Erdély Miklós *Metán* című munkájának részletét. Két költő, pályatársak, és nagyjából mindketten ugyanahhoz a baráti és irodalmi körhöz tartoznak. Nevezetesen a Párizsban megjelenő Magyar Műhelyhez. És mindketten megkapták a Magyar Műhely által alapított Kassák Lajos-díjat, ahogy ezen sorok írója is.

A kapcsolat a szerzők között kétségtelen, kézenfekvő, valójában azonban inkább személyes, mint textológiai. Ugyanis az Erdély Miklóstól beidézett versrészlet nem gondolati vagy stilisztikai hasonlóság alapján kívánczik ide, hanem csak a tényyszerűsége okán. Cselényi „alaphangja” nem változott az évek, évtizedek alatt. Formailag módosult, talán, de az a látásmód, ami jellemzi a szerzőnket, nem változott, és a gondolati tartalom sem lett más.

Vannak olyan szerzők az irodalomban, akik mindig ugyanazt mondják, és mindig ugyanúgy beszélnek. *Megütnek egy alaphangot*, ahogy ezt Erdély Miklós írja, és az alaphang nem változik. Cselényi László ilyen költő. Mindez nem baj, de nem is erény, amivel büszkélkedni lehet, egyszerűen csak tény. Van egy bizonyos *cselényis hang*, amiben rögtön benne van valamiféle monumentalitás: Cselényi az a költő, aki a kicsiben az egészet láttatja, a hétköznapiban is az egyedit, és az emberben mindig az egész emberiséget. Ahogy a nyitó versben is. A létezés értelme és értelmetlensége jelenik meg egy viszonylag egyszerű költői képben, a „nagy rögök” mintegy akadályozzák a lépéseket, lépéseinket, az *előrejutást*, és ezek az akadályok – miközben a ki nem mondott cél elérését megnehezítik – mintegy tudatosítják bennünk azt az egyszerű igazságot, hogy a napok „omlanak”, vagyis elmúlik minden, nem eredhetünk az eltűnt idő nyomába, és nem lehet semmit sem visszahozni.

Nem lehet, mert ez itt az „akadályok földje”, hogy a kötet címét is beidézzük.

Az a típusú monumentalításra való hajlam, ami jellemzi Cselényi Lászlót, szerencsésen kapcsolódik az újból és újból megfogalmazódó és örökösen élő nagy

metaforával, a *Dunával*, ami valójában nem a Duna, hanem maga az áramlás, az erő, a dinamika, mindaz, ami ott van, ott szunnyad vagy lüktet Cselényi verseiben.

Mondhatjuk így is: a látomásosság, a központozás hiánya, a „flow-élmény”, ami olyannyira jellemzi szerzőnket.

A szövegkezelés, igen ez az, ami nagyon is megkülönbözteti Cselényit azoktól a költőktől, akikkel együtt szokták őt említeni. Cselényi a szövegkezelésében nem hasonlítható Erdély Miklóshoz, és nem hasonlítható a Magyar Műhely szerzőihez, szerkesztőihez, Nagy Pálhoz, Bujdosó Alpárhoz vagy Papp Tiborhoz. A központozás nélküli, áramló és gyakran szürrealista hagyományokra építő szövegkezelése a generációjára olyannyira jellemző beat-költészethez kapcsolja sokkal inkább őt, amely költészet egyáltalában nem volt jellemző a Párizsban élő szerzőkre, jelesül Nagy Pálra, hogy csak egyetlen példát említsünk. És nem jellemezte Erdély Miklóst sem, Petrit sem, de igazából még a sokféle formában alkotó Tandorit sem, hogy olyan szerzőkről is szó essen, akik Cselényi kortársai, nemzedék-társai voltak. Valójában az a költészet, ami Cselényit jellemzi, az leginkább Allen Ginsberg, Gregory Corso, valamint az amerikai beatnikék költészete volt, éppen abban az időszakban, amikor Cselényi is a legfontosabb, legmaradandóbb verseit írta. Vele nagyjából egyívású szerző, aki hasonlóan kapcsolódik a hatvanas évek nagyon is jellemző beat-irodalmához, sokkal inkább Orbán Ottó, illetve Eörsi István, kevésbé a párizsi műhelyesek.

Az áramló szöveg, a flow, ez Cselényi költészete. Még akkor is ez, ha az áramló, ritmikus szabad verseket esetlegesen prózainak tűnő, vagy szociografikus és szabályosan központozott sorok váltják. Az áramló szöveg, ami úgy „ömlik”, ahogy a folyó, a Duna, vagyis a kedvenc témájának a kézzelfogható valósága. A dunai árvíz sokkoló élménye tűnik elő minduntalan ebben a költészetben, mert Cselényi alapvetően ezt az egykor megélt eseményt helyezi újból és újból költészete középpontjába, ezt emeli szimbólummá, komplex költői képpé. A könyv III. részében, a verseskötet fundamentumát adó *Danubianában* ez a hagyományosan cselényis motívum jelenik meg a szerzőtől már megszokott sokkoló erővel.

Mindebből, vagyis az eddig elmondottakból következik valami nagyon is lényeges, ami alapjaiban érinti Cselényi költészetének recepcióját, befogadásának problematikáját. Nevezetesen Cselényi avantgárdhoz való viszonyát. Az a tény, hogy textológiai szempontból *nem kötődik* Cselényi lírája a vele kapcsolatban sokat emlegett Magyar Műhely avantgárd törekvéseihez, mindenképpen utólag is új értelmezési távlatot nyit az ő esetében. Személyes kapcsolataiban, életeseményeiben persze kötődik maga a szerző a párizsiakhoz, de a versről alkotott felfogásában nem. Másképpen fogalmazva, Cselényi László költészete a hatvanas évek avantgárd felfogásának egyik szép példája, amelyben *nem* a tipográfiai vagy konceptuális költészet dominál, hanem sokkal inkább az a típusú expresszionista líra, ami a hatvanas évek kitárulkozó, dinamikus létfelfogását tükrözi. Játszha-

tunk a szavakkal: Cselényi *nem experimentalista*, hanem *expresszionista*, és ez nagy különbség.

„Itt állunk *ím e magas hegytetőn / évezredek mezsgyéjén kétezerben*”, idézzük Cselényit (*Aki e verseket mind ellenírta*). Ahogy a nyitó vers, ugyanúgy ez a záró vers is jól illusztrálja azt az expresszív monumentalitást, ami a szerző egész életművét jellemzi. Ez a monumentalitás kiemeli Cselényit az ezredforduló költészeti átlagából, ugyanúgy, ahogy monumentalitása emeli ki a beat avantgárdhoz szintén kapcsolódó idősebb pályatárs, Juhász Ferenc költészetét is. És paradox módon éppen a monumentalításra, a teljességre való törekvés az, ami miatt a kelleténél kevesebb figyelem fordult eddig Cselényi lírája felé: sajátos óriás ő, akinek az értő megközelítése még mindig várat magára.

(Cselényi László: *Akadályok földje, verstörténekek*.)

Válogatta és szerkesztette Vilcsek Béla,
Vámbéry Polgári Társulás, Dunaszerdahely, 2020

)

Kopócs Tibor: *A fenyő*, golyóstollrajz, 2011

Hármasságok hálójában

Bereményi Géza: Magyar Copperfield

„Éreztem, én csak ürügy vagyok a felnőtteknek valami csavaros játékában. Nem akkor éreztem először ezt, de később annyiszor, hogy szinte állandósult” (128.) – ez csak az egyike azon számos megdöbbentő és elgondolkodtató mondatoknak, amelyeket Bereményi Géza legújabb, önéletrajzi ihletésű, önmagát és sorsát születésétől tizennyolc éves koráig láttató *Magyar Copperfield* című regényében olvashatunk. Az angol íróelőd, Charles Dickens nyolcadik regényének, az 1850-ben kiadott *Copperfield Dávidnak* a címbéli „felemlegetése” korántsem véletlen. Ám a magyar szerző az általam az alább bővebben ismertetett, közötté és az angol regényhős között meghúzóódó párhuzamokra ravasz módon (mert ravasz ez a könyv!) konkrét utalást egyszer ha tesz („a boldog száműzetés” [441.] kapcsán ír az angol fiú hányattatásairól) – azaz ezeknek a párhuzamoknak a megtalálását a (művelt) olvasójára bízta.

Ő maga ugyanis korántsem akar magyar Copperfieldként „tündökölni” előttünk – az egyértelmű életrajzi hasonlóságok meglétén túl végig azt érezzük, hogy nem kell neki ahhoz egy irodalmi előd bőrébe bújni, hogy kalandos gyerek- és kamaszkorát láttatva lebilincselje, magához láncolja az olvasóját.

Hisz Bereményinek a közvetlenül a II. világháború után, 1946-ban született, a szerzői énnel tulajdonképpen teljesen azonos hőse önmagában biztosítja és igazolja azt a freudi tételt, mely szerint az ember életének gyakorlatilag az első hat évében minden eldől. Az első pár év benyomásai olyan mélyre vésődnek, hogy onnan már csak az addig megéltek „változatai” bukkannak újra elő, ismétlődnek meg. Amely „változatok” a személyiségen magán már olyan nagyon sokat nem formálnak, legfeljebb új, még ki nem próbált irányokba „dobhatják” az ént.

Bereményi Géza önéletrajzi kötete ezen „változatok” zseniális tárháza. A regényt olvasva az bontakozik ki a szemfüles befogadó előtt, hogy a gyermeki én első hat évében megélt családi hármasság együttlétet, triót ismétli folyamatosan, azt keresve, illetve azt újrateremtve kísérli meg önmagát elhelyezni a világban, a történet idején még főleg a hozzá képest idősebbek, a felnőttek világában.

Bereményi Géza ugyanis nem Bereményiként, hanem Vetró Gézaként látta meg a napvilágot. Ám mivel sem a mindössze tizenhét éves anyja, Évi, sem a születése után „meglépő” apja, Vetró Géza nem akarta nevelni, illetve nem tartott igényt rá, a kis Gézát anyai nagyszülei, a Teleki téri piac mellett lakó és ott is dol-

gozó Bereményi Sándor és Róza nevelik. A vallásos, istenfélő, a babonákban és a jóslatokban otthonos nagymama és az ő tökéletes ellentéte, az egyedül a pénz istenének hódoló, materiális szemléletű nagyapa azonban eltérő világnézetük ellenére, vagy tán épp emiatt, egymást tökéletesen kiegészítve meleg, családias légkört biztosítanak, és egy szeretettel és értékekkel teli hármast alkotnak az imádott unokájukkal.

S bár már az egymástól oly sokban különböző nagyszülők kapcsán is érzi a kis Géza, hogy csak „ürügy” a felnőttek csavaros játékában, ezen érzésében ekkor még a játékon van a hangsúly, az „ürügy” és a „csavar” igazán csak ezután veszi majd kezdetét az életében.

Akkor, amikor az első hármasa kényszerűen felbomlik, s annak negatív ismétlődéseképp, vérszerinti anyja legújabb szeszélyét kielégítendő, bekerül egy újabb családba, egy újabb trióba, anyja és annak leendő férje, az orvos Dr. Rozner István mellé: „És nagy hirtelen egy emeleti lakásban találtam magam. Mint egy álomban, egyszer csak ott voltam, az odavezető út nélkül. Egy óriás kezébe kerültem. Szórakozottan játszott velem, hajlítgatott, forgatott. Olyan játékszer voltam, ami egyáltalán nem érdekelte azt az óriást, csak húzta velem az időt, közben unatkozva valami másra várakozott, ez lettem én nagy hirtelen. Egy óriás kezében játék. Évi elvitt egy másik lakásba. Nem emlékszem, hogy kerültem oda. Filmszakadás. Ülök egy másik lakásban. Zongorázást hallgatok, új ruha van rajtam. Pista játszik egy pianínón, háttal nekem, azt kell hallgatnom. Nem baj. Az sem baj, hogy itt kell majd élnem. A cím: Aggteleki utca 9., első emelet, a körfolyosó végén a sarokban, lent keramitkockás udvar. Éva férje Pista. Ő lett az apám, és a felesége, Évi az anyám.” (182.)

Ez az újabb trió, s főleg benne ez a Pista akkorát csavar az addig jól működő életén, amit az akkor épp a hatodik életévét betöltő, első osztályba készülő kisgyerek egyszerűen nem bír elviselni. Mert nem elég, hogy olyan embert kell (!) Apukának szólítania, akihez semmi köze, s fel kell vennie az ő nevét – így lesz belőle Vetró után Rozner Géza, s nem elég, hogy teljesen következtelen nevelés vár rá, ahol „a kínosan cuki a brutálissal majdnem minden átmenet nélkül váltakozott. Az erőltetett cukiból mindannyiszor hirtelen lett felnőtt világbeli fenyegetés” (186.), de innentől kezdve ez a kisfiú tulajdonképpen „ürügyként” szolgál arra, hogy Apuka az összes meglévő, súlyos személyiségproblémáját rajta vezesse le, csak azért, hogy magát jobb embernek tüntethesse fel, mint amilyen valójában. Igen, a következő sorokat olvasva, amely Apuka „kivetítését”, fogadott fiával szembeni paradox magatartását taglalja, mondhatnánk, hogy Freud ismét „forog a sírjában”: „Mert önmagunkat igazolva gyűlölködünk egymással. Azért, hogy önmagunkat el tudjuk fogadni. Utálkozás idején pedig a gyűlölet az önutálat ellenszere. Úgy van: ő gyűlölt engem. És akkor végre megértettem, mi taszított annyira attól a háborútól megviselt embertől engem, és végül anyámat is. Ő a vérvádat hurcolta be közénk. Bevallatlan célja volt, hogy én utáljam meg önmagamat” (241.), s ezt

a „csavart” úgy hajtja végre, hogy nem ő jár a feleségével a gyerek kedvében, hanem elvárja, hogy – fájdalmas gyerekkorát és súlyos cukorbetegségéből fakadó ingerlékenységét a gyerek elé tárva – a gyerek értse meg őt, s aszerint cselekedjen. Ha azonban ez a kisfiú nem viselkedik úri módon, úgy, ahogy Rozner szerint egy orvos fiához illik, akkor bizony azért verés jár.

Nos, kedves klasszikus regényeken nevelkedett olvasótársaim, igen, a mű e pontján találkozunk a legerősebb párhuzammal az angol és a magyar Copperfield között: „a mostohaapa ver”-motívumnál.

De ahogy Copperfield Dávid, úgy egy idő után Vetró/Rozner Géza is lázadni kezd az otthoni negatív hármasság ellen. Lázadása sajátos formájaként először a „szülők” kisdéd játszmáiból, és ebből a „hármasságból” való kimaradás vágya vezérli: „kimaradni, ez volt a legfőbb célom. Én önálló akarok lenni, engem nem vonnak bele” (409.), s ennek legkiválóbb módja az, hogy a kis Géza igen korán az olvasásba mint magányos tevékenységbe menekül: „Egyedül az olvasás az, ami rám tartozik. Minden mást elhárítok magamtól. Egyetlen akaratom van, hogy elkülönítsem magam attól, ami nem tőlem függ. Az egész külső világtól. Kivételt képez az olvasás. Abban önmagam lehetek belül és kívül is. Ők pedig ott kint tegyék azt, amit jónak látnak. Semmi sem az enyém, a kezem sem, a lábam sem, még a nevem sem, az egész kinézetem sem, mert őtőlük tudom meg, az milyen” (204.). A verések és az „átformálási kísérletek” azonban csak nem akarnak abbamaradni, így a fiú (mint az angol prototípusa), a szökést választja. El, el ebből az élete első, boldog hármasságát feldúló második, pokoli trióból, s vele a szintén Apukának köszönhető, a budapesti középiskolában kialakult hármasságból is, ahol Apuka először Kislaki osztályfőnökkel, majd a fizikatanárral szövetkezve még inkább megkeseríti az ezekben az Apuka-tanár-gyerek hármasságba az akarata ellenére bevont fiú életét.

A történetnek – és természetesen Géza személyiségfejlődésének – ezen a pontján rendkívül izgalmas részhez érkezünk. Az őt körülvevő otthoni és iskolai trióból szabadulni kívánó fiatalember a szökésével ugyanis már nem csak azt akarja, hogy hagyják békén, hanem azt is, hogy teljesen független lehessen. Egy mindenkiről levált és különvált entitás: „Az én életemben csak az a jó érzés, amikor egymagam vagyok” (224.).

De mivel a szökésekor még csak tizenhét éves, az autonómiára való törekvése mellett újabb (freudi) hármasságokba sodorja kénytelen-kelletlen az élet. Így kell részt vennie 1961. április 12-től (igen, Gagarin űrbe való fellövésének napjától) a vérszerinti apja, a váratlanul felbukkanó Vetró Géza és az ő felesége mellett egy trióban, amely hármasság egészen apja haláláig, a szovjet hatalom egy újabb kísérleties dátumáig, 1986 májusáig, azaz a csernobili atomkatasztrófa napjáig meg is marad az életében. Így lesz résztvevője az egyébként a számára a nagyszülőkkel alkotott hármasság után a legkellemesebbnek: a budapesti középiskolából való kirúgását követően a pápai gimnázium furcsa triójának, ahol az azonos nevű, de

csak névrokon Galántaiak: István, az igazgató, és Ambrus, az osztálytárs és barát védelmező szeretete alá kerül. S így válik osztályrészévé egy furcsa hármas szerelem is a Balatonon megismert Zsuzsa, és a jóval jelentéktlenebb Mariann „közreműködésével”: „De hát elég volt nekem Zsuzsa és Mariann bőven. Közülük Zsuzsa volt az igazi. Mariann csak vastartaléknak számított” (552.).

Egy idő után azonban a fiú – ahogy Copperfield Dávid is – az ismétlődő, újra és újra felbukkanó, véletlenszerű, vagy nem is annyira véletlenszerű triókat alkotó szereplők kezében se akar már „játékszer” lenni. Mostohaapja ostoba és önigazoló drillje olyannyira beleégette a kívülállási, mindenkitől függetlenné válási kényszerét, hogy örül ugyan Galántai Ambrus barátságának, imádja (pontosabban imádná) Zsuzsát, de igazából egyedül, pontosabban a könyveivel, meg a vers- és novellakezdeményeivel érzi jól magát.

A fejlődésregény műfaji hagyományaira épülő kötet így, az első Bereményi-versek és -novellák keletkezéstörténetével megspékelve nemcsak a felnőtté válás, nemcsak a megtalált szerep: a „csodabogárrá levés” (469.) lebilincselő enciklopédiája, hanem az íróvá válásé is. Amely íróvá válásban ott van az első, a korán elvezített, de mindig visszavágyott hármasság iránti kétségtelen nosztalgia is, azzal, hogy az első novelláskötetét Géza nem másként, mint imádott nagyapja nevében, Bereményiként publikálja. Tehát neki még névből is három jutott: Vetró, majd Rozner, de mi a kezdetektől fogva az ő szemében az „igazi”, a neki oly kedves nevében olvashatjuk őt, úgy, mint Bereményi Gézát. A BEREMÉNYIT.

(Bereményi Géza: *Magyar Copperfi eld*,
Magvető Kiadó, Budapest, 2020)

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

„az irónia taposóaknái közt”

Keresztesi József: Inverz Ophelia

„Az Inverz Ophelia az utóbbi évek egyik legjobban várt – magára a legtovább váratott – verseskötete”, olvasom Keresztesi József könyvének hátsó borítóján, s bevallom: hiszem is, nem is ezt az állítást. S az érzés csak tovább mélyül bennem föllapozván a különböző kötetajánló textusokat. Sietek leszögezni: egy pillanatra sem vonom kétségbe a szóban forgó munka értékeit, még kevésbé a szerző eddigi sokrétű munkásságának maradandóságát. Már persze annyiban szavazom ezt meg annak, amennyire amúgy bízhatunk mindannyiunk értékőrzésre való hajlandóságában s egyfajta közös maradandóságunkban. S még inkább: megőrződünk-e bármiként s bármi – bármink – által, vagy oly korban élünk, melyben ez, mondhatni, nem lehet kérdés, mert hát kérdésünk sem lehet már...? Nem én mormogom magam elé e sorokat, a költő verseit olvasva jutottam – jutunk – szinte villámgyorsan a létezés, a létünk legmélyebb rétegeinek faggatásáig – be-szippant az inverzitás, már nem részesei, hanem részei leszünk Keresztesi versbeszédének, versei folyamatának.

Hiszen mindenképp folyamatot élünk meg s át, ezt lehet onnan eredeztetnünk, amit a szerző is említ időnként: egy olyan nemzedék képviselője, melynek eszméletét az addig létező történelem összeomlása s egy új történelem születésének illúziója határozta meg, s hát úgy tűnik, ez a nemzedék az emberélet útjának feléhez érve maga sem kerülhette el a most és mindörökké aktuálisra váló kérdést: „Az áldást osztó kísértetek / semmiben végződő mozdulatai vajon / miféle kegyelmet közvetítenek?” (Fák Wroclawban) Tegyük hozzá: a költő tekintete itt öt-hatszáz esztendő faszobrokat faggat, avagy ez is egyike a kötet számtalan inverz versképalkotásának; felfejthető-e, összerakható-e bármi abból, ami valamilyen múltat közvetít felénk, avagy hát érdemes-e mindig s újra „a hatalmi harcok virtuózai” által tákolt mindenkori korszellemre hagyatkozni – bárha tudjuk jól: „...a pénz értéke sosem szimbolikus. / A szimbólumok mindenkori árfolyama / viszont megint csak más kérdés.” (A szimbólumok hasznáról és káráról a történelem számára).

Íme, a kötet hatásának azonnalisága, de persze haladjunk azért szépen, sorjában. Hogy várt, avagy váratott könyv-e? Nem szeretnék ebben állást foglalni. A szerző egyéb s hasonló műfajokban már eddig is gazdag olvasmányminőséget adott olvasóinak; a Jelenkor alkotásban is aktív szerkesztőjeként, szerzőjeként je-

lentős írásokat köszönhetünk jeles kortársunknak. A számosból kiemelni, eltérve tárgyunktól, sosem szerencsés, de mégis hadd hívjam fel a figyelmet – ha valaki nem ismerné – dialógusát Borbély Szilárddal, jelentősége már annak is korszakos. De ismerhetjük színpadi műveit, verses meseregényét, dalszövegeit, esszéit, és hát természetesen az itt olvasható versek komoly hányadát; mondhatjuk tehát, hogy szépen, lassan, a maga idejében gyűlt össze s formálódott önálló köteté az Inverz Ophelia; e formálódásban azonban, sejtésem szerint, erős szerep jutott a könyvet szerkesztő Kőríz Imrének is. Vélhetően kellett az ő szeme ahhoz, hogy a kötet íve így rajzolódjon meg, hogy épp így rendeződjön össze az ívet alkotó három ciklus, és hogy épp így épüljön fel, szervesüljön egésszé az a versanyag, melynek egyes darabjai között megírásukat tekintve évtizedek teltek el. A formákba zárt gondolatoktól a posztmodernről a versprózáig – esszéversig – terjedő skálán mozgó szövegek hogy egységes képet, világos kontextust alkossanak, mindenképp szerző és szerkesztő remek párosa, összjátéka kellett – s nem utolsósorban Kőríz győzelemre méltó ízlése.

Abban, hogy – teljesítvén valamiféle házi feladatot – elvégezzük a kötet három ciklusán a magunk inverz-megoldó munkáját, visszafejtsük, szétszálazzuk, a mélyrétegeknél is mélyebb rétegeket keressünk úgy az egyes versekben, mint a ciklusokban – nos, ez nem bír a kemény kihívások értékével, mégis elkerülhetetlen. Hiszen egyfajta választ lelhetünk e munka – inkább élmény – során korábbi kérdésünkre: megőrződünk-e bármiként s bármi – bármink – által? A válasz egy halk talán, ha elfogadjuk, hogy „az élet giccse / arra való, hogy a halandók szívét melegítse” (Sírvers). Mert fentebb, még ugyanebben a versben, s még csak az első ciklusban, már ott az inverz inverze: „...az ujjá közt szétfoszló könyvlapok / örökkön-örökké összeállnak és széthullanak majd, akár e gondolatok”. Amúgy kifejezetten andalítónak is érezhetjük az itt sorjázó verseket, lágyak, játékosak, frivol rímhelyzetek szikráznak, pattognak; mondhatni, altatja olvasóit a költő, hogy majd a két hatalmas záróakkordban mennyiboltokat omlasszon rájuk. De persze csak a rend miheztartása kedvéért.

Látszólag, ennyi talán kiérződött soraimból, a kötet első harmada s a többi vers között nagyobb a távolság, mintsem indokolható lenne egységes kerek egész kötetről szólnom. Nos, a játékosságban feltétlenül, de az is csak annyira, ahogyan kezdetben – általában s minden kezdetben – még azt gondoljuk: kinevethetjük, büntetlenül, a hóhérokat, ki a gyilkos időt és ki időnk – amiből oly kevés van – gyilkosait. De hát ez nem igaz, s talán ez legnagyobb tévedésünk. A nehéz, súlyos versblokkokban néhány elburjánzó történet képződik élénk, s itt kapunk magyarázatot a súlypont koncepciójára. Hogy az Ophelia-projekt című opus lényegében egy kiállításához kapcsolódott, Varga Rita három esemény – Shakespeare vízbe fúlt Opheliája, Malina Hedvig és E. Zsanett bántalmazása, illetve megerőszkolása – vizualitását dolgozta fel, ám Keresztesi József szövege tágabb összefüggésbe állítja, élesebb kontextusba helyezi valamennyi történetet, sőt majd a kötet mint-

egy konklúzióit is ebből vonatkoztatja ránk. A történetek a közhatalom elfogulatlanságát dolgozzák fel, azt a súlyos társadalmi hiátust, mely mintegy eltúri önmagán az olyasfajta parancsuralmi rendet, melyben a közrend védelmére hivatottak is mentesítve érezhetik magukat az erőszakosság vádja alól – hisz elegendő, ha jól végzik a parancsuralmi rend diktátumainak végrehajtói felügyeletét. Amennyiben bántalmazottjaikat a társadalom többsége – vagy hangosabb rétege – maga is elítéli, akkor akár felmentést is kaphat a közbűn elkövetője. Magyarázat? „... ugyanez a víz / A rakpartok mentén jóval szennyesebb. / S véssük jól észbe: minékünk – igen! –, / Minékünk erre is tisztünk ügyelni! / Felelős munkánk karban tartani, / Hisz a gondozatlan / Kikötő látványa / Más nemzeteknél csúnya hírbe hoz” (Ophelia-projekt). Nem, nem születhet s nem született új történelem, sem itt, sem ott, a wroclawi versnapló is az illúziók elvesztésének, feloldódásának akkordjait szólaltatja meg, de semmiképp se menjünk el szó nélkül Keresztesi József szarkazmusa, s olykor – a kötet cím fölfejtéséhez adott gesztusában mindenképp – Petri Györgyhöz méltó tűhegyesen pontos iróniája mellett. Ennek bizonyosságul lapozzunk a kötet címének – Inverz Ophelia – vershelyzetére A beglerbég ma éjjel rosszul alszik című textusban – s lám minden kontextus helyzetbe kerül.

Az persze más kérdés, hogy a helyzet, akár ez, hozhat-e eredményt? Talán nem hiú remény elhinnünk olykor azt, hogy „a költő hangja nem vékonyka hajszál, / hanem vastag drótkötél, és a végén ott libeg a vers, / ez a tonnányi súlyú rombológolyó. / Romok maradnak utána, a kényelmesen belakott látszatvalóság / porfelhőkben füstölgő romjai.”

Talán. Ha. Meglehet, hogy még az is lehet... Úgy esetlegesen. Vagy ha nem, miénk marad az inverz és a parabola kamatos kölcsönhatása.

(Keresztesi József: *Inverz Ophelia*. Versek. Jelenkor Kiadó, 2019)

Otthon

Már egy hete csak az utcákat rovom, meg-megállva. Céltalanul tengetem silány életem. Kidobott. S még mindig azt kérdezgetem magamtól, miért? Nem voltam odaadó társ, nem viselkedtem elég jól? Hiszen mindig rendes voltam, sőt koromhoz képest ügyesen vettem az akadályokat. Éppen a legtermékenyebb éveimet éltem. Úgy látszik, ezt sem akarta megérteni.

No, mindegy, ez van, az élet kegyetlen, a sors akarta így, meg hasonló köz-helyek... Mégsem adom fel! Hiszen annyi időm van még. Szeretném magamat megszerettetni valakivel, aki gondoskodó és majd bátran hozzábújhatok, ha éppen rossz napom van. A hasamat is szeretem, de most őszintén, ki nem? Szóval az is előnyt jelent, hogyha gazdagon meg van pakolva a hűtő, persze csak olyan ételekkel, amelyeket előszeretettel fogyasztok. Például nagyon szeretem a csirkét, a kacsát, a nyuszit és egyéb finomságokat. Nem is mondanám magamat finnyásnak. Tehát bármi jó, csak finom legyen, szaftos és gusztos. Az a baj, hogy mostanában ilyesmikben szűkölködni kényszerülök, ugyanis per pillanat az otthonom egy kartondoboz, az egyik mellékutcában. Egy ócska, molyrágott plédet találtam ugyan, de nem sokat melegít a hűvösebb éjszakákon. Már tettem pár kört, az otthonosabb légkör kialakítása érdekében, eddig kevés sikerrel. Mégsem vagyok koszos, sem pedig bűdös, mert, ahogy még anno a szüleim tanácsolták, eljárók a parkba mosakodni. Az öntözőrendszer még a virágoknak is ingyen van, úgyhogy kihasználom a lehetőséget. Csak beállok az egyik csapocska alá és voila. Jobban érzem magam tőle. Meg hát azért tartsuk be az alapvető higiénéiát. Elvégre nem árt. Vagy mi. Egyébként hiszik vagy sem, néha elképezelem, milyen is lehet rossz dolgokat tenni. Feltúrni a kertet, megkergetni a csinos leányzókat, s hasonló csínytevések.

A minap szembejött velem egy valóban szemrevaló nő. Ő nem látott, mert a kirakatokat kémlelte, de én észrevettem, és beleszagoltam a levegőbe. Édeskés parfümjé volt, nem az az orrfacsaró, hanem kimért, finom illatú. Illett hozzá. A kedvesség is sugárzott belőle, biztosan tisztalelkű. Ezt nem az orrommal, hanem a bensőmmel éreztem. Attól a pillanattól kezdve óvatosan követni kezdtem. Hiszen, mit csináljon a magamfajta a városban, amikor nem tartozik senkihez és semmihez? Cél nélkül, csak úgy lófrálni nem a legjobb dolog. Legalább találtam valami elfoglaltságot.

Titokban azt reméltem, hogy felfigyel majd rám. Vágytam rá, hogy igenis, elnyerjem a tetszését. Igaz, nem voltam nagydarab, de azért mégis csak kitűntem a tömegből. Színes egyéniségnek vallottam magamat. Ja, meg optimistának.

Ahogy a nyomában jártam-keltem, teljesen kiszélesedett a látóköröm. Most már nemcsak azt az utcát és környékét ismertem, ahol éppen laktam, hanem a város más szegleteibe is bepillantást nyertem. Jó érzés volt szabadon ide-oda menni. Ismeretlen illatok vettek körül, amerre csak jártam. Utána már könnyebb volt felismernem, mondjuk a kávé kellemesen szédítő illatát, néha a kakaót éreztem rajta, vagy csokit? És a fahéj illata! Hát az valami ínycsiklandó! A Nő nem egyedül járt ezekre a helyekre. Volt egy barátja, de ő más volt. Kicsit kelekótyának tetszett. Más baj nem volt vele. A Nőt ez sem zavarta különösképpen. Jól kijöttek egymással, sokat tudtak hahotázni. Nem mindig fogtam fel, miről is beszélnek.

Egyik sétám alkalmával egy nagy udvar tárult elém. Természetesen Utána mentem. Csupa zsbongó fiatal, inkább nem kockáztattam meg, hogy eltapossanak, így elbújtam a mellettem álló terebélyes fa mögé. Az ágak szépen eltakartak, s én csak vártam, amíg a Nő ki nem jön a hatalmas épületből. Telt az idő, kicsit el is bóbiskoltam. Mit lehet odabent ennyi ideig csinálni? Aztán megcsapott az az ismerős illat. Ő volt az, a lépcsőkön jött lefelé rengeteg papírral a kezében. A készítés, hogy odamenjek hozzá, nagyon erős volt, de tudtam, még nincs itt a megfelelő pillanat. Az ösztöneim súgták meg. Általában hallgattam az ösztöneimre, mert eddig nem okoztak csalódást.

A Nő sikeresen lebucskázott a magassarkújában, de ekkor váratlanul ott termett a semmiből egy kisméretű biciklis. Ja, hogy az egy kisgyerek volt! Olyan lendülettel tekergőzött jobbra-balra, hogy majdnem nekiment a Nőnek. Szerencsére nem történt nagyobb baj, de a Nő elejtette a papírhalmot, és az összes irat a szemcsés kövön landolt. Hátranézett a kis terminátor után, majd mikor visszafordult az aktáihoz, a Nő sikkantott egyet meglepetésében, mert egy férfiember állt előtte, az Ő irataival a kezében. A férfiből furcsa illatok terjengtek. Az izzadság és a férfi parfümnek keveréke lengte körül. Nem tetszett. Kimutattam fehér fogaim. De ezt ők nem látták, nem is hallották. Csupán nemtetszésemet fejeztem ki, de ez nem szokott jót jelenteni. Egy idő után megindultak, én pedig utánuk baktattam. Ismerős helyre tévedtünk. A hatalmas parkban voltunk, ahol előszeretettel mosdottam meg. Abban a pillanatban nem éreztem ennek szükségét, ráadásul az öntözők sem üzemeltek. Általában esténként szokták beindítani őket. Természetesen már ezt is tudtam.

Távolról figyeltem őket, úgy tűnt, kellemesen eltársalognak egymással. Valamilyen új illat került bele a légmentesbe. Nem tudtam rájönni, mi lehet az. Ehhez foghatót még nem éreztem. Vagyis, egyszer, még az előző otthonomban. Az az otthon tényleges otthon volt. Nem úgy, mint ahol most élek. Érző szívű emberekkel voltam körülvéve. Szeretettel éltünk. Együtt. Szép is volt!

A Nő hazafelé sétált. Immár egyedül. Nagyon el volt merülve a gondolataiban. Mintha kis mosoly bujkált volna a szája sarkában. Örült. Éreztem a kisugárzásából. Megint nem vett észre. A kulcsaival babrált, amikor nem bírtam magammal, odasimultam a lábához, majd szaglászni kezdtem őt. Még erősebben éreztem a kellemes illatot. Rám emelte tekintetét, és megsimogatta a fejem búbját. Micsoda érintése volt! A keze finom, puha, kézkrém illatú. Erőteljes bizsergés futott végig a gerincemen és a végtagjaimon. Elkezdtem csóválni a farkam. Lihegtem az örömtől, vigyorogtam. Végre! Észrevett. Felugrottam a térdéig. Nem tolt félre, ezt jó jelnek vettem. De aztán nem is hívott be a folyosóra. Megéreztem rajta a sajnálatot és a szomorúságot. Még egy darabig ott keringöztem a lakása előtt, majd feladtam és „haza” kullogtam. Egy kicsit elkeseredett voltam, aztán arra gondoltam, hátha meggondolja magát. Csak kitartónak kell lennem.

Minden reggel ott ólálkodtam a közelben, s ő minden reggel észrevett. Csóválta a fejét, de nem hívott oda magához. Egyetlen szó is elég lett volna. Nem történt semmi. Aztán megint ott volt vele az a furcsa férfi. Ő bezzeg bemehetett a lépcsőházba! Őt beengedte. Milyen szerencsés fickó! Azért egy kicsit féltettem a Nőt. Valamiért nem volt megnyerő a fazon. Nem telt bele sok idő, s már kifordultak a bejárati ajtón. Ott feküdtem a kukák mellett egy kidobott, öreg pokrócon. A maradék kaját már megtaláltam a konténerben, be is faltam. A férfi és a Nő átnéztek felettem. Úgy döntöttem, ma nem fogom követni Őt. Fáradt voltam. Aludni akartam.

Félhomályra keltem fel. Hallottam a madarak csicsergését. Visszasétáltam a „lakásomra”, ahol semmi sem változott. Úgy döntöttem, hogy megkergetem a galambokat a parkban. Abban jól ki lehetett fulladni. Nem árt egy kis testmozgás. Folyton csak a Nő járt a fejemben, és egyre inkább belém furakodott a gondolat, hogy bántani akarják. Már kezdett sötétedni, ezért inkább elindultam a Nő lakása felé. Ott motoszkált bennem a vészcsengő, amely a veszélyre figyelmeztetett. Bárcsak tudtam volna, milyen veszélyre!

A Nő lépcsőházának ajtaja nyitva volt. Ez az! Szépen besurrantam rajta. Furcsa illatok tekergöztek összevissza. Minden ajtó mögül más szagra, illatra lettem figyelmes. A hangok sem voltak egyformák az ajtókon túl. Nekem mit sem számított a többi. Csak egyre összpontosítottam. A Nőére. Kisvártatva meg is találtam lakásának ajtaját. A folyosón szinte majdnem sötét volt. Alig lehetett látni valamit, bár ez engem nem zavart különösebben.

Egyszer csak nyitódott az ajtó, fény szűrődött odabentről. A Nő mondott valamit a férfinak, akiből már jócskán érződött az alkohol bűze. Csak egy kicsit tántorgott, de azért a Nő segített neki lekászálódni a lépcsőn. Annyit láttam, mintha a férfi felfigyelt volna rám, de nem érdekelt. Kihasználtam a zavart, és beiskoltam a Nő lakásába. Fapadló borított mindent, néhol egy-egy bolyhos szőnyeg virított a földön. Karácsony illatot éreztem magam körül. Nagyon tetszett. Az otthont juttatta az eszembe. Leültem a szoba közepére és csak nézelődtem. Megzördült a

zár, és az ajtón a Nő lépett be. Nem mertem megmozdulni. Ott ültem a hálószobában puha szőnyegén és vártam. Hogy mire, magam sem tudtam. Nem lett volna szabad bejőnnöm, senki nem hívott. Én jól nevelt németjuhász voltam. Hirtelen megszólalt a csengő. A Nő az ajtóhoz ment. A férfi állt a küszöbön. Nagy nehezen kinyögött egy összefüggő mondatot. Valaki (a Nő) füttyentett. Tudtam, hogy nekem szól, s most már könnyebb volt megmozdulnom. A Nőhöz siettem, majd ránéztem, bús képpel. Bevettem a kutyaszememet. Nem volt nehéz. A férfi még szólt valamit, de ekkor én közbevágtam. RávicSORogtam, azt akartam, hogy tűnjön el. Tudtam, hogy valami rosszat csinált. Egyszerűen tudtam és kész. A Nő határozott hangon beolvasott a férfinek, s be is csapta az orra előtt az ajtót.

A Nő rám emelte mogyoróbarna szemét. Jobbra döntöttem a fejem, ellentétesen, ahogy a Nő tartotta a sajátját. Egymást figyeltük, és tudtuk, hogy ketten maradunk bent a lakásban. Lehajolt hozzám, és elkezdte vakargatni a fülem tövét. Még egy kutya sem érezte magát ilyen nagyszerűen a puha érintéstől. Élveztem az összes ujj mozgását. A Beni nevet kezdte el suttogni nekem. Beni! Honnan tudhatta a nevemet?

Úgy gondolom, drága Beni, hogy ez egy gyönyörű barátság kezdete!

Kopócs Tibor: *Hommage á Antonio Vivaldi – Czinka Panna*,
akril, 2018

MORVA MÁTYÁS

A kalmár meséi

A kalmár tisztességes, istenfélő ember volt. Világéletében került a bajt. Óvatlansága és hiszékenysége okozza majd a vesztét – mondogatták mégis a kuncaftjai. Végül valóban sötét ügyekbe keveredett.

A bírák három nap, három éjszaka tanácskoztak, és arra jutottak, a figyelmetlenség nem lehet felmentő körülmény. Halálra ítélték.

Jókedvében volt a király az ítélet végrehajtásának napján. Elővezették a kalmárt, aki engedelmesen ráhajtotta fejét a tőkére. A hóhér durván kettészakította az elítélt hófehér ingének gallérját, hogy szabadon maradjon a nyaka. Magasba emelte a pallosát és várt.

A megszokott jelzés helyett a király magához intette őket. A bakó talpra állította, majd a páholy elé vezette a kalmárt. Az még sápadtabbá vált, mint annak előtte. Már felkészült a halálra, nem is gondolt másra – mielőbb túlesni rajta. Erre váratlanul megnyúlnak végső szenvedésének percei.

Amint odaértek, térdre rogyott, és várta, mi történik.

Sokáig hallgatott a király. Amikor a kalmár bátortalanul ráemelte a tekintetét, olybá tűnt, mintha mosolyogna. Nem tudta mire vélni a dolgot, de nem mert egy szemvillanásnál tovább állni a pillantását.

– Mesélj el három történetet! Ha legalább egyikben örömöm lelem, kegyelmet kapsz – szólt a király.

A halálraítélt elkeseredetten kapkodott a gondolatai után, de egyetlen épkézláb mese sem jutott az eszébe. Mit volt mit tenni, magától kellett kitalálnia őket. Három olyat, ahol a jóság, a kedvesség és a kitartás győzelmet arat a gonoszság felett, gondolta. Mi más enyhíthetné meg a király szívét, mint három ilyen történet?

Kisvártatva belekezdett az elsőbe.

Egy lélegzetelállítóan szép lányról szólt, akinek kegyeiért mindent megtett egy nála jóval idősebb, de remekbeszabott kiállású úr. A világot ígérte ajándékba a lánynak, cserébe csupán a szerelmét kérte. Nemsokkal később áldott állapotba került a lány, de az úr visszament a régi szeretőjéhez.

Az évek jöttek és mentek, mire az úr rádöbbsent, hogy a régi szeretője megöregedett – még a foga is kihullott. Gondolkodás nélkül kiadta az útját, és felkereste a még mindig lélegzetelállítóan szép lányt. Másodjára is ajándékba ígérte a világot, nemcsak az anyának, hanem kislányának is. Attól kezdve boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A kalmár ezzel befejezte az első mesét. Bizonytalanul felpillantott, mielőtt elkezdte volna a másodikat. A király tekintete a távolba révedt.

Elkezdte hát a második mesét. Főhőse egy legény volt, aki egy napon meglátott egy csodaszép lányt. Fejébe vette: ha török, ha szakad, megtanul írni, hogy levelet küldjön szíve választottjának. Ha nem is helyesen, de megtanult komolyabb nehézségek nélkül olvashatóan és érthetően írni. Több sem kellett neki, megírta első levelét a csodaszép lánynak. Aztán türelmesen várt, de nem érkezett válasz.

Érezte, nem benne van a hiba, és nem is a lányban. Szerelmük beteljesedése sorsszerű. Csakis valami külső oka lehet a meg nem érkezett válasznak. Talán a postás elkeverte a válaszlevelet, vagy ami még rosszabb, az ő vallomása sem ért célba. Mire mindezt végiggondolta, már biztos volt benne, csakis ez a két eshetőség lehetséges. Gyorsan írt is egy másik levelet, de válasz arra sem érkezett.

Nem adta fel, hiszen kettejük szerelmének hön áhított beteljesedése minden fáradságot megért. Újabb levelet írt, melyre néhány könnycsepp is ráhullott. Megcsókolta a borítékot lezáró pecsétet, és megsúgta neki: benne minden reménye, azonban válasz nem érkezett.

Újabb leveleket írt. Előre elkészített többet is, hogy ne kelljen minden alkalommal megfogalmazni mondandóját, és minden nap feladott egyet. Később már óránként, a végül percenként. Kitartó küzdelme végül meghozta gyümölcsét, választ kapott a lánytól, melyből kiderült: viszonzszereti, és állhatatos rajongását jutalmazandó már másnap hajlandó feleségül menni hozzá. A legény elégedetten csettintett a nyelvével, és másnap meg is tartották a lakodalmat. Boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A kalmár felbátorodva tekintett a királyra, aki éppen akkor nyomott el egy hatalmas ásitást. Unottan intett: következzen hát az utolsó mese!

Nem volt mit tenni, a kalmár maradék erejét összeszedve belekezdett a harmadik történetbe. Egy lovagról szólt, aki télvíz idején indult útnak, hogy felkeresse azt a hölgyet, akit Isten neki teremtett. A hatalmas hófúvás közepette találkozott egy rongyokba burkolt koldussal. Először elfordította fejét, aztán eszébe jutott: eltörpül majd ez az apró áldozat, mikor végre szemtől szembe állhat kedvesével. Levette a köpenyét és a koldusnak adta.

Ahogy haladt tovább, egyszer csak látja, hogy egy vándor botorkál a hóba süppedve, a fogai csak úgy vacognak. A loagnak eszébe jutott szíve hölgye, és máris tudta, mit kell tennie – a vándornak adta fejfedőjét.

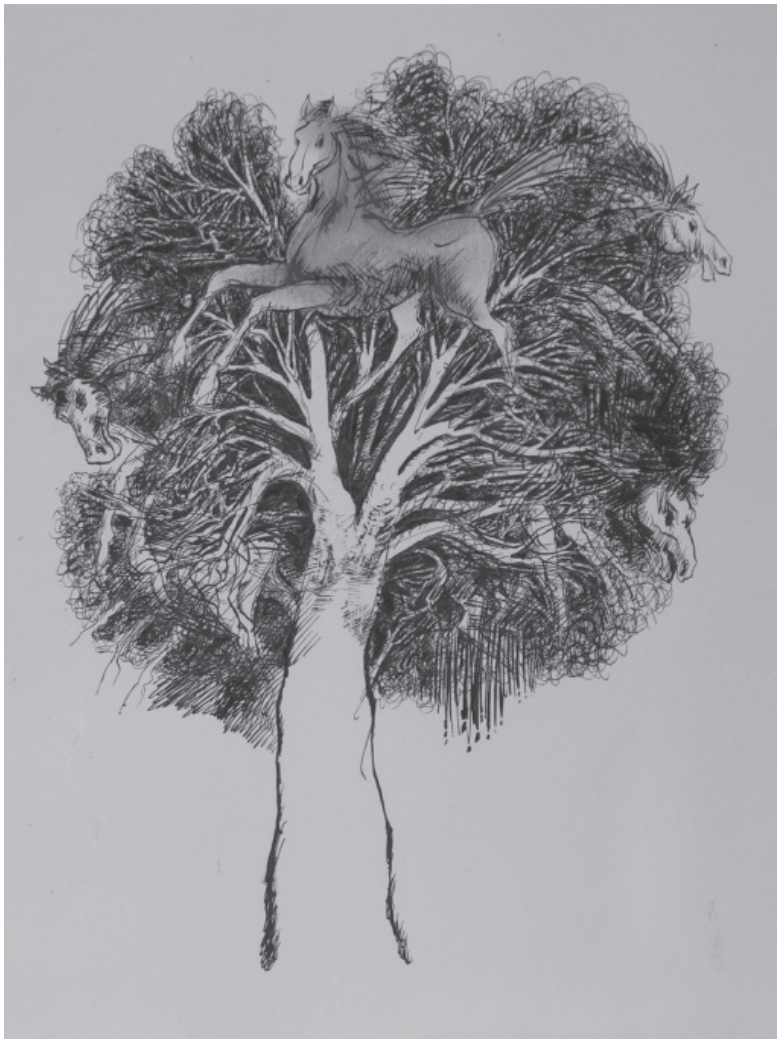
Ment, mendegélt, és egy kislányt látott, akinek már teljesen elkéültek a lábai a hidegtől. Érezte, hogy már az út nehezen túl van, ezért levette a csizmáját, és a gyermekre adta. Az út maradék részében még sok emberrel találkozott, és végül már csak az alsóruhája maradt.

A hölgy kastélya távolabb volt, mint a lovac gondolta, és rádöbrent, hogy nem fog már odaérni, mielőtt megveszi az Isten hidege. Belenyugodott a sorsába, hiszen tudta, hogy a mennyországban úgylis újra látják majd egymást.

Leheveredett az egyik fa tövébe, hogy pihenjen néhány percet, amikor egyszeriben kiáltások hallatszottak a távolból. A kastély hölgye jött elé kíséretével, így megmenekült a fagyhaláltól. Bebizonyosodott, hogy valóban egymásnak teremtették őket, és a lovag százszorosan kárpótolva lett minden szenvedéséért. Boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

A harmadik mese végére a kalmár egészen bizakodóan tekintett fel. A király elgondolkodva nézett maga elé.

Boldogan éltek, amíg meg nem haltak – ismételte hümmögve, aztán intett a hóhérnak, hogy hajtsa végre az ítéletet.

Kopócs Tibor: *Csáky Anna Erő c. verséhez*, tollrajz, 2010

SZÁZ ÉMESE

Petikém

Az anyja temetésének végeztével Péter, aki rettentően sajnálja a mami halálát, szomorúan kullog hazafelé. Lakása a belvárosban, egy olcsóbb helyen található. Útja során gyümölcsös standok mellett halad el. Az egyik árus a szintén nemrég elhunyt nagynénjére emlékezteti.

Mami: *Petikém, drágaságom! Ugye nem felejtettél el paradicsomot venni?*
Szomszéd kislány: *Ugyan már, hogy felejtette volna el, hisz pénze sincs neki.*

Tekintete rémült, léptei gyorsulnak. Egy kiömlött szemetes tartalma teríti be a járdát, de Péter remegő lábaival sikeresen kikerüli azt.

Kolumbusz Kristóf (tapsolva): *Gratulálok, Petikém! Ez még nekem sem ment volna.*
Neil Armstrong: *Hagyd már szegényt! Hisz tudod, kis lépés neki, de hatalmas lépés az emberiségnek, és persze a karrierjének.*
Britek: *Igen! Éljen soká a királynő!*

Péter, útját folytatván, meglátja oly régóta kiszemelt kedvesét.

Sherlock Holmes: *Mondja, kedves Watson, mi is lett pontosan ezzel az ügygel? Tudja, rendkívül fontos lenne az egyik forradalmi újításomhoz.*

John Watson: *Uram, hisz ön is tisztában van a dologgal. Ez az ügy... hogy is mondjam, megoldatlan maradt.*

Holmes: *Hogy mondja? Ez mégis hogyan lehetséges?*

Karinthy Frici bácsi: *Úgy, hogy a mi Petikénk mindvégig egy kávéházból figyelte az eseményeket. Nekem meg hozzon már valaki egy kávé! Szétrobban a fejem!*

A lánnyal mit sem törődve továbbáll. Egy sötét utca mellett halad el.

Lucifer: *Miért késeled ennyit, Petikém? A sötétség régi barátod, üdvözöld hát őt. Az nyer, aki mer!*

Darth Vader: *Igen, jól mondja, de ez a sisak valami eszméletlenül kényelmetlen.*

Han Solo: *Most komolyan, egy félőrvült asztmásra hallgatsz?*

Péter rohanni kezd.

A Titanic elsőtisztje: *Kapitány, még mennyi van hátra az úti célig?*

Kapitány: *Nyugalom, Dave, bizonyosan hamar oda fogunk érni! Hisz tudja, ez a hajó elsüllyeszthetetlen.*

Jéghegy: ...

A következő kanyarnál balra fordul, és kinyitja a harmadik lépcsőház ajtaját. A lifthez siet, de az elromlott. Ez súlyos probléma, mivel barátunk a hatodik emeleten lakik.

Hádész: *Na, mit szólsz? Ugye milyen jó itt az alvilágban?*

Albert Einstein: *Kérlek, ne zavarj Pétert! Éppen gondolkodni próbál. Egyébként tudá-
tok, hogy az $E = mc^2$?*

Julius Caesar: *Ebből elég legyen! Szerintem dobjuk az oroszlánok közé.*

Róma népe: *Ave Caesar!*

Nincs más választás, fel kell menni a lépcsőn.

Tom Hanks: *Fuss, Forest, fuss!*

Puskás Öcsi: *Gyerünk, Péter, menni fog! Határ a csillagos ég.*

Pó, a kung-fu panda: *De nem nekem. Nem kellett volna annyi tavaszi tekercest ennem.
Azt hiszem, hányni fogok.*

Rubint Réka: *Hajrá, Petikém! Na még tízet... már csak három, még kettőt... és vége. Orron
keresztül beszívjuk a levegőt, szájon kifújuk.*

Végül odaér lakásának bejárata elé. Keze reszket, végül kinyílik a zár. Belép az előszobába, és a padlóra rogy.

Joker: *Na végre! Azt hittem, már nem látlak viszont. Nélküled olyan szomorú az élet.*

Mami: *Petikém, drágám, végre, itt vagy! Már kezdtem aggódni. És milyen volt az iskolá-
ban? Az ebédet megetted?*

Péter a padlón térdelve a falon lévő tükörbe pillant: magát látja egy rács mögött. Koszosan és szédülten. A falak mocskosak, a levegő dohos. A cella sötét, alig jut be valami fény. Elsétál a rácsok előtt egy nagydarab, kövér, kopaszodó ór. A zár kulcsai csörögnek a zsebében, és Péter könnyes szemmel olvassa a mellén lévő nagybetűs névtáblát: *Petikém.*

Az SZMÍT és a szerkesztőség hírei

Június 28-án, a Vidovdanska loza ünnepség keretében, Kragujevácon, Szerbia egykori fővárosában adták át a belgrádi Szerb Királyi Tudományos és Művészeti Akadémia díjait. Szerb tudósok, művészek és írók mellett Balázs F. Attila és Halmosi Sándor magyar írók is elismerésben részesültek.

*

Június 30-án, Szávaszentdemeteren (Sremska Mitrovica), a nemzetközi költészeti fesztivál zárónapján adták át a nemzetközi gyermekirodalmi díjat, amelyet ebben az évben Z. Németh Istvánnak ítéltek oda *A királyficsúr újabb kalandjai* című könyvéért.

*

Ardamica Zorán *Belülről csupa vér* c. verseskötetéért július 7-én vette át az Irodalmi Alap 1967-ben alapított Madách Imre-díját a pozsonyi Zichy-palotában, továbbá három kötet szerzőjét jutalmazták nívódíjjal: Száz Ildikót, Bolemant Lászlót és Fellingert Károlyt. A műfordítói Madách-díjat Vályi Horváth Erika kapta.

*

2017 novemberében indult az Előretolt Helyőrség irodalmi-kulturális folyóirat. A magyarországi, erdélyi és vajdasági megjelenés után 2020 júliusában a felvidéki kiadás is megjelent. A 16 oldalas melléklet a Magyar7 című hetilapban jelenik meg havonta egyszer. A lap főszerkesztője: Szentmártoni János, felelős szerkesztő: Hodossy Gyula, szerkesztők: Z. Németh István, Bese Bernadett, tiszteletbeli konzulens: Tóth László, szerkesztőségi koordinátor: Póda Erzsébet.

*

Július 29-én Kisebbségi enciklopedista címmel került sor a Pozsonyi Magyar Intézetben egy asztali beszélgetésre. Duba Gyula 90. születésnapja alkalmából. A Juhász Katalin által moderált beszélgetésben részt vett Duba Gyula mellett Tőzsér Árpád és Tóth László. Az író Bese Bernadett és Jancsó Péter laudálta.

PÁLYÁZATI KIÍRÁS

Arany Opus Díj 2020

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága Arany Opus Díj címmel szépirodalmi pályázatot hirdet szlovákiai magyar (állandó szlovákiai lakhellyel rendelkező) szerzők számára.

A pályázatra benyújtható minden olyan magyar nyelven írt széppróza vagy vers (max. 15 flekk), amely nyomtatásban még nem jelent meg, s amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. Tematikai megkötés nincs. A pályamunkát postai küldeményként, minden oldalán jelíggel ellátva, négy nyomtatott példányban és digitális formában is kérjük benyújtani. A pályaműhöz külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, e-mail-címe, telefonszáma és lakcíme. Ezen a borítékon legyen feltüntetve a pályázó jelíggéje is. A külső borítékra pedig kérjük ráírni: Arany Opus Díj.

Levélcím: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku, Galantská cesta 658/2F, 929 01 Dunajská Streda (információ – telefon: 0911239479, e-mail: szmit@szmit.sk)

A pályázatok beérkezési határideje: 2020. szeptember 30.
Pályadíj mindkét kategóriában: 300 euró, valamint neves szlovákiai magyar képzőművészek alkotásai.

A pályázatra benyújtott szépirodalmi alkotásokat neves irodalmárokból álló zsűri bírálja el. A zsűri tagjai: Farkas Wellmann Éva költő, szerkesztő, Juhász Katalin költő, újságíró és Jancsó Péter prózaíró, főszerkesztő. A díjnyertes mű első felhasználási joga a Szlovákiai Magyar Írók Társaságát illeti meg, és az Opus 2021/1-es számban jelenik meg.

Az ünnepélyes díjátadásra 2020 októberében kerül sor Füleken, a XV. Őszi Írófesztivál keretében megrendezett műsoros esten, ahol a nyertes pályamű színművész tolmácsolásában hangzik el.

A nem díjazott szövegeket a pályázat kiírója nem őrzi meg és nem küldi vissza.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Debreczeny György (Budapest, 1958): költő, könyvtáros. Budapesten él.

Étwíbi, Ásúr (1952): líbiai költő, műfordító.

Fekete J. József (Bácskossuthfalva, 1957): József Attila-díjas irodalomtörténész, író, kritikus, publicista. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja.

Gál Sándor (Búcs, 1937): Buzitán él. József Attila-díjas író, költő. Legutóbbi kötete: *A létezés képletei* (versek, 2019).

Gyürky Katalin (1976): kritikus, irodalomtörténész, műfordító Debrecenben él.

Labábídi, Jahjá (1973): egyiptomi-amerikai költő, aforizma- és esszéíró.

Mersál, Ímán (Mansoura, 1966): egyiptomi arab költő, szerkesztő.

Merva Attila (Dunaszerdahely, 1978): műfordító; fordításkötete: Michal Habaj: *Caput Mortuum* (versek, 2018).

Mészáros László (Negyed, 1941): író, kritikus. Pozsonyban él. Legutóbbi kötete: *Évgyűrűk* (aforizmák, 2018).

Morva Mátyás (Dunaszerdahely, 1994): író, egyetemi hallgató. Ipolyságon él.

Nagy Zopán (Gyoma, 1973): költő, író, fotográfus. Budapesten él.

Pál Ferenc (Budapest, 1949): műfordító, irodalomtörténész. Budapesten él. Pro Literatura, Hyeronimus- és Janus Panonius-díjas. Fordításai közt l.: Fernando Pessoa elméleti írásait, és *Kétségek könyve* című regényét, valamint José Saramago portugál író regényeit, illetve számos brazil és afrikai portugál regényt és elbeszélést.

Petőcz András (Budapest, 1959): költő, író, esszéíró, műfordító, szerkesztő, képzőművész. Budapesten él. József Attila-díjas és Magyarország Babérkoszorúja díjas. Legutóbbi kötetei: *A denevér vére* (novellák, 2019); *A visszaforgatott idő* (versek, 2019); *A macska visszatér* (versek, 2019).

Reczai Lilla (Érsekújvár, 1993): újságíróként dolgozik.

Száraz Pál (Nagysurány, 1954): író, költő, kritikus. Nagyfödemesen él.

Száz Emese (Esztergom, 2002): író, gimnazista. Párkányban él.

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967): író, költő, újságíró. Somorján él.

Tamási Orosz János (Budapest, 1953): író, költő, kritikus, újságíró. Budapesten él. Legutóbbi kötete: *Ezerkilencszáznolcvanegy* (verskompozíció, 2019).

Tavares, Gonçalo M. (Angola, 1970): portugál író.

Tüske László (1953): arab szakos orientalista, könyvtáros.

Végh Zsoldos Péter (Érsekújvár, 1952): műfordító, diplomata. Pozsonyban él.

Vörös István (Budapest, 1964): írók, költő, kritikus, irodalomtörténész, esszéista. József Attila-díjas Legutóbbi kötete *A szabadság első éjszakája* (novellák, 2019).

Z. Németh István (Komárom, 1969): költő, író. Csicsón él. Simkó Tibor-díjas. Legutóbbi kötete: *Csipetnyi fény* (versek, 2019).

Zirig Árpád (Győr, 1940): költő, pedagógus. Dunaszerdahelyen él. Legutóbb *A századelő költészete* (Budapest, 2017) antológiában szerepeltek versei.